คู่มือผู้ป่วยและการจัดการตามหลักการอิสลาม

[ไทย – Thai – تايلاندي]

ดร.อิสมาอีล ลุตฟี จะปะกียา

แปลโดย : อุษมาน อิดรีส

ตรวจทานโดย : ทีมงานภาษาไทยเว็บอิสลามเฮ้าส์

ที่มา : มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา yiu.ac.th

2012 - 1433

IslamHouse.com

﴿أحكام المرضى في الشريعة الإسلامية﴾

« باللغة التايلاندية »

د. إسماعيل لفطي جافاكيا

ترجمة: عثمان إدريس

مراجعة: فريق اللغة التايلاندية بموقع دار الإسلام

المصدر: جامعة جالا الإسلامية

2012 - 1433

IslamHouse.com

คู่มือผู้ป่วย

และการจัดการตามหลักการอิสลาม
เพื่อแสวงหาความเมตตาจากอัลลอฮฺ

ดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา

คู่มือผู้ป่วย

และการจัดการตามหลักการอิสลาม
เพื่อแสวงหาความเมตตาจากอัลลอฮฺ

พิมพ์ครั้งที่ 2 (แก้ไข เพิ่มเติม)
12 เราะบีอุลเอาวัล 1433
4 กุมภาพันธ์ 2012

ของขวัญ

ขอมอบหนังสือนี้ด้วยใจรักและห่วงใย แด่...
บิดาโต๊ะครูหัจญีอับดุลเราะหฺมาน อับดุลละฏีฟ จะปะกิยา และพี่น้องผู้ป่วยทั้งชายและหญิง (ขอพระองค์อัลลอฮฺทรงฟื้นป่วยของพวกเขาและให้พวกเขามีสุขภาพแข็งแรง) ครอบครัวและญาติผู้ป่วย (ขอพระองค์อัลลอฮฺทรงช่วยเหลือพวกเขา) แพทย์ เภสัชกร พยาบาล อนามัย และเจ้าหน้าที่ทุกคน (ขอพระองค์อัลลอฮฺทรงอำนวยความสะดวกแก่พวกเขา) พี่น้องผู้ไปเยี่ยมผู้ป่วย (ขอพระองค์อัลลอฮฺทรงตอบแทนสิ่งที่ดีแก่พวกเขา) พี่น้องมุสลิมมุสลิมะฮฺ ตลอดจนพี่น้องร่วมโลกศาสนิกชนศาสนาต่างๆ ในอันที่จะร่วมกันแสวงหาความเมตตาจากพระองค์อัลลอฮฺเพื่อได้รับเกียรติศักดิ์ในโลกนี้และโลกหน้า

ผู้เขียน

คำนิยม

สัจธรรมจากอัลกุรอานระบุว่า โลกคือสนามทดสอบชีวิต บททดสอบที่เราแต่ละคนพานพบก็แตกต่างกันไปตามแต่อัลลอฮฺพระผู้เป็นเจ้าจะทรงประสงค์ แต่บททดสอบอย่างหนึ่งที่มักต้องพบเจอกันถ้วนทั่วก็คือ ความเจ็บไข้ได้ป่วย

ในสังคมที่ผู้คนยื้อแย่งกันสะสมเงินทองจนแทบไม่ลืมหูลืมตา แข่งขันกันแสวงหาอำนาจอิทธิพลจนสามารถทำลายล้างกันได้ทุกวิถีทางเช่นทุกวันนี้ ความเจ็บป่วยย่อมเป็นอุปสรรคยิ่งใหญ่ต่อการก้าวไปสู่จุดหมายของคนเหล่านี้ พวกเขาจึงพยายามหลีกห่างความเจ็บป่วยอย่างสุดความสามารถ มีสถานพยาบาลที่บริการตรวจเช็คร่างกายเพื่อที่จะป้องกันหรือเยียวยาโรคร้ายได้เสียแต่เนิ่นๆเกิดขึ้นดาษดื่น

แต่น่าแปลกที่ยิ่งเทคโนโลยีทางการแพทย์เจริญมากขึ้นเท่าใด คนเรากลับยิ่งพบเจอโรคภัยใหม่ๆที่นำมาซึ่งความเจ็บปวดทุกข์ร้อนมากขึ้นเท่านั้น

หรือนี่จะเป็นฮิกมะฮฺจากอัลลอฮฺพระผู้เป็นเจ้า?

พระองค์ผู้ทรงกำหนดให้ความตายเป็นสัจธรรมแห่งชีวิต สัจธรรมซึ่งบุคคลไม่ควรหลงลืมแม้วินาทีหนึ่ง เพราะเบื้องหลังความตายคือชีวิตทุกชีวิตจะดำรงอยู่อย่างอมตะ ต่างเพียงแต่ว่าชีวิตใดจะอมตะในทางใดบ้าง อมตะท่ามกลางความหฤหรรษ์ และบ้างอมตะท่ามกลางความทุกข์เข็ญทรมาน ขึ้นอยู่กับผลงานการกระทำของแต่ละคนขณะใช้ชีวิตบนโลกใบนี้

สัจธรรมเช่นนี้ควรหรือที่บุคคลจะปล่อยให้เลอะเลือนไปจากความรู้สึกนึกคิด?

นั่นเป็นสัจธรรม ที่แม้จะยังคงทำหน้าที่ของมันอย่างเที่ยงตรง แต่ในโลกที่เราสัมผัสรู้เห็นกลับเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ภาพผู้คนที่ก้มหน้าก้มตาทำงานหาเงินอย่างมิรู้เหน็ดเหนื่อย คล้ายดังกับว่าชีวิตบนโลกนี้เป็นอมตะ ไม่มีวันเสื่อมสูญ คล้ายกับว่าไม่เคยมีการตายให้เห็น กับภาพที่ผู้คนเสพความสุข ความบันเทิงอย่างมิรู้อิ่มรู้พอคล้ายดังกับว่าชีวิตกำลังจะดับดิ้นไปในวันพรุ่งนี้แล้ว จึงต้องรีบหาความสุขใส่ตัวมากที่สุด ด้วยว่าความตายในมโนทัศน์ของพวกเขาเป็นจุดสิ้นสุดของทุกสรรพสิ่ง ไม่มีชีวิตหลังความตาย มีแต่ร่างกายที่เปื่อยยุ่ยเป็นดิน ไม่มีการสอบสวนพิพากษา ไม่มีสวรรค์หรือนรก มีแต่สวรรค์ในอกนรกในใจบนโลกนี้เท่านั้น

ความเจ็บป่วยจึงทำหน้าที่ของมันอย่างสมบูรณ์ ด้วยการส่งสัญญาณว่า ชีวิตบนโลกนี้คือความไม่เที่ยง เป็นชีวิตที่ผู้มีปัญญาทั้งหลายไม่อาจหาญคิดว่า ตนเองจะลิขิตชะตากรรมของตนเองได้ เพราะหากเป็นเช่นนั้นจริง ย่อมไม่มีใคร กำหนดให้ตนเองเจ็บไข้ได้ป่วย

ความเจ็บป่วยคือสัญญาณบ่งชี้ว่า ชีวิตอยู่ภายใต้อำนาจกระทำการสูงสุด ซึ่งทุกชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลายไม่อาจต้านทานฝ่าฝืน คืออำนาจแห่งอัลลอฮฺเจ้าที่ ทรงบันดาลให้ใครก็ได้ เมื่อทรงประสงค์ เกิด เจ็บป่วย ล้มตาย คือพระองค์ผู้ทรง บันดาลให้ใครก็ได้เมื่อทรงประสงค์หายทุเลาจากอาการเจ็บป่วยจนสามารถกลับมา มีสุขภาพดีดังเดิมได้ เมื่อพระองค์ทรงประสงค์

นับเป็นความน่าชื่นชมที่ ดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา ได้นำปรากฏการณ์ ทางสังคมที่เต็มไปด้วยคนเจ็บป่วยมาสะท้อนถึงสัจธรรมอิสลามในรูปเล่มหนังสือ ช่วย ให้ผู้ป่วยที่มีศรัทธาต่ออัลลอฮฺได้รู้ว่า ต้องปฏิบัติตัวอย่างไรขณะป่วยไข้ ความ เจ็บป่วยไม่ควรบั่นทอนความศรัทธาในใจของผู้คน หากแต่ควรเป็นช่วงเวลาที่เราต้อง นบนอบต่ออัลลอฮฺมากขึ้น ใช้เวลาในการวิงวอนขอต่อพระองค์มากขึ้น มาดว่าทรง บันดาลให้หาย เราก็หายจากโรคอย่างผู้รู้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ และแม้นทรงบันดาลให้ชีวิตดับสิ้นลงในการเจ็บป่วย เราก็ย้อนกลับสู่พระองค์เยี่ยงผู้ ศรัทธาคนหนึ่ง ซึ่งจะได้รับอานิสงค์มหาศาลจากความอดทนที่ผ่านมา

ขณะที่ความเจ็บป่วยทางกายสำหรับผู้ไร้ศรัทธาแล้ว เป็นเพียงภาพ สะท้อนความเจ็บป่วยทางใจอย่างหนึ่งเท่านั้นเอง

ข้าพเจ้าของวิงวอนให้อัลลอฮฺทรงโปรดประทานผลตอบแทนอันประเสริฐแก่ ดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา ผู้เขียนหนังสือนี้ และขอให้ข้าพเจ้าเอง ตลอดจนผู้อ่าน ทุกท่านเป็นผู้ศรัทธามั่นต่ออัลลอฮฺ ทั้งในยามปกติและในยามป่วยไข้ด้วยเทอญ อามีน

(นายอาศิส พิทักษ์คุมพล)
จุฬาราชมนตรี
18 รอบีอฺ ซานีย์ 1433
11 มีนาคม 2555

คำนำ พิมพ์ครั้งที่ 2[*]

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ด้วยพระนามของพระองค์อัลลอฮฺผู้ทรงกรุณาผู้ทรงปรานีเสมอ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَتُوْبُ إِلَيْهِ، وَنَعُوْذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُوْرِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا. مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ. وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ. اَللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ.

اَللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَى، وَبِصِفَاتِكَ الْعُلَى أَنْ تُشْفِيَ مَرْضَانَا، وَتَرْحَمَ مَوْتَانَا، وَتُصْلِحَ أَحْوَالَنَا، بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ.

เนื่องจากยังไม่มีหนังสือเกี่ยวกับผู้ป่วยที่มีเนื้อหาตามคำสอนของพระองค์อัลลอฮฺและท่านเราะซูลของพระองค์ ﷺ เพื่อเป็นคู่มือสำหรับผู้ป่วยและแพทย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้น ด้วยฉันทานุมัติของพระองค์อัลลอฮฺและการอำนวยจากพระองค์ ทำให้ข้าพเจ้าเขียนหนังสือที่ให้ชื่อว่า “**คู่มือผู้ป่วยและการจัดการตามหลักการอิสลาม**” เพื่อให้รู้ถึงธาตุแท้ของการเจ็บป่วย คุณค่า และวิธีการบำบัด ด้วยหวังในเราะฮฺมัตของพระองค์อัลลอฮฺพระเจ้าผู้เป็นที่สุดแห่งผู้ปรานีให้หนังสือเล่มนี้เป็นยารักษาตำรับหนึ่งจากพระองค์ พระองค์คือพระเจ้าผู้ทรงฟื้นผู้ป่วยซึ่งไม่มีการฟื้นป่วยเว้นแต่ด้วยการฟื้นจากพระองค์ ตลอดจนเพื่อได้รับการอภัยโทษจากพระเจ้าผู้ทรงประทานอภัย ผู้ทรงปรานียิ่ง และได้รับสรวงสวรรค์ที่สุขสบายตลอดไป อามีน

[*] พิมพ์ครั้งที่ 1 เนื่องในโอกาสวางศิลารากฐานโรงพยาบาลเชคญาสิม บินมุฮัมมัด บินษานีย์ ประเทศกาตาร์ ณ มะดีนะฮฺอัสสลาม ปัตตานีจายา เมื่อวันที่ 7/3/1433 ตรงกับวันที่ 30/1/2012

หนังสือเล่มนี้ อ้างอิงข้อมูลรายละเอียดจากอัลกุรอานและหะดีษตามคำอธิบายของบรรดาอุลามาอฺที่ได้รับการยอมรับ โดยเฉพาะในมัซฮับชาฟิอีย์ เพื่อเป็นเสบียงสำคัญสำหรับตัวข้าพเจ้าเอง ท่านพ่อฮัจญีอับดุรเราะหฺมาน (ขอพระองค์อัลลอฮฺทรงประทานพลานามัยที่ดีให้กับท่าน) และครอบครัวของข้าพเจ้า เช่นเดียวกับพี่น้องมิตรสหายโดยเฉพาะเหล่าผู้ป่วยและครอบครัว บรรดาแพทย์ เภสัชกร ตลอดจนเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกคน (ขอพระองค์อัลลอฮฺทรงอำนวยความสะดวกให้กับพวกเขา)

พึงทราบเถิดว่า โรคที่อันตรายที่สุดสำหรับผู้ป่วย คือ [**โรคอ่อนแอ**] และ [**เกียจคร้าน**] ยิ่งหากมี [**โรคขาดความรู้**] มาสมทบอันตรายก็ยิ่งเพิ่มขึ้นเท่าทวีคูณ ทั้งหมดนั้นล้วนแล้วแต่เป็นคุณลักษณะไม่ดีที่อิสลามปฏิเสธอย่างแข็งขันและจำเป็นต้องขอความคุ้มครองต่อพระองค์อัลลอฮฺให้หลีกพ้นจากสิ่งต่างๆเหล่านั้น เพราะ**มีกฎอยู่ว่า** ความเจ็บป่วยมักจะทำให้ร่างกายอ่อนแอ ร่างกายที่อ่อนแอมักจะทำให้สติปัญญาอ่อนล้า สติปัญญาที่อ่อนล้ามักทำให้อีมานอ่อน อีมานที่อ่อนมักจะทำให้การอิบาดะฮฺเฉื่อยชา การอิบาดะฮฺที่เฉื่อยชามักจะกลายเป็นเหยื่อของชัยฏอน ชัยฏอนจะชักจูงเหยื่อของมันสู่ความประมาท หลงลืม ชิริก ทรยศ และปฏิเสธพระองค์อัลลอฮฺ–ขอพระองค์อัลลอฮฺทรงให้เราได้ไกลพ้นจากสิ่งนี้- นี่คือหนึ่งในเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดหนังสือเล่มนี้ เพราะผู้ป่วยและโรคที่น่าวิตกของเขามีความต้องการเป็นอย่างยิ่งต่อหนังสือเฉพาะเรื่องเช่นนี้

ข้าพเจ้าขอดุอาเสมอเพื่อให้พระองค์อัลลอฮฺทรงฟื้นไข้ผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ที่สามารถปฏิบัติตามหนังสือนี้ในยามเจ็บป่วย เผื่อว่าพวกเราจะได้พบกันอีกครั้งในโลกแห่งความมีพลานามัยที่ดีบนดุนยาเพื่อสานต่อภารกิจการภักดีตนต่อพระองค์อัลลอฮฺอย่างเต็มพลังและสืบสานหน้าที่รับใช้เผยแผ่อิสลามในฐานะเป็นความเมตตาจากพระองค์อัลลอฮฺแก่มนุษยชาติอย่างมีระบบในฐานะประชาชาติอันหนึ่งเดียว หรือไม่เช่นนั้น ก็ขอให้พวกเราได้พบกันในโลกแห่งการอภัยโทษ โลกแห่งความโปรดปรานและความร่มเย็นจากพระองค์อัลลอฮฺในสรวงสวรรค์ของพระองค์ อามีน

ขอขอบคุณบรรดามิตรสหายที่มีส่วนช่วยเหลือข้าพเจ้าในการเรียบเรียงหนังสือ "**คู่มือผู้ป่วยและการจัดการตามหลักการอิสลาม**"เล่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณอุษมาน อิดรีส ขอพระองค์อัลลอฮฺทรงตอบแทนสิ่งดีงามแก่พวกเขาทั้งหลายด้วยเทอญ

ท้ายนี้ ผู้เขียนใคร่ขอขอบคุณ ฯพณฯ เชคอับดุลอะซิซ บินอิสมาอีล พิทักษ์คุมพล จุฬาราชมนตรีแห่งประเทศไทยและท่านอื่นๆในการสนับสนุนคำดุอาและคำนิยมที่ทรงคุณค่าต่อหนังสือเล่มนี้ และขอบคุณทุกฝ่ายที่มีส่วนเผยแพร่หนังสือเล่มนี้ในภาษาต่างๆที่ผู้ป่วยและผู้ปฏิบัติต่อผู้ป่วยเข้าใจ ขอพระองค์อัลลอฮฺทรงตอบแทนสิ่งดีงามด้วยเทอญ

ขอพระองค์อัลลอฮฺทรงประทานศิริมงคลต่อหนังสือเล่มนี้และขอทรงโปรดตอบรับกรรมดีของพวกเราทุกคนในการปฏิบัติตามคำสอนและเผยแพร่หนังสือเล่มนี้แก่บ่าวของพระองค์ อามีน

وَصَلَّى اللهُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ، سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُوْنَ، وَسَلاَمٌ عَلَى الْمُرْسَلِيْنَ وَالْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ.

ดร.อิสมาอีล ลุฏฟี ปัตตานี
อธิการบดีมหาวิทยาลัยอิสลาม ยะลา
12 เราะบีอุลเอาวัล 1433
4 กุมภาพันธ์ 2012

สารบัญ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ، ٱلَّذِى خَلَقَنِى فَهُوَ يَهْدِينِ
وَٱلَّذِى هُوَ يُطْعِمُنِى وَيَسْقِينِ ، وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ، وَٱلَّذِى يُمِيتُنِى ثُمَّ يُحْيِينِ
وَٱلَّذِىٓ أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِى خَطِيٓـَٔتِى يَوْمَ ٱلدِّينِ.

اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اَللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

อัลหัมดุลิลลาฮฺ ขอขอบคุณพระองค์อัลลอฮฺต่อทุกสภาวการณ์ที่พระองค์ทรงกำหนด ไม่มีผู้ใดที่ไม่เคยเจ็บป่วยในชีวิต แม้กระทั่งเหล่านบีและเราะซูลุลลอฮฺต่างก็เจ็บป่วยกัน ซึ่งบางที การเจ็บป่วยของท่านเหล่านั้นอาจจะหนักกว่าคนทั่วไป -ก็อดดะร็อลลอฮฺ วะมาชา ฟะอัล- (พระองค์อัลลอฮฺทรงกำหนดไว้แล้ว สิ่งใดที่พระองค์ทรงประสงค์ พระองค์ย่อมกระทำเสมอ) ทั้งนี้ คงเป็นเพราะว่าการเจ็บป่วยเป็นส่วนหนึ่งของการทดสอบจากพระองค์อัลลอฮฺ และผู้ที่ถูกทดสอบมากที่สุดคือก็บรรดาเราะซูลุลลอฮฺ -อะลัยฮิมุศเศาะลาตุ วัสสลาม-

วันหนึ่ง อิบนุมัสอูด -เราะฎิยัลลอฮฺ อันฮฺ- ได้เข้าเยี่ยมท่านเราะซูลุลลอฮฺ -ศ็อลลัลลอฮฺ อะลัยฮิ วะสัลลัม- ที่กำลังป่วยหนัก เมื่อไต่ถามอาการเจ็บป่วย ท่านได้ตอบว่า

«أَجَلْ، إِنِّي أُوعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلاَنِ مِنْكُمْ»[1]

ความว่า :“ใช่แล้ว ฉันเจ็บเหมือนกับพวกท่านสองคนเจ็บ” (หมายถึงเจ็บสองเท่าของคนทั่วไป)

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่ชัดเจนว่า หนึ่งในหลักปฏิบัติที่มนุษย์ต้องกระทำก็คือจะต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับโรคไข้เจ็บป่วย จุดประสงค์ที่

เกิดการเจ็บป่วย ตลอดจนวิธีการเยียวยาตามหลักการของพระองค์อัลลอฮฺ และคำสอนของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ที่อยู่บนพื้นฐานของการอธิบายจากบรรดาอุลามาอฺที่เป็นที่ยอมรับ ดังต่อไปนี้

(1)
แก่นแท้ของการเจ็บป่วย จุดประสงค์ และคุณค่า

1.แก่นแท้ของการเจ็บป่วย

การเจ็บป่วย คือ สภาวะและความรู้สึกเจ็บปวดที่เกิดขึ้น –ด้วยความประสงค์จากพระองค์อัลลอฮฺ- จากความพิการหรือความสึกหรอทางด้านโครงสร้างทางร่างกายอันเนื่องมาจากปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอก

การเจ็บป่วยเป็นลิขิตจากพระองค์อัลลอฮฺที่ต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนตามกฎเกาะฎอและเกาะดัรฺจากพระองค์ ซึ่งหมายถึงว่า เวลา สถานที่ ประเภท และขนาดของความเจ็บป่วยนั้นได้ถูกลิขิตไว้แล้วโดยพระองค์อัลลอฮฺด้วยสาเหตุต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่รับรู้หรือไม่รับรู้ก็ตาม -ก็อดดะร็อลลอฮฺ มาชาอะ ฟะอัล-

พระองค์อัลลอฮฺทรงกล่าวว่า :

﴿ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا ﴾[2]

ความว่า: “(โอ้ มุหัมมัด) จงกล่าว (แก่ประชาชาติของเจ้า) เถิดว่าพวกเราจะไม่ประสบเว้นแต่สิ่งที่พระองค์อัลลอฮฺทรงลิขิตไว้แล้วสำหรับพวกเรา” (อัล-เตาบัต : 51)

๒-จุดประสงค์ของการเจ็บป่วยและคุณค่า

ส่วนหนึ่งของประโยชน์ จุดประสงค์ และคุณค่าบางประการของการเจ็บป่วยมีดังนี้

1. เพื่อชำระล้างบาปและลบล้างความผิด

2. ลดการกระทำที่เป็นการละเมิดบทบัญญัติของพระองค์อัลลอฮฺและเพิ่มการกระทำความดี

3. ได้รับผลบุญจากการอดทนและการบำบัดรักษา

4. ได้รับการยกฐานะและชีวิตที่มีเกียรติ

5. ทำให้รำลึกถึงความตาย สำนึกตน และยำเกรงต่ออัลลอฮฺ

6. สร้างความใกล้ชิดกับอัลลอฮฺ (อิสติฆฟารฺ เตาบัต และทำอิบาดะฮฺ) โปรดสดับฟังคำสอนของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ต่อไปนี้

1. ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า:

«مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ، مِنْ نَصَبٍ وَلاَ وَصَبٍ، وَلاَ هَمٍّ وَلاَ حُزْنٍ وَلاَ أَذًى وَلاَ غَمٍّ، حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا، إِلاَّ كَفَّرَ اللهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ»[3]

ความว่า : "ทุกความเหนื่อยล้า ความเจ็บปวด ความโศกเศร้า ความกังวล ไข้เจ็บ หรือความยากลำบากที่คนมุสลิมประสบ จนแม้กระทั่งหนามที่เขาโดน ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทำให้พระองค์อัลลอฮฺทรงลบล้างความผิดของเขาทั้งสิ้น"

2. ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวมีใจความว่า "มุสลิมทุกคนที่โดนทดสอบด้วยการเจ็บป่วย เป็นต้น พระองค์อัลลอฮฺจะทรงลบล้างความผิดจากตัวเขาเหมือนใบไม้ที่ร่วงหล่นจากต้น (ในฤดูแล้ง)"[4]

3. ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«مَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ شَوْكَةٍ فَمَا فَوْقَهَا إِلَّا رَفَعَهُ اللهُ بِهَا دَرَجَةً، أَوْ حَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً»[5]

ความว่า: "ผู้ศรัทธาแต่ละคนจะไม่ประสบกับความเจ็บปวด แม้กระทั่งจากการทิ่มแทงของหนามหรือสิ่งที่สาหัสกว่านั้น นอกจากอัลลอฮฺทรงยกระดับของเขาขึ้นอีกหนึ่งระดับ หรือลบล้างหนึ่งความผิดจากตัวเขา"

4. ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ»[6]

ความว่า: "ผู้ใดที่อัลลอฮฺทรงประสงค์จะให้เกิดความดีต่อเขา พระองค์จะทรงให้เขาพบกับการทดสอบจากพระองค์ (ด้วยการทดสอบในรูปแบบต่างๆ เช่น การเจ็บป่วย เป็นต้น)"

ข้อเท็จจริงของหะดีษนี้ ผู้ศรัทธาทั้งชายและหญิงที่อยู่ในความเมตตาของพระองค์อัลลอฮฺทุกคน ควรต้องทำความเข้าใจอย่างเต็มความศรัทธาในเกาะฎอและเกาะดัรฺของพระองค์อัลลอฮฺผู้ทรงปรานีผู้ทรงเมตตา วะลิลลาฮิลหัมดฺ เพราะหากไม่เช่นนั้น เขาจะกลายเป็นดังที่ท่านสัลมาน อัลฟาริสียฺ -เราะฎิยัลลอฮฺ อันฮฺ- ได้กล่าวแก่ผู้ป่วยรายหนึ่งว่า

"จงทำตนให้สงบเถอะ เพราะแท้จริงอัลลอฮฺทรงบันดาลให้การเจ็บป่วยของคนมุมินเพื่อเป็นการลบล้างบาปและเป็นสิ่งตักเตือนจากการกระทำความผิดบาปต่างๆ ส่วนการเจ็บป่วยของคนชั่วนั้นเป็นเสมือนอูฐที่ถูกเจ้าของล่าม (เพราะความเจ็บป่วย) จากนั้นก็ได้รับการปลดปล่อย (หลังจากหายป่วย) โดยที่มันไม่ทราบเลยว่าเพราะเหตุใดมันจึงถูกล่าม และเพราะเหตุใดมันจึงถูกปล่อยในเวลาต่อมา เพราะทั้งสองเหตุการณ์นั้นต่างมิได้เพิ่มประโยชน์ใดๆให้กับมัน[7]

(2)
สัจธรรมของโรคและการหายป่วย

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«مَا أَنْزَلَ اللهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً»[8]

ความว่า : "ทุกโรคที่พระองค์อัลลอฮฺทรงประทานลงมา นั้นพระองค์จะทรงประทานยาลงมาด้วยกันเสมอ"

หมายความว่าทุกโรคนั้นมาจากพระองค์อัลลอฮฺและการหายจากป่วยก็มาจากพระองค์อัลลอฮฺเช่นกัน เพียงแต่ว่าการหายป่วยนั้นโดยปกติแล้วพระองค์จะประทานผ่านสาเหตุ กล่าวคือการพยายามรักษาโรค ไม่ว่าจะด้วยยาหรือวิธีอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ จึงมีระบุในต้นหะดีษของอีกสายรายงานหนึ่งว่า

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ، تَدَاوَوْا...»[9]

ความว่า: "โอ้ มนุษย์เอ๋ย พวกท่านจงรักษาโรคกันเถิด..."

และมีเพิ่มในตอนท้ายของสำนวนการรายงานจากอิบนุมัสอูดว่า «فَتَدَاوَوْا»[10] หมายถึงว่า "พวกท่านจงบำบัดรักษาโรคกันเถิด"

เพราะท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ، فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ»[11]

ความว่า: "โรคทุกโรคล้วนมียา ดังนั้นเมื่อยาเกิดตรงกับโรค โรคก็จะหายด้วยการอนุมัติของอัลลอฮฺ"

หากมีคนถามว่า ทำไมต้องรักษาโรคด้วย ทั้งๆ ที่การหายจากโรคนั้นเป็นสิ่งที่อัลลอฮฺได้ทรงลิขิตไว้แล้ว? คำตอบคือ โรคและการพยายามรักษาโรคนั้น ทั้งสองล้วนถูกพระองค์ลิขิตกำหนดไว้แล้ว และนี่คือความหมายของหะดีษที่ว่า

«هِيَ مِنْ قَدَرِ اللهِ»[12]

ความว่า: “มันคือส่วนหนึ่งจากการลิขิตของอัลลอฮฺ”

หมายความว่า การพยายามรักษาโรคเป็นส่วนหนึ่งจากการลิขิตของอัลลอฮฺ เพราะโรคที่เป็นลิขิตของพระองค์อัลลอฮฺนั้นเป็นสิ่งที่ถูกหักล้างด้วยความพยายามรักษาบำบัดผ่านความรู้ของแพทย์ซึ่งเป็นการลิขิตกำหนดของพระองค์อัลลอฮฺอีกด้วยเช่นกัน[13] เพราะแพทย์คือผู้ที่ได้รับการประทานยาและวิธีการรักษาที่ได้ผล[14]

พึงระลึกอยู่เสมอว่าการหายจากโรคที่เกิดจากยาที่ถูกกับโรคนั้นเป็นเพราะการอนุญาตจากพระองค์อัลลอฮฺ และพึงสังวรเถิดว่ายาอาจจะทำให้เกิดโรคหากใช้ผิดวิธี พื้นที่ และโรค เพราะไม่ใช่ทุกคนที่สามารถรู้เกี่ยวกับโรคและยา ซึ่งในกรณีนี้ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«...عَلِمَهُ مَنْ عَلِمَهُ، وَجَهِلَهُ مَنْ جَهِلَهُ»[15]

ความว่า: “ผู้ที่รู้ก็รู้ ผู้ที่ไม่รู้ก็ไม่รู้ หมายถึงว่าผู้ที่รู้ดีเกี่ยวกับยาคือเภสัชกรผู้เชี่ยวชาญ แพทย์สมัยใหม่ แพทย์แผนโบราณ และแพทย์แผนไทย เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ความพยายามในการบำบัดรักษาจึงจำเป็นต้องพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญสองประเภท คือ แพทย์และเภสัชกร เพราะแพทย์จะทำหน้าที่วินิจฉัยและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโรค ในขณะที่เภสัชกรจะทำหน้าที่วินิจฉัยและทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของยาที่เหมาะสมกับโรค

จงรักษาด้วยสิ่งหะลาล

สิ่งพิเศษอีกประการหนึ่งในหลักคำสอนอิสลามคือการที่ท่านเราะซูล ﷺ ห้ามประชาชาติของท่านมิให้รักษาด้วยสิ่งหะรอม ท่านเราะซูล ﷺ ได้กล่าวว่า:

«إِنَّ اللهَ خَلَقَ الدَّاءَ وَالدَّوَاءَ فَتَدَاوَوْا، وَلَا تَتَدَاوَوْا بِحَرَامٍ»[16]

ความว่า : แท้จริง พระองค์อัลลอฮฺได้ทรงสร้างโรคและยา ดังนั้นพวกท่านจงรักษาโรคกันเถิด แต่อย่ารักษากับสิ่งที่หะรอมตามหลักการอิสลาม เช่น ใช้หมู สุรา เป็นต้น เพราะท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า:

«إِنَّ اللهَ لَمْ يَجْعَلْ شِفَاءَكُمْ فِيمَا حُرِّمَ عَلَيْكُمْ»[17]

ความว่า: "แท้จริงอัลลอฮฺไม่ได้ทำให้การหายจากโรคของพวกท่านด้วยสิ่งที่ต้องห้าม (หะรอม) สำหรับพวกท่าน"

ดังนั้น จงบำบัดรักษาโรคของเราด้วยสิ่งหะลาล เว้นแต่ในกรณีจำเป็นจริงๆ ซึ่งหากเป็นสิ่งที่สุดวิสัย ก็อนุโลมให้ทำการบำบัดด้วยสิ่งที่ต้องห้ามเท่าที่จำเป็นเท่านั้น แต่สิ่งที่อันตรายกว่าองค์ประกอบของตัวยาที่หะรอมคือการบำบัดด้วยวิธีการที่ (ต้องห้าม) หะรอม

ด้วยเหตุนี้ ผู้ป่วยจึงต้องหลีกเลี่ยงสิ่งของประเภทตะกรุด เครื่องรางของขลัง และอะซีมัตที่ผูกตามคอ ข้อมือ หรือเอว เพราะสิ่งนี้ ถือเป็นการกระทำที่เป็นชิริกและเป็นบาปในทัศนะของอิสลาม

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةً فَقَدْ أَشْرَكَ»[18]

ความว่า : ผู้ใดแขวนเครื่องรางของขลัง/อะซีมัต (ตามร่างกายของตัวเอง ลูกๆ หรือในบ้าน) แท้จริงเขาได้ทำชิริกกับอัลลอฮฺแล้ว"

หุก่มการรักษาโรค

จากหะดีษของท่านนบี ﷺ ต่างๆข้างต้น บรรดาอุละมาอ์ (ผู้รู้) ได้มีทัศนะว่า การรักษาโรคเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้กระทำ (อิสติหฺบาบ) และอุละมาอ์บางท่านมีทัศนะว่าวาญิบ ส่วนอุละมาอ์อีกบางส่วนมีทัศนะว่าอนุญาต จะอย่างไรก็ตาม ถือว่าทัศนะที่แตกต่างกันเหล่านี้ล้วนเป็นทัศนะที่ถูกต้องและสามารถยึดปฏิบัติได้ ตามความแตกต่างของโรคและสภาพของผู้ป่วย วัลลอฮฺอะลัม[19]

(3)
มารยาทของผู้ป่วย

ส่วนหนึ่งของมารยาทที่ผู้ป่วยพึงยึดปฏิบัติ มีดังนี้

1. จำเป็นต้องอดทนต่อลิขิตของอัลลอฮฺ

พึงระลึกว่า ทุกการทดสอบที่ประสบกับตัวเราล้วนเป็นลิขิตที่อัลลอฮฺได้กำหนดไว้แล้ว (เกาะฎออฺและเกาะดัรฺ) ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับการทดสอบของอัลลอฮฺเช่น เจ็บป่วย ด้วยความอดทนและยินดีกับการทดสอบของพระองค์ เพราะความประเสริฐของการอดทนและพอใจต่อการทดสอบของพระองค์นั้นมหาศาลยิ่ง

(1) พระองค์อัลลอฮฺ ทรงกล่าวว่า

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱسْتَعِينُوا۟ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٥٣﴾ ﴾ [20]

ความว่า: “โอ้ บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย พวกเจ้าจงขอความช่วยเหลือจากอัลลอฮฺด้วยการอดทนและการละหมาด แท้จริง อัลลอฮฺนั้นจะอยู่เคียงข้างผู้อดทนเสมอ”

(2) อัลลอฮฺ ตรัสว่า

﴿ إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّـٰبِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾ ﴾ [21]

ความว่า: “แท้จริง บรรดาผู้อดทนจะได้รับการตอบแทนผลบุญ (จากการอดทนต่อการทดสอบของอัลลอฮฺ) อย่างไม่คณานับ”

(3) ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«... وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللهُ، وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ» [22]

ความว่า: "... และผู้ใดพยายามอดทนอย่างสุดความสามารถ (ในการเผชิญกับการทดสอบต่างๆ) อัลลอฮฺย่อมจะเพิ่มพูนความเข้มแข็งในการอดทนแก่เขา และไม่มีสิ่งใดที่บุคคลหนึ่งได้รับการประทานจากอัลลอฮฺจะประเสริฐและยิ่งใหญ่กว่าความอดทน"

(4) ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«إِنَّ عِظَمَ الجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ البَلاَءِ، وَإِنَّ اللهَ إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلاَهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا، وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السَّخَطُ»[23].

ความว่า: "แท้จริง ความยิ่งใหญ่ของการตอบแทนนั้นจะขึ้นอยู่กับความหนักหน่วงของการทดสอบ และแท้จริงเมื่ออัลลอฮฺทรงรักชนกลุ่มหนึ่ง พระองค์จะทรงทดสอบพวกเขา ดังนั้น ผู้ใดที่พอใจ (ด้วยการอดทนต่อการทดสอบนั้น) เขาก็จะได้รับความโปรดปรานจากพระองค์อัลลอฮฺ ส่วนผู้ใดที่ไม่พอใจหรือโกรธเคืองต่อการทดสอบ ผู้นั้นก็จะได้รับการกริ้วโกรธจากพระองค์"

ในบรรดาวิธีที่จะช่วยเสริมสร้างพลังอดทนต่อการทดสอบคือการตระหนักถึงความประเสริฐและคุณค่าของความทุกข์ยากและการทดสอบของอัลลอฮฺ ขอให้ไตร่ตรองคำสั่งเสียของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ต่อไปนี้

(1) อะฏออฺ บิน เราะบาหฺ ได้เล่าจากอิบนุอับบาส ท่านกล่าวว่า "เอาไหม ฉันจะชี้ให้ท่านเห็นหญิงชาวสวรรค์นางหนึ่ง?" อะฏออฺ ตอบว่า "เอาซิ ฉันอยากรู้" อิบนุอับบาสบอกว่า "นี่ไง หญิงผิวสีที่ได้ไปหาท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ เพื่อขอให้ท่านช่วยดุอาให้นางหายป่วย แล้วท่านก็ตอบนางว่า

«إِنْ شِئْتِ صَبَرْتِ وَلَكِ الجَنَّةُ، وَإِنْ شِئْتِ دَعَوْتُ اللهَ أَنْ يُعَافِيَكِ»

ความว่า: "หากเธอต้องการ เธอจงอดทน แล้วสวรรค์ก็จะเป็นของเธอ หรือหากเธอต้องการฉันก็จะขอดุอาต่ออัลลอฮฺให้พระองค์ทรงให้เธอหาย

จากอาการป่วย” หญิงคนนั้นตอบว่า “ฉันจะอดทน”[24] หมายความว่า ผลตอบแทนของคนที่อดทนต่อการเจ็บป่วยก็คือสรวงสวรรค์

(2) ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า:

«فَمَا يَبْرَحُ البَلاَءُ بِالعَبْدِ حَتَّى يَتْرُكَهُ يَمْشِي عَلَى الأَرْضِ مَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ»[25].

ความว่า: “...บ่าวคนหนึ่งจะถูกทดสอบด้วยความลำบากต่างๆ จนสุดท้ายเขาได้รอดปลอดภัยและสามารถเดินเหินบนหน้าแผ่นดินในสภาพที่ปราศจากความผิดบาป (เนื่องจากบาปต่างๆที่เขาได้ก่อไว้ได้ถูกลบล้างผ่านการอดทนต่อความทุกข์ยากที่เขาได้ประสบ)

(3) ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า:

«مَا يَزَالُ البَلاَءُ بِالمُؤْمِنِ وَالمُؤْمِنَةِ فِي نَفْسِهِ وَوَلَدِهِ وَمَالِهِ حَتَّى يَلْقَى اللهَ وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ»[26].

ความว่า: “มุมินชายและมุมินหญิงแต่ละคนจะยังคงถูกทดสอบด้วยภัยพิบัติต่างๆที่เกิดขึ้นกับตัวเอง ลูกๆ ภรรยา และทรัพย์สมบัติ กระทั่งเขาสิ้นชีวิตและได้พบกับพระองค์อัลลอฮฺในสภาพที่ปราศจากความผิดใดๆ (เนื่องจากความผิดบาปต่างๆที่เขาได้ก่อไว้ ได้รับการลบล้างจากอัลลอฮฺผ่านการอดทนของเขาต่อการทดสอบต่างๆที่มากมายดังกล่าว)”

2. หมั่นรำลึกถึงอัลลอฮฺและมีทัศนคติที่ดีต่อพระองค์อยู่เสมอ

มุสลิมทุกคนต้องมีทัศนคติที่ดีต่ออัลลอฮฺอยู่เสมอ โดยเฉพาะในยามเจ็บป่วย กล่าวคือ ต้องเชื่อมั่นว่าการเจ็บป่วยของเขาเกิดขึ้นด้วยความประสงค์ของพระองค์เท่านั้น โดยมีเป้าหมายที่ดีสำหรับตัวเขา และพระองค์เท่านั้นที่ทำให้เขาหายจากอาการเจ็บป่วย หากพระองค์ทรงประสงค์ หรือพระองค์อาจจะประทานอภัย ความเมตตา และผลบุญแก่เขาผ่านความป่วยไข้นั้น

(1) อัลลอฮฺตรัสว่า

﴿ فَٱذۡكُرُونِيٓ أَذۡكُرۡكُمۡ ... ﴾[27]

ความว่า: “ดังนั้น พวกเจ้าจงหมั่นรำลึกถึงฉัน (ด้วยการขอความช่วยเหลือจากฉัน) แล้วฉันก็จะรำลึกถึงพวกเจ้า (ด้วยการให้ความช่วยเหลือและสนองความต้องการของพวกเจ้า)”

(2) ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า:

«لاَ يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلاَّ وَهُوَ يُحْسِنُ بِاللَّهِ الظَّنَّ»[28]

ความว่า: “พวกท่านแต่ละคนจงอย่าตาย นอกจากว่าเขาจะมีทัศนคติที่ดีต่ออัลลอฮฺ (ในเรื่องการมีชีวิตและการตายของเขา)”

(3) ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า:

«يَقُولُ اللهُ تَعَالَى: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي... »[29]

ความว่า: “อัลลอฮฺตรัสว่า “ฉันจะอยู่พร้อมกับทัศนคติของบ่าวฉันที่มีต่อฉัน (เพราะฉะนั้น เขาจงมีทัศนคติที่ดีต่อพระองค์อยู่เสมอ แล้วพระองค์จะประทานในสิ่งที่เขามีทัศนคติต่อพระองค์) และฉันจะอยู่เคียงข้างเขา ในยามที่เขารำลึกถึงฉัน” (ดังนั้น เขาจงรำลึกถึงพระองค์อยู่เสมอ ด้วยการเอ่ยนามและขอดุอาจากพระองค์ แน่นอนว่าพระองค์จะอยู่เคียงข้างเขา ช่วยเหลือเขา อำนวยความต้องการของเขา ประทานอภัยแก่เขา และประทานความเมตตาแก่เขา)”

3. ทำการรักษาโรค

อิสลามส่งเสริมให้ทำการรักษาโรคด้วยวิธีที่อนุมัติและด้วยยาที่หะลาล เพราะท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า:

(1) «مَا أَنْزَلَ اللهُ دَاءً إِلاَّ أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً (فَتَدَاوَوْا)»[30]

ความว่า: "อัลลอฮฺจะไม่ทรงประทานโรคใดลงมา เว้นแต่พระองค์จะทรงประทานยาลงมาด้วยเสมอ (ดังนั้น พวกท่านจงทำการรักษาโรคกันเถิด)"

(2) ชาวอาหรับชนบทได้ถามว่า

يَا رَسُولَ اللهِ، أَلَا نَتَدَاوَى؟ قَالَ: " نَعَمْ، يَا عِبَادَ اللَّهِ تَدَاوَوْا، فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ شِفَاءً، أَوْ قَالَ: دَوَاءً إِلَّا دَاءً وَاحِدًا". قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا هُوَ؟ قَالَ: «الْهَرَمُ»[31].

ความว่า: "โอ้ ท่านเราะซูลุลลอฮฺ เราจะรักษาโรคที่เกิดขึ้นกับตัวเราได้ไหม?" ท่านตอบว่า "ได้ โอ้บ่าวของอัลลอฮฺ พวกท่านจงทำการรักษาโรคเถิด เพราะแท้จริง อัลลอฮฺจะไม่ทรงประทานโรค เว้นแต่พระองค์จะทรงประทานยาสำหรับบำบัดโรคนั้นด้วย นอกจากโรคเดียวเท่านั้น (ที่พระองค์ไม่ทรงประทานยารักษา)" พวกเขาถามว่า "มันคือโรคอะไรหรือ โอ้ท่านเราะซูลุลลอฮฺ?" ท่านตอบว่า "โรคชราภาพ"

หมายถึง โรคชรา หรือโรคที่เกิดขึ้นเนื่องจากการมีอายุมาก วัลลอฮฺ อะลัม

4. เชื่อมั่นว่าพระองค์อัลลอฮฺคือผู้ทำให้ฟื้นจากป่วย

การบำบัดทุกวิธีเป็นเพียงปัจจัยประกอบเท่านั้น มิใช่เป็นตัวทำให้หายหรือฟื้นจากอาการป่วยไข้ เพราะผู้ที่ทำให้มนุษย์ฟื้นจากอาการไข้ที่จริงคืออัลลอฮฺอัชชาฟี (ผู้ทรงทำให้ผู้ป่วยฟื้นจากอาการป่วยไข้)

จงไตร่ตรองโองการของอัลลอฮฺที่ได้เล่าเกี่ยวกับความเชื่อมั่นของนบีอิบรอฮิม อะลัยฮิสสะลาม เกี่ยวกับการฟื้นไข้จากอัลลอฮฺ พระองค์ตรัสว่า

﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ۝٨٠﴾[32]

ความว่า: (นบีอิบรอฮีมได้กล่าวว่า) "และเมื่อฉันได้ล้มป่วย พระองค์อัลลอฮฺก็จะทรงทำให้ฉันฟื้นจากอาการป่วย"

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า:

«...أَنْتَ الشَّافِي، لاَ شِفَاءَ إِلاَّ شِفَاؤُكَ»[33]

ความว่า: “(โอ้อัลลอฮฺ) พระองค์คือผู้ทำให้ผู้ป่วยฟื้น ไม่มีการฟื้นใดๆ นอกจากด้วยการบำบัดของพระองค์ให้ฟื้น (จากโรคต่างๆ)”

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า:

«اللهُ الطَّبِيبُ»[34]

ความว่า: “อัลลอฮฺคือผู้รักษาที่แท้จริง (ที่ทำให้ผู้ป่วยหายจากโรค)”

5-อย่าใฝ่ฝันที่จะตายหรือขอดุอาเพื่อให้ตาย

ชีวิตบนโลกนี้มีไว้เพื่อเตรียมตัวรับเกียรติและความสูงส่งบนโลกนี้และในวันอาคิเราะฮฺ ดังนั้นสำหรับคนมุมินแล้ว ยิ่งเขามีอายุเพิ่มมากขึ้น เขาก็จะยิ่งมีความดีเพิ่มขึ้น

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวมีใจความว่า:

“บุคคลที่ประเสริฐที่สุด คือผู้ที่มีอายุยืนและปฏิบัติแต่กรรมดี”[35]

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวมีใจความว่า

“พวกท่านแต่ละคนจงอย่าใฝ่ฝันที่จะตายเพื่อหนีภัยพิบัติหรือประสบกับความเจ็บปวดที่แสนสาหัส แต่หากเขารู้สึกสาหัสจริงๆจนไม่มีทางเลือกอื่นแล้ว ก็จงขอดุอาว่า

«اَللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا كَانَتِ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي»[36]. «وَاجْعَلِ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ»[37]

ความว่า: “โอ้ พระองค์อัลลอฮฺ โปรดยืดชีวิตของฉันตราบใดที่การมีชีวิตอยู่เป็นสิ่งดีกว่าสำหรับฉัน (ด้วยการงานที่ดี) และโปรดให้ฉันสิ้นชีวิต เมื่อการสิ้นชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ดีกว่าสำหรับฉัน” “ขอทรงให้การมีชีวิตเป็นสิ่งเพิ่มความดีทุกๆอย่างให้กับฉัน และขอทรงให้การสิ้นชีวิตเป็นการพักผ่อนจากทุกความชั่วสำหรับฉัน”

6-รำลึกความตายอยู่เสมอ

มุมินทุกคนต้องรำลึกถึงความตายอยู่เสมอ โดยเฉพาะในยามเจ็บป่วย เพราะการรำลึกถึงความตายอยู่เสมอเป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงความสมบูรณ์ของอีมานและความปกติของสติปัญญา

ท่านอิบนุอุมัรฺได้กล่าวว่า “ในขณะที่ฉันกำลังอยู่ร่วมกับคณะจำนวนสิบคนที่ไปเยี่ยมท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ นั้น ทันใดนั้นชาวอันศอรฺท่านหนึ่งได้ถามขึ้นว่า “โอ้ท่านนบีของอัลลอฮฺ ใครหรือคือผู้ที่ฉลาดที่สุดในหมู่มนุษย์?” ท่านตอบว่า

«أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا لِلْمَوْتِ، وَأَشَدُّهُمُ اسْتِعْدَادًا لِلْمَوْتِ قَبْلَ نُزُولِ الْمَوْتِ أُولَئِكَ هُمُ الْأَكْيَاسُ...»[38]

ความว่า: “(ผู้ที่ฉลาดที่สุดในหมู่มนุษย์) คือผู้ที่รำลึกถึงความตายมากที่สุด และจริงจังที่สุดในการเตรียมพร้อมสำหรับความตายก่อนที่ความตายจะมาเยือน พวกเขาเหล่านั้นคือบรรดาผู้ฉลาด”

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ»[39]

ความว่า: “พวกเจ้าจงรำลึกถึงความตายที่จะตัดขาดความสุขสบายบนโลกนี้”

คำกล่าวข้างต้นเป็นการกำชับทุกคนให้ระลึกถึงความตาย โดยเฉพาะผู้ป่วยแล้ว ยิ่งต้องระลึกถึงความตายมากกว่าคนอื่น

พึงทราบเถิดว่าการกำชับให้ระลึกถึงความตายไม่ได้หมายความว่าให้ใฝ่ฝันอยากจะตาย แต่ให้ใฝ่ฝันอยากจะพบกับอัลลอฮฺ อันเป็นสุดยอดความใฝ่ฝันของมุมินทุกคน

อบูฮุร็อยเราะฮฺได้รายงานว่า :

أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: «قَالَ اللهُ: إِذَا أَحَبَّ عَبْدِي لِقَائِي أَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ، وَإِذَا كَرِهَ لِقَائِي كَرِهْتُ لِقَاءَهُ»[40].

ความว่า: "แท้จริงท่านเราะซูลุลลอฮฺ กล่าวว่า "อัลลอฮฺได้ตรัสว่า เมื่อบ่าวของฉันใฝ่ฝันอยากจะพบฉัน ฉันก็ใฝ่ฝันอยากจะพบเขา (หมายความว่า ฉันจะอภัยโทษและเชิดชูเขา) และเมื่อเขาไม่ชอบที่จะพบฉัน ฉันก็ไม่ชอบที่จะพบเขาเช่นกัน"

7. มีสัมพันธ์ที่ดีกับอัลลอฮฺอยู่เสมอด้วยการภักดี ขอดุอา และอ่านอัลกุรอาน

พึงทราบเถิดว่า อุปสรรค์ที่คอยขัดขวางมนุษย์มิให้รำลึกถึงอัลลอฮฺคือ อารมณ์ใฝ่ต่ำ (นัฟสูอัมมาเราะฮฺ) การหลอกลวงของมารร้ายชัยฏอน และมายาทางโลก

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า:

«إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنَ الإِنْسَانِ مَجْرَى الدَّمِ»[41].

ความว่า: "แท้จริงมารร้ายชัยฏอนนั้นจะวิ่งไปมาในตัวมนุษย์ตามเส้นโลหิต"

บทบาทของชัยฏอนคือพยายามสร้างความเสียหายแก่มนุษย์ด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งบนโลกนี้และวันอาคิเราะฮฺ โดยเฉพาะผู้ที่เจ็บป่วยและผู้ที่มีจิตใจที่อ่อนแอ เช่น เด็กๆและสตรี

เพื่อให้ปลอดภัยจากการรังควานและล่อลวงของมารร้ายชัยฏอน อัลลอฮฺได้สอนให้เราปฏิบัติดังนี้

1. มีเอกภาพต่ออัลลอฮฺในการภักดีตน (อิบาดะฮฺ) และการขอความช่วยเหลือจากพระองค์

2. พยายามเชื่อฟังอัลลอฮฺและปฏิบัติตามสุนนะฮฺของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ อยู่ตลอดเวลา พร้อมกับหลีกห่างการกระทำที่เป็นบาป (มะศิยัต) และสิ่งอุตริกรรม (บิดอะฮฺ) ทั้งหลาย

3. พยายามให้มีสัมพันธ์ที่ดีกับอัลลอฮฺอยู่ตลอดเวลาด้วยการทำอิบาดะฮฺให้ดีที่สุด ทั้งการละหมาด การขอดุอา และการรำพันถึงอัลลอฮฺ (ซิกิร) ด้วยใจและวาจา โดยเฉพาะยามเข้านอนและตื่นนอน ยามทานอาหารและเสร็จจากทานอาหาร และยามเข้าและออกห้องน้ำ เป็นต้น

4. หมั่นขอความคุ้มครองต่ออัลลอฮฺ (กล่าวคำอิสติอาซะฮฺ) ให้ปลอดภัยจากความชั่วร้ายของชัยฏอนที่ถูกสาปแช่ง เช่นกล่าวว่า

«أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ، وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ، مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ»[42]

5. หมั่นอ่านอัซการฺนะบะวียะฮฺในตอนเช้า (หลังละหมาดศุบฮฺ) และตอนเย็น (หลังละหมาดอัศรฺ)

6. อ่านอัลกุรอานให้มาก

7. ขอดุอาด้วยบทดุอามะซูรฺในทุกสภาวการณ์ โดยเฉพาะดุอาขอให้ปลอดภัยและมีสุขภาพที่ดี[43] ตลอดจนดุอามุสตะญาบอื่นๆ ที่มีระบุในอัลกุรอานและหะดีษ ทั้งที่ขอเพื่อตัวเองและผู้อื่น

8. พยายามกล่าวคำซิกิรที่มีหะดีษระบุส่งเสริมให้กล่าวมากๆ เช่นคำว่า

1. لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ[44]

2. اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ[45]

3. أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوْبُ إِلَيْهِ[46]

4. لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللَّهِ[47]

9. พยายามคบหากับเพื่อนที่ดีและใกล้ชิดคนศอลิหฺพร้อมกับหลีกเลี่ยงการคบหากับคนที่อีมานอ่อน หรือเกียจคร้านทำอิบาดะฮฺ หรือมารยาทไม่ดี

10. พาลูกๆ เข้าในบ้านก่อนพลบค่ำ พร้อมปิดประตูบ้านและอ่านบิสมิลลาฮฺ[48]

8. การพูดระบายทุกข์ให้ผู้อื่นฟัง

อนุญาตให้ผู้ป่วยบอกเล่าหรือรำพันถึงความทุกข์เกี่ยวกับความเจ็บปวดหรือความเดือดร้อนให้แพทย์หรือคนอื่นๆฟัง หากจำเป็น ตราบใดที่การรำพันนั้นไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อระบายความโกรธเคืองหรือหงุดหงิดต่อโรค เนื่องจากว่าท่านหญิงอาอิชะฮฺ -เราะฎิยัลลอฮฺ อันฮา- เคยรำพันถึงความเจ็บปวดของนางให้ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ฟังด้วยการรำพันว่า "วา เราะสาฮฺ" (โอ้ ปวดศีรษะเหลือเกิน) ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ก็ตอบกลับว่า "บัล อะนา วา เราะสาฮฺ"[49] (พี่ก็ปวดศีรษะมากเช่นกัน) แต่อย่าระบายให้ถี่นัก เพราะเป็นการกระทำที่น่ารังเกียจ (มักรูฮฺ)[50]

อย่างไรก็ตาม ทางที่ดีแล้ว ผู้ป่วยควรกล่าวสรรเสริญอัลลอฮฺด้วยความอดทนที่เต็มเปี่ยม ไม่ว่าจะเป็นก่อนหรือหลังการระบายความทุกข์ให้ผู้อื่นฟังก็ตาม เช่น กล่าวคำว่า «اَلْحَمْدُ للهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ» (มวลการสรรเสริญเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮฺในทุกสภาวการณ์) และทางที่ดีที่สุดคือ ผู้ป่วยควรกล่าวระบายความเจ็บปวดต่ออัลลอฮฺผู้ทรงทำให้ฟื้นป่วย ผู้เป็นสุดยอดแห่งผู้ปรานี

9. หมั่นกล่าวอิสติฆฟารฺและเตาบัตตนต่ออัลลอฮฺให้มาก

อิสติฆฟารฺ คือ การขออภัยโทษต่ออัลลอฮฺ เพราะไม่มีมนุษย์คนใดที่ไม่มีบาป และไม่มีผู้ใดที่สามารถอภัยโทษต่อความผิดบาปของมนุษย์นอกจากอัลลอฮฺผู้ทรงเอกะแต่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น มนุษย์ที่มีบาปและยังไม่ได้รับการอภัยโทษจากอัลลอฮฺจะไม่ได้เข้าสวรรค์ เพราะสวรรค์ของอัลลอฮฺจะรับ

เฉพาะผู้ที่ปลอดจากความผิดบาปหรือผู้ที่ได้รับการอภัยโทษโดยสมบูรณ์แล้วเท่านั้น อัลลอฮฺทรงสัญญาว่าจะอภัยโทษต่อความผิดบาปทั้งหมดของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่กล่าวคำอิสติฆฟารฺ ยกเว้นความผิดบาปจากการตั้งภาคี (ชิริก) ต่อพระองค์และผู้กระทำได้เสียชีวิตลงในสภาพดังกล่าว ดังนั้น เราจงอย่าตั้งภาคีหรือทำชิริกกับอัลลอฮฺโดยเด็ดขาด และหากเราพลั้งไปทำชิริกกับอัลลอฮฺ ก็ให้เรารีบสำนึกผิดและขอลุแก่โทษโดยทันทีทันใด โปรดจำไว้ว่าอัลลอฮฺจะตอบรับการกลับตัวสำนึกผิดของบ่าวเสมอ และพระองค์ทรงรักบ่าวผู้สำนึกผิดอย่างยิ่ง

เตาบัต คือการหวนคืนสู่เส้นทางที่เที่ยงตรงของอัลลอฮฺ (อัลศิรอฏ อัลมุสตะกีม) หลังจากที่ได้พลาดพลั้งจนนำไปสู่ความผิดบาป

เตาบัตนะศูหา คือ การหวนคืนสู่เส้นทางอันเที่ยงตรงของอัลลอฮฺ และไม่หวนกลับไปทำบาปนั้นอีกต่อไป

เงื่อนไขการเตาบัตที่จะถูกตอบรับมีสามประการ คือ

1. ต้องเลิกจากการกระทำบาปดังกล่าว
2. ต้องสำนึกผิดในบาปที่ได้กระทำไว้
3. ต้องตั้งเจตนาอย่างแน่วแน่ว่าจะไม่กลับไปทำบาปนั้นอีกต่อไป

นอกจากนี้ อุลามาอฺบางท่านได้เพิ่มเงื่อนไขที่สี่สำหรับการกลับตัว (เตาบัต) จากความผิดฐานล้วงละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น การลักทรัพย์ การนินทาว่าร้าย และการกระทำไม่ดีต่อเขา เป็นต้น นั่นคือ “ต้องส่งคืนทรัพย์สินให้แก่เจ้าของ หรือจ่ายค่าเสียหาย และขอให้ยกโทษในความผิดที่ได้กระทำไว้ต่อเขา”[51]

พึงจำไว้ว่า การเจ็บป่วยถือเป็นโอกาสทองสำหรับการสำนึกตน (เตาบัต) เพราะการเตาบัตในยามที่กำลังเจ็บป่วยย่อมสามารถกระทำได้ง่ายและเป็นจริงมากกว่ายามที่มีสุขภาพดี

ส่วนหนึ่งของสำนวนอิสติฆฟารฺและเตาบัตที่มีระบุในหะดีษ ได้แก่

1. «أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ» อัสตัฆฟิรุลลาฮฺ วะอะตูบุอิลัยฮฺ (วันละ 100 ครั้งขึ้นไป)[52] (ความว่า "ฉันขออภัยโทษในความผิดของฉันและขอกลับตัวคืนสู่พระองค์")

2. [53]«أَسْتَغْفِرُ اللهَ الَّذِي لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الحَيَّ القَيُّومَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ» อัสตัฆฟิรุลลอฮฺ ลาอิลาฮะ อิลลาฮุวัลหัยยุลก็อยยูม วะอะตูบุอิลัยฮฺ (ความว่า "ฉันขออภัยโทษจากพระองค์อัลลอฮฺผู้ซึ่งไม่มีพระเจ้าที่สมควรกราบไหว้เว้นแต่พระองค์ ผู้ทรงชีวินและทรงควบคุมบาปและความผิดของฉัน และฉันขอเตาบัตกลับตัวสู่หนทางของพระองค์อัลลอฮฺอันเที่ยงตรง")

3. [54]«رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَتُبْ عَلَيَّ، إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ» ร็อบบิฆฟิรฺลี วะตุบอะลัยยะ อินนะกะ อันตัตเตาว้าบุรเราะหีม (ความว่า "โอ้ พระองค์อัลลอฮฺ ขอโปรดประทานอภัยโทษในความผิดของฉัน และขอโปรดตอบรับการสำนึกผิดของฉัน แท้จริง พระองค์เป็นผู้ตอบรับการเตาบัตและเป็นผู้กรุณายิ่ง")

การอิสติฆฟารฺและเตาบัตเป็นฟัรฺฎูอัยนฺ (บังคับสำหรับทุกคน) ทั้งชายและหญิงให้กระทำทันที ไม่ว่าจะเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงหรือผู้ป่วย ผู้ไม่กระทำผิดหรือผู้กระทำผิด ไม่ควรจะประวิงเวลาการเตาบัตโดยเด็ดขาด เพราะการเตาบัตช้าคือบาปอีกประการหนึ่งที่จำต้องขอเตาบัตซ้ำสอง[55] วัลลอฮุล มุสตะอาน

10- ขออภัยต่อเพื่อนมนุษย์ในความผิดพลาดและให้อภัยแก่ผู้อื่น

ส่วนหนึ่งของเงื่อนไขที่จะทำให้อัลลอฮฺทรงตอบรับการเตาบัตตามทัศนะของอุลามาอฺบางท่าน คือ ต้องได้รับการยกโทษจากผู้คนที่เราได้ล่วงเกินเขา เช่น การนินทาด่าทอ ลักทรัพย์ และสร้างความเดือดร้อนแก่เขา เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงขอให้ทุกคนโดยเฉพาะผู้ป่วยหมั่นขออภัยต่อทุกคน โดยเฉพาะบุคคลในครอบครัวและผู้ที่มาเยี่ยมและในทางกลับกันให้เขาให้อภัยแก่บุคคลที่ล่วงเกินเขา โดยเฉพาะบุคคลที่มาขอโทษ

11. ต้องชูโกร์และขอบคุณให้มากๆ

ผู้ป่วยต้องชูโกร์ต่ออัลลอฮฺให้มากๆ ด้วยการกล่าวสรรเสริญพระองค์ เช่น กล่าวว่า (اَلْحَمْدُ لله) หรือ (اَلْحَمْدُ للهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ) หากรู้สึกว่าอาการป่วยทุเลาลง และกล่าวว่า (اَلْحَمْدُ للهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ) หากรู้สึกว่าอาการป่วยยังไม่ดีขึ้นหรือยิ่งทรุดลง พร้อมทั้งกล่าวขอบคุณทุกคนที่คอยช่วยเหลือ โดยเฉพาะแพทย์ พยาบาล ผู้ดูแล และผู้มาเยี่ยมด้วยการกล่าวว่า ญะซากุมุลลอฮฺ ค็อยร็อน.(جَزَاكُمُ اللهُ خَيْرًا)

12. เขียนคำสั่งเสีย

มุมินทุกคนต้องทำคำสั่งเสียอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรและเก็บไว้ในสถานที่ที่ปลอดภัย ถึงแม้ว่าเขาจะยังมีสุขภาพดีอยู่ก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อยามที่เขากำลังเจ็บป่วย เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดการทรัพย์สมบัติและเพื่อให้ผู้อื่นสามารถดำเนินการในภารกิจที่รับผิดชอบหลังจากที่ได้สิ้นชีวิตไปแล้วได้อย่างราบรื่น เพื่อให้ตัวเขา ลูกหลาน และครอบครัวปลอดภัย และทรัพย์สินได้รับบะเราะกัตจากพระองค์อัลลอฮฺ

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวมีใจความว่า “มุสลิมแต่ละคนที่มีเรื่องจะสั่งเสียไม่มีสิทธิที่จะยืดเวลา (โดยปราศจากการสั่งเสีย) เกินสองคืน นอกจากว่าเขาจำเป็นเขียนคำสั่งเสียดังกล่าวและเก็บไว้กับตัว”[56]

และหากเขาต้องการสั่งเสียให้บริจาคทรัพย์สมบัติของเขาแก่ผู้อื่นที่ไม่ใช่บุตรหลานที่จะเป็นทายาทรับมรดกของเขา เขาจะสั่งเสียได้ไม่เกินหนึ่งในสามของทรัพย์สินเท่านั้น ส่วนที่เหลือต้องเก็บไว้สำหรับทายาทที่มีสิทธิรับมรดกต่อไป

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวมีใจความว่า “การทำพินัยกรรมจำนวนหนึ่งในสามของมรดกทั้งหมดก็ถือว่ามากแล้ว”[57]

อนึ่ง คำสั่งเสียในเรื่องของพินัยกรรมจำเป็นต้องกระทำอย่างเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เพราะคำสั่งเสียที่ไม่เป็นธรรมอาจนำพาเขาสู่ขุมนรก[58] –วัลอิยาซุบิลลาฮฺ มินซาลิก-

13. ต้องจ่ายหนี้

พึงจำไว้ว่า เนื้อหาคำสั่งเสียที่สำคัญที่สุดคือการสั่งเสียให้ชำระหนี้หากเขายังไม่สามารถชำระหนี้ได้ และทางที่ดีเขาต้องพยายามเร่งชำระหนี้สินที่วาญิบต้องชำระโดยทันที รวมทั้งซะกาตด้วย เพราะหนี้สินจะทำให้เกิดความเครียดที่ยิ่งจะทำให้อาการป่วยของผู้ป่วยทรุดลง และที่สำคัญท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ จะไม่ละหมาดญะนาซะฮฺให้กับผู้ตายที่ยังไม่ชำระหนี้[59]

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวมีใจความว่า "ชีวิตของคนมุมินจะถูกแขวนไว้ (โดยไม่ได้รับการพิพากษา) เนื่องจากมีหนี้สินอยู่ จนกว่าหนี้สินของเขาจะถูกชำระจนหมดสิ้น"[60]

14. ให้คนอื่นช่วยขอดุอา

หมายความว่า ผู้ป่วยควรไหว้วานให้คนศอลิหฺและคนอิสลามทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่ไปเยี่ยมช่วยขอดุอาต่ออัลลอฮฺให้เขาหายป่วย ปลอดภัย และได้รับการอภัยโทษ เป็นต้น

15. บริจาค

ทางที่ดีแล้ว ผู้ป่วยและญาติๆควรจะบริจาคให้มากๆ เพื่อให้ได้รับผลบุญและการฟื้นไข้จากพระองค์อัลลอฮฺ ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า:

«دَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ»[61]

ความว่า: "พวกท่านจงรักษาคนไข้ของท่านด้วยการบริจาคทาน"

หมายความว่า ให้ผู้ป่วยหรือครอบครัวของผู้ป่วยหมั่นบริจาคทานหรือทำดีอื่นๆให้มากโดยตั้งเจตนาในใจว่าให้อัลลอฮฺทำให้ผู้ป่วยฟื้นจากอาการป่วย เพราะการบริจาคทานเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อัลลอฮฺทรงฟื้นบ่าวจากอาการป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าผู้ป่วยยังไม่ได้ชำระซะกาตที่วาญิบก็ให้รีบชำระโดยเร็ว พึงทราบว่าการบริจาคทานก่อนสิ้นชีวิตจะประเสริฐกว่าการบริจาคทานหลังจาก

สิ้นชีวิต โดยเฉพาะการบริจาคที่เป็นญาริยะฮฺ (วะกัฟ) ซึ่งต้นทุนของมันจะใช้ได้ตลอดและจะได้กำไรที่ผลบุญอย่างต่อเนื่องจนถึงวันกิยามะฮฺ

16- รู้สึกใกล้จะเสียชีวิต

เมื่อผู้ป่วยรู้สึกว่าตัวเองใกล้จะเสียชีวิตแล้ว ก็ให้หมั่นอ่านดุอา

(1) **«اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي، وَأَلْحِقْنِي بِالرَّفِيقِ الأَعْلَى»**[62]. อัลลอฮุมมัฆฟิรฺลี วัรฺหัมนี วะอัลหิกนี บิรฺเราะฟีกิล อะลา (ความว่า: "โอ้ อัลลอฮฺ ขอทรงโปรดยกโทษและปรานีต่อฉัน และให้ฉันได้เข้าสรวงสรรค์พร้อมกับเหล่านบี บรรดาคนศอลิหฺ และเหล่ามลาอิกะฮฺ")

และขอดุอาว่า

(2) **«اَللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى سَكَرَاتِ المَوْتِ»**[63] อัลลอฮุมมะ อะอินนี อะลา สะกะรอติลเมาตฺ (ความว่า: "โอ้ พระองค์อัลลอฮฺ ขอทรงโปรดช่วยเหลือฉันในการเผชิญกับความเจ็บปวดและความยากลำบากตอนจะสิ้นใจ")

(3) ให้กล่าวคำว่า **(لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ)** ให้มาก พร้อมกับพยายามทำให้คำพูดสุดท้ายในชีวิตเป็นคำว่า **(لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ)** เพราะคำนี้เป็นกุญแจสวรรค์ ให้กล่าวด้วยใจที่บริสุทธิ์และเต็มความเชื่อมั่น พร้อมกับฝากความหวังเพียงแต่กับพระองค์อัลลอฮฺผู้ทรงเอกะ ไม่ชิริกกับพระองค์ด้วยสิ่งใดๆ

ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า:

«مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ»[64]

ความว่า: "ผู้ใดที่มีคำพูดสุดท้าย (ในชีวิตก่อนสิ้นใจตาย) เป็นคำว่า ลาอิลาฮะ อิลลัลลอฮฺ (ความว่า ไม่มีพระเจ้าเว้นแต่พระองค์อัลลอฮฺ) แน่นอนเขาย่อมจะได้เข้าสวรรค์"

(4)
วิธีรักษาโรค

อิสลามสอนประชาชาติมุสลิมให้เผชิญหน้ากับโรคทางกายและทางจิตในลักษณะต่างๆ บนฐานของอะกีดะฮฺและอีมานที่ถูกต้องในรูปของการทำอิบาดัตต่ออัลลอฮฺอย่างบริสุทธิ์ใจผ่านสองวิธีการ ดังนี้

1) **ด้านจิตใจ** ให้บำบัดด้วยดุอาและเสกเป่า เพราะพระองค์อัลลอฮฺเท่านั้นเป็นผู้ทรงฟื้นอาการเจ็บไข้ของทุกโรค
2) **ด้านวัตถุ** ให้บำบัดด้วยการพยายามทำความรู้จักกับสาเหตุ และวิธีป้องกันและควบคุม ให้สอดคล้องกับธรรมชาติที่พระองค์อัลลอฮฺทรงกำหนดผ่านกระบวนการบำบัดรักษา เพราะพระองค์ทรงบริหารปกครองโลกนี้บนฐานของมูลเหตุและกฎระเบียบที่จำเพาะที่บ่าวสามารถรับรู้และศึกษาได้

ทั้งหมดนี้ สามารถเผชิญหน้ากับโรคด้วยสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนการดูแลสุขภาพ และขั้นตอนบำบัดรักษา

อันดับแรก ขั้นตอนการดูแลสุขภาพ (ป้องกัน)[65]

หมายถึง การพยายามขอความคุ้มครองต่ออัลลอฮฺพร้อมกับยึดปฏิบัติตามหลักสุขพลานามัยทั้งกายและใจอย่างเคร่งครัดเพราะ

«الوَاقِيةُ خَيْرٌ مِنَ الرَّاقِيَّةِ»[66]

ความว่า: “การป้องกันตัวเอง (ดูแลสุขภาพ) มิให้เป็นโรคนั้นประเสริฐกว่าการรักษาโรค” ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายเพียงน้อยนิดเพื่อการดูแลสุขภาพและป้องกันจากโรคภัยย่อมคุ้มค่าและมีประโยชน์กว่าการทุ่มเทค่าใช้จ่ายที่มากมายเพื่อการบำบัดรักษา

จงพยายามดูแลสุขภาพและป้องกันตัวเองจากโรคต่างๆด้วยสองวิธีการต่อไปนี้

1) ดูแลสุขภาพด้านจิตใจ

1. ให้กล่าวบิสมิลลาฮฺก่อนจะเริ่มการงานที่ดี ดุอาก่อนและหลังรับประทานอาหารและดื่มน้ำ ดุอาก่อนนอนและตื่นนอน ดุอาเข้าและออกจากห้องน้ำ และดุอาอื่นๆ ในทุกกิจวัตรประจำวัน ตลอดจนกล่าวซิกิรฺต่างๆตามแบบอย่างของท่านนบี ﷺ

2. ให้กล่าวดุอาขอความปลอดภัยและมีสุขภาพดี พร้อมกับขอความคุ้มครองต่ออัลลอฮฺจากโรคภัยต่างๆ และจากการก่อกวนของชัยฏอนตามแบบอย่างของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ

3. ให้ทำอิบาดัตต่อพระองค์อัลลอฮฺอย่างดีที่สุด โดยเฉพาะการอาบน้ำละหมาด การละหมาดและการถือศีลอด และไม่มีรูปแบบอิบาดัตที่ดีกว่าการปฏิบัติตามสุนนะฮฺของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ

4. หลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นมะศิยัตและสิ่งหะรอมตามชะรีอะฮฺของอิสลาม

5. พยายามอย่าให้มีอารมณ์เครียดและชอบโกรธ เพราะทั้งสองอย่างนี้เป็นสาเหตุสำคัญทำให้เกิดโรค พยายามซิกิรให้มากๆ และขอพระองค์อัลลอฮฺให้ไกลพ้นจากการรังควาญของชัยฏอนที่ถูกสาปแช่ง พร้อมกับต้องศรัทธาในกฎเกาะดัรของพระองค์อัลลอฮ

(2) ดูแลสุขภาพด้านวัตถุ กล่าวคือ ต้องใช้ชีวิตตามแนวทางของท่านนบี ﷺ เป็นต้นว่า:

1- หลีกเลี่ยงสิ่งสกปรกและสิ่งนะญิสทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า อาหาร เครื่องดื่ม ที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะที่นอนและห้องน้ำ บริเวณบ้าน ชั้นบรรยากาศ และอุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

2- หลีกเลี่ยงส่วนประกอบของอาหารและเครื่องดื่มที่หะรอม หรือสิ่งเสพติด หรือเคมีภัณฑ์ที่เป็นอันตรายทุกชนิด โดยเฉพาะบุหรี่และยาเสพติด
3- หลีกเลี่ยงและป้องกันสาเหตุต่างๆที่อาจเป็นพาหะนำโรค เช่นครอบภาชนะอาหารและเครื่องดื่ม จัดเก็บเครื่องอุปโภคบริโภคให้มิดชิด ดับไฟ ปิดไฟ ปิดประตูและหน้าต่างบ้านในยามเข้านอน[67] ปิดประตูบ้านยามดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า และไม่เข้าใกล้โรคต่างๆ โดยเฉพาะโรคติดต่อ[68]
4- ดูแลด้านอุปโภคและบริโภคให้สอดคล้องตามหลักคุณค่าทางโภชนาการและความต้องการของร่างกายทั้งด้านปริมาณและคุณค่า และพยายามทานอาหารแต่เพียงน้อย

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า :

«مَا مَلأَ آدَمِيٌّ وِعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ. بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أُكُلاَتٌ يُقِمْنَ صُلْبَهُ، فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَثُلُثٌ لِطَعَامِهِ وَثُلُثٌ لِشَرَابِهِ وَثُلُثٌ لِنَفَسِهِ»[69]

ความว่า: “มนุษย์ไม่ได้ใส่ (สิ่งใดๆ) ลงในภาชนะใดภาชนะหนึ่งที่แย่ไปกว่าท้องของตัวเอง เพียงพอแล้วสำหรับลูกหลานอาดัมกับอาหารเพียงไม่กี่คำที่สามารถพยุงตัวเองให้ตั้งตรงได้ และหากสุดวิสัยจริงๆ (ก็จงแบ่งกระเพาะออกเป็นสามส่วน) หนึ่งส่วนสำหรับอาหาร หนึ่งส่วนสำหรับเครื่องดื่ม และอีกหนึ่งส่วนสำหรับลมหายใจ”

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่ชัดเจนว่า ร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยสามธาตุสำคัญ คือ

- อาหาร/ธาตุดิน
- เครื่องดื่ม/ธาตุน้ำ
- ลมหายใจ/ธาตุลม ซึ่งจำเป็นต้องสมดุลกัน วัลลอฮฺ อะลัม

5- ทานอาหารและดื่มให้เป็นเวลา โดยไม่ทานก่อนเวลาหรือหลังจากล่วงเวลาไปแล้ว

6- พยายามดูแลการขับถ่ายให้เป็นเวลา

7- อาบน้ำละหมาดอย่างสมบูรณ์ทุกครั้งที่จะทำการละหมาดฟัรฎู

8- ออกกำลังกายทุกวันเป็นปกติวิสัยตามหลักอนามัย

9- เติมเต็มสิทธิและความต้องการต่างๆของร่างกาย เช่น นอนแต่หัวค่ำ และตื่นแต่หัวรุ่ง เป็นต้น พร้อมกับมีความพอดีในทุกๆกิจการ

10- ทำการตรวจสุขภาพที่สถานีอนามัยหรือโรงพยาบาลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

อันดับสอง ขั้นตอนการบำบัดรักษา

ถึงแม้ว่าแต่ละคนจะพยายามดูแลสุขภาพเป็นอย่างดีแล้วก็ตาม แต่บางครั้งเขาก็อาจจะถูกคุกคามด้วยโรคร้ายเช่นกัน (สิ่งใดที่พระองค์ได้ทรงกำหนดและทรงประสงค์ย่อมต้องเกิด) ดังนั้น เขาจึงจำเป็นต้องทำการบำบัดรักษาด้วยสองวิธีการเช่นเดียวกัน คือ

(1) – การบำบัดด้านจิตใจ

คือการบำบัดรักษาด้วยการขอดุอาและเสกเป่า โดยเฉพาะดุอาที่มะซูรฺ ไม่ว่าจะทำด้วยตัวเอง หรือให้คนอื่นช่วยทำให้ โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านการเสกเป่า เป็นต้นว่า

1.1.ผู้ป่วยวางมือทาบลงบนจุดปวดบนร่างกายพร้อมกับกล่าวดุอาว่า

- **«بِاسْمِ اللهِ»** อ่านว่า บิสมิลลาฮฺ (3 ครั้ง) ความว่า “ด้วยพระนามของพระองค์อัลลอฮฺ”

- **«أَعُوذُ بِاللهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ»** อ่านว่า อะอูซุ บิลลาฮิ วะกุดเราะติฮี มิน ชัรฺริมา อะญิดุ วะอุหาซิรุ (7 ครั้ง) ความว่า “ฉันขอหลีกเลี่ยงด้วยพระองค์อัลลอฮฺและพลานุภาพของพระองค์จากอันตรายของสิ่งที่ฉันเจ็บปวดและหวาดวิตก”[70]

1.2 ผู้ป่วยพยายามเสกเป่าตัวเองด้วยการอ่านอายัต

- قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ
يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴿٤﴾

- قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴿١﴾ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ
إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِى ٱلْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِن شَرِّ
حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

- قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ ٱلنَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ ﴿٣﴾
مِن شَرِّ ٱلْوَسْوَاسِ ٱلْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ ٱلَّذِى يُوَسْوِسُ فِى صُدُورِ
ٱلنَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ ﴿٦﴾

โดยเฉพาะ เวลาก่อนเข้านอน วิธีการคือ ให้อ่านทั้งสามสูเราะฮฺข้างต้นแล้วเป่าลมใส่สองฝ่ามือ จากนั้นให้เอาฝ่ามือทั้งสองข้างลูบศีรษะ ใบหน้า และลำตัว ให้เช่นนี้ติดต่อกันจำนวนสามครั้ง[71]

1.3 เสกเป่าด้วยสูเราะฮฺอัลฟาติหะฮฺและสูเราะฮฺเสกเป่าอื่นๆ

1.4 อ่านดุอาที่มะซูรจากท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ หรือเศาะหาบะฮฺโดยเฉพาะดุอายามตกทุกข์และกระวนกระวาย เช่น

«لاَ إِلَهَ إِلَّا اللهُ العَظِيمُ الحَلِيمُ، لاَ إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ العَرْشِ العَظِيمِ، لاَ إِلَهَ إِلَّا اللهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الأَرْضِ، وَرَبُّ العَرْشِ الكَرِيمِ»[72].

ความว่า: "ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺผู้ยิ่งใหญ่และนุ่มนวลยิ่ง ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ พระเจ้าแห่งบัลลังก์อันยิ่งใหญ่ ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ พระเจ้าแห่งชั้นฟ้าทั้งหลาย พระเจ้าแห่งแผ่นดิน และพระเจ้าแห่งบัลลังก์อันทรงเกียรติยิ่ง"

«لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ»[73].

ความว่า: “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระองค์ (โอ้ พระองค์อัลลอฮฺ) พระองค์ทรงบริสุทธิ์ยิ่ง แท้จริงฉันนี้เป็นหนึ่งในบรรดาผู้อธรรม”

«اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو، فَلاَ تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ»[74].

ความว่า: “โอ้ พระองค์อัลลอฮฺ ความเมตตาของพระองค์เท่านั้นที่ฉันคาดหวัง ดังนั้น ขอพระองค์โปรดอย่าปล่อยให้ฉันพึ่งพาตัวเองเพียงลำพังแม้เพียงชั่วกระพริบตา และขอโปรดแก้ไขทุกๆกิจการของฉัน ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากพระองค์”

«اللهُ اللهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا»[75].

ความว่า: “อัลลอฮฺ พระองค์อัลลอฮฺคือพระเจ้าของฉัน ฉันไม่ขอตั้งภาคีกับพระองค์ด้วยสิ่งใดๆ”

หากรู้สึกยุ่งยากและลำบากใจในเรื่องใดๆ ให้ขอดุอาว่า

«اللَّهُمَّ لَا سَهْلَ إِلَّا مَا جَعَلْتَهُ سَهْلاً، وَأَنْتَ تَجْعَلُ الْحَزْنَ إِذَا شِئْتَ سَهْلاً» [76]

ความว่า: “โอ้ พระองค์อัลลอฮฺ ไม่มีความสะดวกง่ายดาย นอกจากสิ่งที่พระองค์ทรงทำให้สะดวกง่ายดาย และพระองค์ทรงทำให้สะดวกง่ายดายเมื่อพระองค์ทรงประสงค์ให้เกิดความสะดวกง่ายดาย”

1.5 **รับการเสกเป่า**จากคนศอลิหฺที่เชี่ยวชาญด้านการเสกเป่าด้วยดุอาที่มะซูร

1.6 **ดื่มน้ำซัมซัม** หรือดื่มน้ำที่ถูกเสกเป่า หรือเอาน้ำที่ถูกเสกเป่าซับลำตัวให้เปียก พร้อมตั้งเจตนาเพื่อให้อัลลอฮฺทำให้ฟื้นจากอาการไข้

2 – **บำบัดรักษาด้วยการบริจาคทาน**

(2) – การบำบัดด้านวัตถุ

คือการบำบัดรักษาด้วยวิธีทางการแพทย์และเภสัชกรแผนปัจจุบันหรือแผนโบราณ ไม่ว่าจะด้วยการทานยา ดื่มยา ทายา ฉีดยา ฉีดวัคซีน กรอกเลือด นวด หรือทำกายภาพบำบัด เป็นต้น ตามวิธีการและคำแนะนำของแพทย์

(5)
ยาที่มีระบุในอัลกุรอานและสุนนะฮฺ

ความจริงแล้ว ในทุกๆสารอาหารและเครื่องดื่มหะลาลที่พระองค์อัลลอฮฺทรงประทานเป็นเครื่องยังชีพแก่บ่าวของพระองค์นั้นจะมีสารที่เป็นตัวยา สารที่ทำให้ฟื้น และสารที่เป็นธาตุอาหารบำรุงสุขภาพอยู่ ด้วยการอนุญาตของอัลลอฮฺ ทั้งที่สามารถรับรู้และไม่สามารถรับรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสารอาหารและเครื่องดื่มที่มีคุณค่าทางหลักโภชนาการ พึงทราบเถิดว่าการรับประทานอาหารที่พอดีและถูกสัดส่วนตามหลักคุณค่าทางโภชนาการ และตรงตามเวลา และมีการสลับกับการถือศีลอดตามสุนนะฮฺของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ นั้น เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งสำหรับเสริมสร้างสุขภาพที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งการบำบัดรักษาใดๆอีก วัลลอฮ อะลัม

ในจำนวนอาหารและเครื่องดื่มที่เป็นยาที่มีระบุในอัลกุรอานและสุนนะฮฺมีดังนี้

1- น้ำผึ้ง

น้ำผึ้งเป็นเครื่องดื่มและยาที่ดีที่สุด โดยเฉพาะสำหรับใช้รักษาโรคในท้อง เช่นเดียวกับโรคอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นโรคภายในร่างกายหรือภายนอก ทั้งด้วยวิธีการรับประทาน ทา และหยอด เป็นต้น

อัลลอฮฺตรัสว่า :

﴿يَخْرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ فِيهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾﴾ [77]

ความว่า: “แล้วเครื่องดื่มสีต่างๆ ก็ออกมาจากท้องของมัน (ผึ้ง) ซึ่งในนั้นมียาสำหรับปวงมนุษย์ แท้จริง สิ่งนี้ย่อมเป็นสัญญาณแห่งความเดชานุภาพประการหนึ่งของอัลลอฮฺสำหรับบรรดาผู้ไตร่ตรอง”

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า :

«الشِّفَاءُ فِي ثَلاَثٍ: شَرْبَةِ عَسَلٍ، وَشَرْطَةِ مِحْجَمٍ، وَكَيَّةٍ بِنَارٍ، وَأَنْهَى أُمَّتِي عَنِ الْكَيِّ»[78].

ความว่า: “สิ่งที่ทำให้หายจากโรคมีสามประการ คือ 1. การดื่มน้ำผึ้ง 2. การกรอกเลือด (การกรีดผิวหนังเพื่อดูดเลือดเสียออกจากร่างกาย) 3. การจี้หรือนาบจุดปวดด้วยเหล็กร้อน แต่ฉันขอห้ามประชาชาติของฉันมิให้รักษาด้วยการจี้หรือนาบจุดปวดด้วยเหล็กร้อน (ยกเว้นในกรณีที่สุดวิสัย)”

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า :

«عَلَيْكُمْ بِالشِّفَائَيْنِ الْعَسَلِ وَالْقُرْآنِ»[79]

ความว่า: “พวกท่านจงรักษาด้วยยาสองชนิด นั้นคือ น้ำผึ้งและอัลกุรอาน (ใช้เสกเป่า)”

อบูสะอีด อัลคุดรีได้เล่าว่า ชายคนหนึ่งได้ไปหาท่านนบี ﷺ พร้อมกล่าวว่า “พี่น้องของฉันเป็นโรคในท้อง” ท่านเราะซูลลุลลอฮฺ ﷺ จึงบอกว่า **«اسْقِهِ عَسَلاً»** “ท่านจงให้เขาทานน้ำผึ้ง” (แล้วเขาก็ให้พี่น้องของเขาทาน น้ำผึ้ง) หลังจากนั้นเขาได้ไปหาท่านเราะซูลลุลลอฮฺ ﷺ เป็นครั้งที่สอง (พร้อมกับเล่าถึงอาการป่วยในท้องที่ยังไม่ดีขึ้นของพี่น้องของเขา) ท่านเราะซูลลุลลอฮฺ ﷺ ก็ตอบว่า **«اسْقِهِ عَسَلاً»** “จงให้เขาทานน้ำผึ้ง” หลังจากนั้นเขาได้ไปหาท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ อีกเป็นครั้งที่สาม (พร้อมกับเล่าถึงอาการป่วยในท้องที่ยังไม่ดีขึ้นของพี่น้องของเขา) ท่านเราะซูลลุลลอ

ฮฺ ﷺ ก็ตอบ (เหมือนเดิม) ว่า **«اسْقِهِ عَسَلاً»** “จงให้เขาทานน้ำผึ้ง” หลังจากนั้นเขาก็ได้ไปหาท่านเราะซูลลุลลอฮฺ ﷺ อีกเป็นครั้งที่สี่ พลันกล่าวว่า “(โอ้ท่านเราะซูลุลลอฮฺ) แท้จริงฉันได้ให้เขาทานน้ำผึ้งแล้ว (แต่อาการปวดท้องของพี่น้องฉันก็ยังไม่หาย) ท่านเราะซูลลุลลอฮฺ ﷺ จึงกล่าว (ด้วยความเชื่อมั่น) ว่า **«اسْقِهِ عَسَلاً، صَدَقَ اللهُ وَكَذِبَ بَطْنُ أَخِيكَ»** คำตรัสของอัลลอฮฺ (ที่ว่าน้ำผึ้งเป็นยา) ย่อมสัจจริงเสมอ แต่ท้องของพี่น้องท่านนั้นแหล่ะที่โป้ปด (ไม่ยอมรับ/ต่อต้านฤทธิ์ตัวยาของน้ำผึ้ง) ท่านจงให้เขาทานน้ำผึ้ง (อีกครั้งสิ)” เขาจึงให้พี่น้องของเขาทานน้ำผึ้งอีกครั้งแล้วอาการปวดในท้องของเขาก็หายขาด[80]

พึงทราบว่า น้ำผึ้งที่เกิดประโยชน์ด้านการบำบัดต้องเป็นน้ำผึ้งแท้ที่ไม่เจือปนด้วยสิ่งใดๆ โดยเฉพาะถ้าเป็นน้ำผึ้งเลียนแบบหรือน้ำผึ้งปลอมด้วยแล้วก็แทบจะไม่มีคุณค่าทางการบำบัดเลย ขณะเดียวกันบ่อยครั้งที่น้ำผึ้งปลอมก่อให้เกิดโทษมากกว่าประโยชน์

2-น้ำซัมซัม

น้ำซัมซัม คือ บ่อน้ำที่เป็นที่รู้จักกัน ซึ่งตั้งอยู่ในมัสยิดอัลหะรอม ณ นครมักกะฮฺ ห่างจากตัวกะบะฮฺประมาณ 38 ศอก หรือประมาณ 19 เมตร

น้ำซัมซัมเป็นน้ำที่ดีที่สุดบนโลกนี้ เป็นน้ำที่บะเราะกะฮฺ เป็นอาหารที่อิ่ม และเป็นยารักษาโรค เพราะน้ำซัมซัมประกอบด้วยสารและแร่ธาตุพิเศษ

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า:

«إِنَّهَا مُبَارَكَةٌ إِنَّهَا طَعَامُ طُعْمٍ»[81]

ความว่า: “แท้จริง น้ำซัมซัมเป็นน้ำที่บะเราะกะฮฺ เป็นอาหารที่อิ่ม”

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า:

«خَيْرُ مَاءٍ عَلَى وَجْهِ الأَرْضِ مَاءُ زَمْزَمَ فِيْهِ طَعَامُ طُعْمٍ وَشِفَاءُ سُقْمٍ»[82]

ความว่า: "น้ำที่ดีที่สุดบนโลกนี้คือน้ำซัมซัม เป็นอาหารที่ดื่มอิ่ม และเป็นยารักษาโรค"

อัลหัมดุลิลลาฮฺ ขอขอบคุณพระองค์อัลลอฮฺ ที่หลายๆโรคที่อัลลอฮฺทรงให้คนมุสลิมหายป่วยด้วยน้ำซัมซัม

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า:

«مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ، إِنْ شَرِبْتَهُ تَسْتَشْفِي بِهِ شَفَاكَ اللهُ، وَإِنْ شَرِبْتَهُ مُستَعِيذًا أَعَاذَكَ اللهُ، وَإِنْ شَرِبْتَهُ لِتَقْطَعَ ظَمَأَكَ قَطَعَهُ اللهُ»[83].

ความว่า: "น้ำซัมซัมสำหรับตอบสนองความต้องการตามเจตนาของผู้ดื่ม (ไม่ว่าจะเป็นความต้องการบนโลกนี้หรือความต้องการในวันอาคิเราะฮฺ) หากท่านดื่มด้วยเจตนาเพื่อให้หายโรค อัลลอฮฺจะทรงให้ท่านหายจากโรค หากท่านดื่มด้วยเจตนาเพื่อขอความคุ้มครองจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อัลลอฮฺจะทรงคุ้มครองท่านจากสิ่งนั้น และหากท่านดื่มด้วยเจตนาเพียงเพื่อแก้กระหาย อัลลอฮฺจะทรงให้ท่านหายกระหาย"

มารยาทในการดื่มน้ำซัมซัม

1. หันหน้าไปทางทิศกิบลัต
2. อ่านบิสมิลลาฮฺ
3. กล่าวดุอาว่า

«اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا، وَرِزْقًا وَاسِعًا، وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ»[84]

ความว่า: "โอ้อัลลอฮฺ ฉันขอความรู้ที่เป็นคุณจากท่าน ขอปัจจัยยังชีพที่มากมาย และขอให้หายจากทุกโรค"

4. นึกในใจว่าขออัลลอฮฺโปรดให้ฟื้นจากอาการป่วย
5. ดื่มด้วยมือขวา
6. ดื่มสามครั้งแล้วหายใจ หรือสามกระอึก

7. ควรดื่มน้ำซัมซัมให้มากจนรู้สึกอิ่ม

8. หลังจากดื่มให้กล่าวสรรเสริญต่ออัลลอฮฺ

เกี่ยวกับความหมายของหะดีษที่ว่า

«مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ»

สุฟยาน อัซ-เซารียฺกล่าวอธิบายว่า "หมายความว่า ผู้ใดดื่มน้ำซัมซัมด้วยจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง เขาก็จะได้รับสิ่งนั้นตามที่ได้ประสงค์ไว้ เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีบรรดาอุลามาอฺและคนศอลิหฺได้ทดลองดื่มเพื่อจุดประสงค์ทางอาคิเราะฮฺและดุนยา ปรากฏว่าพวกเขาต่างได้รับสิ่งนั้นอย่างสมประสงค์ด้วยความโปรดปรานของอัลลอฮฺและการสรรเสริญต่างๆต่อพระองค์"

มีรายงานจากท่านหญิงอาอิชะฮฺนางกล่าวว่า

«يَحْمِلُ مَاءَ زَمْزَمَ فِي الأَدَاوَى وَالْقِرَبِ وَكَانَ يَصُبُّ عَلَى الْمَرْضَى وَيَسْقِيهِمْ»[85].

ความว่า: "ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้หิ้วน้ำซัมซัมในภาชนะต่างๆ และท่านใช้ราดลงบนตัวผู้ป่วยและป้อนให้พวกเขาดื่ม"

หมายความว่า ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้ทำการรักษาผู้ป่วยด้วยน้ำซัมซัม ด้วยการราดลงบนตัวผู้ป่วยและป้อนให้เขาดื่ม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของผู้ป่วยที่เป็นไข้ตัวร้อน ซึ่งท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวเจาะจงว่า:

«هِيَ الْحُمَّى مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَأَبْرِدُوهَا بِمَاءِ زَمْزَمَ»[86]

ความว่า: "ไข้ตัวร้อนนั้นเกิดจากไอความร้อนของไฟนรก ดังนั้น พวกท่านจงดับความร้อนนั้นด้วยน้ำซัมซัม (ด้วยการดื่มและเช็ดตัว)"

3-หับบะตุสเสาดาอฺ (ยี่หร่าดำ)

ท่านราะสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«إِنَّ فِي الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ، إِلَّا السَّامَ، وَالسَّامُ الْمَوْتُ»[87]

ความว่า: "แท้จริง ในยี่หร่าดำนั้นมียาที่สามารถรักษาทุกโรค นอกจากซาม และซามคือความตาย"

วิธีการคือ ทานเม็ดยี่หร่าดำ หรือดื่มน้ำมันที่สกัดมาจากยี่หร่าดำ หรือใช้น้ำมันดังกล่าวทาหรือนวดบริเวณที่ปวด พร้อมกับขอต่ออัลลอฮฺให้ฟื้นจากไข้

4-อินทผลัมอัจญ์วะฮฺ หรือสายพันธุ์อื่นๆ)

อินทผลัมอัจญ์วะฮฺ คือผลอินทผัมสายพันธุ์หนึ่งที่มีชื่อว่า "อัจญ์วะฮ

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«مَنْ تَصَبَّحَ سَبْعَ تَمَرَاتٍ عَجْوَةً، لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ اليَوْمَ سُمٌّ وَلاَ سِحْرٌ»[88]

ความว่า: "ผู้ใดเบิกเช้าด้วยการทานผลอินทผลัมอัจวะฮฺเจ็ดเม็ด พิษร้ายหรือเวทมนตร์จะไม่สามารถให้โทษแก่เขาในวันนั้น"

เช่นเดียวกับผลอินทผลัมสายพันธุ์อื่นๆ เพราะโดยทั่วไปแล้ว ผลอินทผลัมมีธาตุอาหารหลายชนิดที่เป็นอาหารอิ่ม อาทิ มีวิตามินต่างๆ (Vitamin) โปรตีน (Protein) คาร์โบร์ไฮเดรท (Carbohydrate) ที่ทำให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรง และมีสารที่เป็นตัวยารักษาโรค และช่วยขจัดพิษต่างๆและรักษาอาการไข้ต่าง ซึ่งผลอินทผลัมจะมีคุณค่าทางอาหารและการบำบัดที่พิเศษมากกว่าผลไม้ชนิดอื่นๆ นอกจากนี้ ผลอินทผลัมยังอุดมด้วยโปเตสเซียม (Potassium) ที่ช่วยบำรุงสมองและขจัดสารต่างๆที่ร่างกายไม่ต้องการออก ฟอสฟอรัส (Phosphorus) ที่ช่วยสร้างเสริมควบคุมระบบการเต้นของหัวใจ โซเดียม (Sodium) ที่ช่วยรักษาความสมดุลของน้ำในร่างกาย ธาตุเหล็ก (Iron) ที่ช่วยเสริมสร้างเม็ดเลือดแดงและช่วยป้องกันโรคโลหิตจาง แคลเซียม (Calcium) ที่ช่วยดูแลการแข็งตัวของเลือด และช่วยทำให้กระดูกและฟันแข็งแรง และแมกนีเซียม (Magnesium) ที่ช่วยย่อยอาหารและช่วยเสริมสร้างกล้ามเนื้อและเซลต่างๆให้เกิดความกระปรี่กระเปร่าอยู่ตลอดเวลา[89] วัลลอฮุ อะลัม

นอกจากนี้ ยังมีผลไม้อื่นๆ เช่น ผลมะเดื่อฝรั่ง (ตีน) และมะกอก (ซัยตูน) ที่พระองค์อัลลอฮฺได้ทรงสาบานกับทั้งสองไว้ในอัลกุรอาน เพื่อเป็นการบ่งชี้ถึงคุณประโยชน์อันมหาศาลของทั้งสอง[90] ผลมะเดื่อฝรั่ง (ตีน) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า (Ficus Carica) ส่วนมะกอกนั้นเป็นต้นไม้ที่พระองค์อัลลอฮฺทรงประทานความบะเราะกะฮฺ[91]

(6)
ทำอิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ

ผู้ป่วยต้องพยายามทำอิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺอย่างสุดความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นอิบาดะฮฺที่วาญิบหรือสุนัต ด้วยความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮฺ และสอดคล้องตามสุนนะฮฺของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ตามคำอธิบายของเหล่าอุลามาอ์ผู้เป็นที่ยอมรับ

แก่นแท้ของอิบาดะฮฺ

แก่นแท้ของการทำอิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺ คือ การพึ่งพาอัลลอฮฺและการเข้าใกล้พระองค์ เพราะพระองค์ได้สร้างมนุษย์ผู้เป็นบ่าวของพระองค์ในสภาพที่เปี่ยมด้วยความอ่อนแอและบกพร่อง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาผู้ที่ทรงเดชานุภาพ และไม่มีผู้ทรงเดชานุภาพที่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่มวลมนุษย์นอกจากอัลลอฮฺ พระเจ้าผู้ทรงเอกะเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ถ้าหากว่าเราจำเป็นต้องพึ่งพาอัลลอฮฺในยามที่เรามีสุขภาพดี และจำเป็นต้องทำอิบาดะฮฺต่อพระองค์เพื่อให้ได้รับความโปรดปรานและทางนำส่องชีวิตจากพระองค์แล้วไซร้ ในยามที่เจ็บป่วยซึ่งโดยทั่วไปแล้วจิตใจย่อมรู้สึกอ่อนแอและใกล้กับความตายกว่ายามที่มีสุขภาพดี เราย่อมจำเป็นอย่างยวดที่จะต้องพึ่งพาพระองค์ หันหน้าเข้าหาพระองค์ ขอความช่วยเหลือต่อพระองค์ ขออภัยโทษต่อพระองค์ ขอความเมตตาจากพระองค์ และขอความคุ้มครองต่อพระองค์จากสิ่งไม่ดีทั้งปวง เพราะนอกเหนือจากพระองค์อัลลอฮฺแล้ว ทุกสิ่งล้วนแต่อ่อนแอและไม่สามารถทำให้ผู้ใดหายจากอาการป่วยหรือให้ความช่วยเหลือผู้ใดได้ รวมถึงบรรดาแพทย์และหมอ

นั่นคือแก่นแท้ของชีวิตมนุษย์ และอัลลอฮฺผู้มีเมตตาเหนืออื่นใดได้อำนวยความสะดวกอย่างเต็มเปี่ยมเพื่อให้บ่าวของพระองค์สามารถเข้าหาและทำอิบาดะฮฺต่อพระองค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามเจ็บป่วย แท้จริงอัลลอฮฺทรงคำนึงถึงบ่าวที่เจ็บป่วยของพระองค์เสมอ ด้วยการอนุญาตให้พวกเขาเข้าหาพระองค์และทำอิบาดะฮฺต่อพระองค์ด้วยวิธีที่สะดวกที่สุด เพื่อให้บ่าวที่มีสติสัมปชัญญะทุกคนได้เข้าหาพระองค์ ทั้งในยามที่สุขภาพดี และในยามที่เจ็บป่วย พระองค์ทรงรอบรู้ยิ่งว่าความต้องการต่อความเมตตาจากพระองค์ของบ่าวที่กำลังป่วยอยู่นั้นมีมากกว่าความต้องการของบ่าวที่มีสุขภาพดีเท่าทวีคูณ ไม่ว่าจะเป็นความเมตตาเพื่อเป็นเสบียงชีวิตต่อไปบนโลกนี้ด้วยการที่อัลลอฮฺทำให้เขาฟื้นจากอาการป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเมตตาเพื่อเป็นเสบียงสำหรับโลกบัรฺซัคในสุสานและในอาคิเราะฮฺอันนิรันดรผ่านความเจ็บป่วยและความตาย

อิบาดัตที่เป็นหลักการสำคัญได้แก่

1. ละหมาด ซึ่งเป็นหลักการอิสลาม เป็นเสาของศาสนาและกุญแจสวรรค์
2. ซะกาต ซึ่งเป็นหลักการอิสลามและเป็นสัญญาณแห่งศรัทธา
3. ศิยาม ซึ่งเป็นหลักการอิสลามและสิ่งลบล้างความผิดบาป
4. ฮัจย์ ซึ่งเป็นหลักการอิสลามและเป็นบัตรเข้าประตูสวรรค์

ทั้งหมดนั้น ไม่สามารถกระทำได้นอกจากบนพื้นฐานแห่งการศรัทธาที่เปี่ยวด้วยความบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮฺ และการปฏิบัติที่ถูกต้องตามแบบอย่างของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ผ่านสองคำปฏิญาณตนที่ว่า

«أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللهِ»

ความว่า “ฉันขอปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่ควรแก่การกราบไหว้อย่างแท้จริงนอกจากอัลลอฮฺ และฉันขอปฏิญาณตนว่ามุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์”

นั่นคือหลักการอิสลามทั้งห้าประการ

อนึ่ง การกล่าวปฏิญาณตนข้างต้นจะยังไม่สมบูรณ์จนกว่าเขาได้ศรัทธาอย่างสมบูรณ์ในหลักการศรัทธาทั้งหกประการ ต่อไปนี้

1. ศรัทธาในอัลลอฮฺ

2. ศรัทธาในเหล่ามลาอิกะฮฺของพระองค์

3. ศรัทธาในคัมภีร์ของพระองค์

4. ศรัทธาในศาสนทูตของพระองค์

5. ศรัทธาในกำหนดภาวะ

6. ศรัทธาในวันอาคิเราะฮฺ

พึงทราบเถิดว่าอิบาดะฮฺทุกอย่างจะถือเป็นอิบาดะฮฺที่สมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้กระทำอย่าง “**อิหสาน**” นั่นคือ ท่านต้องทำอิบาดะฮฺต่ออัลลอฮฺด้วยความรู้สึกเสมือนกับว่าท่านเห็นอัลลอฮฺที่ท่านกำลังเข้าเฝ้าและวิงวอนขอสิ่งต่างๆ เพราะหากท่านไม่รู้สึกว่าเห็นพระองค์ แน่นอนพระองค์ก็ย่อมเห็นท่าน ช่างประหลาดใจแท้ ท่านเข้าเฝ้าอัลลอฮฺด้วยความรู้สึกไม่เห็นพระองค์ได้อย่างไรกัน? ท่านเอ่ยปากพูดและขอสิ่งต่างๆ จากพระองค์โดยไม่รู้สึกว่าพระองค์ทรงได้ยินเสียงของท่านได้อย่างไรกัน? สุบหานัลลอฮฺ ย่อมเป็นไปไม่ได้อย่างแน่นอน

นี่คือ สามเสาหลักของศาสนาอิสลาม คือ อีมาน อิสลาม และอิหฺสาน

(7)
อัฏเฏาะฮาเราะฮฺ
(ความสะอาด)

ความสะอาด คือ การที่แต่ละคนปลอดจาก

(1) สิ่งสกปรกที่เป็นรูปธรรม (นะญีสอัยนี) และสิ่งสกปรกที่เป็นนามธรรม (นะญิสหุกมี) ด้วยวิธีการชำระด้วยน้ำ หรือ ดิน หรือ ก้อนหิน เป็นต้น

(2) หะดัษใหญ่ ด้วยการอาบน้ำพร้อมตั้งเจตนายกหะดัษใหญ่

(3) หะดัษเล็ก ด้วยการอาบน้ำละหมาดด้วยน้ำพร้อมกับตั้งเจตนายกหะดัษเล็ก

- ผู้ป่วยจำเป็นต้องทำความสะอาดร่างกายด้วยน้ำให้ปลอดจากนะญีสเท่าที่จะทำได้ ทำความสะอาดร่างกายให้ปลอดจากหะดัษใหญ่ด้วยการอาบน้ำยกหะดัษ และปลอดจากหะดัษเล็กด้วยการอาบน้ำละหมาด ถึงแม้จะด้วยการช่วยเหลือของผู้อื่นก็ตาม โดยเฉพาะเมื่อถึงเวลาที่จะต้องละหมาด เพราะความสะอาดเป็นเงื่อนไขหลักสำหรับการละหมาดและอิบาดะฮฺอื่นๆ

การอาบน้ำละหมาด

วิธีการอาบน้ำละหมาดมีดังต่อไปนี้

1. ตั้งเจตนาเพื่อยกหะดัษเล็กพร้อมกับอ่าน "บิสมิลลาฮฺ"และล้างฝ่ามือทั้งสองข้าง (3 ครั้ง)

2. กลั้วปากด้วยน้ำแล้วบ้วนน้ำออก (3 ครั้ง)

3. สูดน้ำเข้าจมูกแล้วสั่งออก (3 ครั้ง)

4. ล้างหน้าด้วยฝ่ามือทั้งสองข้าง เริ่มจากบนหน้าผากไปจรดที่ใต้คาง (3 ครั้ง)

5. ล้างมือขวาจนถึงข้อศอก (3 ครั้ง) จากนั้นล้างมือซ้ายจนถึงข้อศอก (3 ครั้ง)

6. เช็ดศีรษะด้วยฝ่ามือที่เปียกน้ำทั้งสองข้าง เริ่มจากต้นหน้าผากแล้วลูบไปด้านหลังของหัวจนไปจรดที่ต้นคอ แล้วลูบทวนกลับจากต้นคอด้านหลังจนไปจรดที่ต้นหน้าผากอีกครั้ง และหากว่าศีรษะถูกคลุมด้วยผ้าโพกศีรษะหรือผ้าคลุมและไม่ประสงค์จะถอดออก ก็อนุญาตให้เช็ดศีรษะด้านหน้าและเช็ดลงบนผ้าโพกศีรษะหรือผ้าคลุมหัว[92]

7. เช็ดใบหูทั้งสองข้าง

8. ล้างเท้าขวาจนถึงตาตุ่มพร้อมกับเช็ดตามซอกนิ้วเท้าด้วยนิ้วมือซ้าย (3 ครั้ง) หลังจากนั้นล้างเท้าซ้ายจนถึงตาตุ่มพร้อมกับเช็ดตามซอกนิ้วเท้าด้วยนิ้วมือขวา (3 ครั้ง) และหากผู้ป่วยสวมรองเท้าหุ้มส้น หรือรองเท้าบูท (คูฟ) หรือสวมถุงเท้าสะอาดที่ไม่ฉีกขาดขณะที่ปลอดจากหะดัษก็อนุญาตให้ใช้น้ำเช็ดด้านบนของรองเท้าหรือถุงเท้าทั้งสองข้าง[93]

9. หลังจากนั้นให้กล่าวดุอาว่า

«أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ[94]، اَللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ، وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ»[95]

ความว่า “ฉันขอปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่ควรแก่กราบไหว้อย่างแท้จริงนอกจากอัลลอฮฺเพียงพระองค์เดียว ไม่มีการตั้งภาคีใดๆเสมอพระองค์ และฉันขอปฏิญาณตนว่า มุฮัมมัดเป็นบ่าวและศาสนทูตของพระองค์ โอ้อัลลอฮฺ ขอทรงโปรดบันดาลให้ฉันอยู่ในกลุ่มของผู้ที่ชอบเตาบัตและบันดาลให้ฉันอยู่ในกลุ่มของผู้ที่ชอบ (ขัดเกลาตนเองให้) สะอาด (ทั้งร่างกายและจิตใจ) อยู่เสมอ”

ข้อสังเกตุ

1. ทางที่ดี ควรจะละหมาดสุนัตวุฎูอฺสองร็อกอัตหลังเสร็จจากอาบน้ำละหมาด เนื่องจากมีประเสริฐที่ยิ่งใหญ่ ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวมีใจความว่า "ไม่มีมุสลิมคนใดที่อาบน้ำละหมาดอย่างสมบูรณ์แล้วทำการละหมาดจำนวนสองร็อกอัตด้วยใจที่เปี่ยมด้วยความสำรวม (คุชูอฺ) ต่ออัลลอฮฺ นอกจากว่าเขาจะได้รับสรวงสวรรค์อย่างแน่นอน"[96]

2. ทางที่ดี ควรอาบน้ำละหมาดด้วยการกวักน้ำในภาชนะที่บรรจุน้ำจำนวนหนึ่งลิตรโดยประมาณ ตามซุนนะฮฺที่ท่านนบี ﷺ ได้ปฏิวัติไว้[97]

ตะยัมมุม

หากผู้ป่วยคนใดไม่สามารถใช้น้ำเพื่ออาบน้ำวาญิบหรือทำวูฎูอฺ เนื่องจากเกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อผู้ป่วยหรือมีผลกระทบต่อโรคหรือบาดแผล ตามคำวินิจฉัยของแพทย์ที่น่าเชื่อถือก็อนุโลมให้เขาทำตะยัมมุมแทนได้ ม่ว่าจะทำด้วยตนเองหรือผู้อื่นช่วยทำแทนก็ตาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- **วัตถุที่ใช้ทำตะยัมมุม** ได้แก่ ฝุ่นดิน หรือ ทรายสะอาด
- **อวัยวะสำหรับทำตะยัมมุม** มี 2 อวัยวะ คือ

1. ใบหน้า
2. - ฝ่ามือและหลังมือทั้งสองข้างจนถึงข้อมือ (ตามหะดีษเศาะฮีหที่รายงานโดยอิบนุอบีอับซา[98] ซึ่งเป็นทัศนะเก่าของอิหม่ามชาฟิอีย์ อะหฺมัด เอาซาอียฺ อิสหาก และอิบนุลมุนซิร)
   - หรือ ฝ่ามือทั้งสองข้างจนถึงข้อศอก (ตามหะดีษเฎาะอีฟที่รายงานโดยอิบนุอุมัรฺ[99] และเป็นการเทียบเคียง (กิยาส) กับอวัยวะที่ทำวูฎูอฺ ซึ่งเป็นทัศนะใหม่ของชาฟิอีย์ อบูหะนีฟะฮฺ และมาลิก)

- **วิธีการตะยัมมุม**

1. กล่าว "บิสมิลลาฮฺ"

2. ตั้งเจตนาว่าจะยกหะดัษเล็กหรือหะดัษใหญ่ หรือเพื่อให้สามารถทำละหมาดฟัรฺฎู พร้อมกับฝ่ามือทั้งสองข้างตบเบาๆลงบนฝุ่นดินที่อยู่บนพื้นดิน หรือในภาชนะที่เตรียมไว้ หรือบนสิ่งใดๆ เช่นผนังห้อง เป็นต้น หลังจากนั้นใช้ปากเป่าฝุ่นที่ติดฝ่ามือทั้งสองเบาๆ
3. ใช้ฝ่ามือที่เปื้อนฝุ่นทั้งสองข้างลูบใบหน้าทีเดียวให้ครอบคลุมทุกส่วนของใบหน้า ตามยาวตั้งแต่โคนผมตรงหน้าผากจนถึงใต้คางและตามขวางเริ่มจากใบหูหนึ่งไปจรดอีกใบหูหนึ่ง
4. ลูบมือด้วยวิธีหนึ่งวิธีใดต่อไปนี้

4.1ตบฝ่ามือทั้งสองข้างลงบนฝุ่นอีกครั้งเป็นครั้งที่สอง หรือเพียงพอกับการตบฝุ่นในครั้งแรกโดยไม่ต้องตบฝุ่นซ้ำอีกครั้ง จากนั้นเอาฝ่ามือซ้ายลูบลงบนปลายนิ้วด้านหลังฝ่ามือขวาแล้วรูดไปจนถึงข้อมือเพียงครั้งเดียว แล้วเอาฝ่ามือขวาลูบลงบนปลายนิ้วด้านหลังฝ่ามือซ้ายแล้วรูดไปจนถึงข้อมือเพียงครั้งเดียว ด้วยประการฉะนี้เป็นอันเสร็จการทำตะยัมมุม หรือ

4.2 ตบฝ่ามือทั้งสองข้างลงบนฝุ่นอีกครั้งเป็นครั้งที่สอง จากนั้น เอาหลังนิ้วขวาไปวางลงบนฝ่ามือซ้ายจนถึงข้อมือขวา แล้วกุมด้านบนของแขนขวา จากนั้นลูบขึ้นจนถึงข้อศอก แล้วพลิกมายังท้องแขนขวาแล้วลูบลงจากข้อศอกจนถึงข้อมือ จากนั้นลูบเลยจนถึงปลายนิ้วผ่านซีกข้างตอนบนของหลังแม่มือและหลังนิ้วขวาโดยไม่ต้องให้สัมผัสกับฝุ่นที่มีอยู่ในอุ้งมือขวา หลังจากนั้นให้ใช้ฝ่ามือขวาทำในลักษณะเดียวกันกับหลังข้อมือ แขน และศอกซ้าย แล้วพลิกเริ่มจากศอกมายังท้องแขนจนถึงปลายนิ้ว[100]

ข้อควรจำ

การตะยัมมุมหนึ่งครั้งใช้ได้สำหรับ

1. ละหมาดฟัรฎูเพียงหนึ่งเวลา และละหมาดสุนัตจำนวนหนึ่ง (ตามทัศนะของมัซฮับชาฟิอีย์ และมาลิกีย์)

2. ละหมาดฟัรฎูเพียงสองเวลาที่เป็นการละหมาดรวม และละหมาดสุนัตอีกจำนวนหนึ่ง (ตามทัศนะของมัซฮับหันบะลีย์)

3. ละหมาดฟัรฎูกี่เวลาก็ได้ รวมทั้งละหมาดสุนัตด้วย (ตามทัศนะของมัซฮับหะนะฟีย์)[101]

การเช็ดน้ำบนสิ่งที่ปิดบาดแผล

สิ่งที่ปิดบาดแผล หมายถึง ผ้าพันแผล เฝือกที่ทำจากไม้หรือปูนพลาสเตอร์ หรือพลาสเตอร์ปิดแผล หรือยา หรือสิ่งอื่นๆ ที่ผู้ป่วยใช้ปิดบาดแผล

หากผู้ป่วยมีอาการบาดเจ็บที่จำเป็นต้องพันอวัยวะใดๆของร่างกายที่เป็นอวัยวะสำหรับทำวุฎูอฺหรืออวัยวะสำหรับอาบน้ำยกหะดัษ และแพทย์ที่น่าเชื่อถือได้เตือนไม่ให้แผลที่ถูกปิดอยู่ถูกน้ำ ในกรณีเช่นนี้อนุญาตให้ผู้ป่วยใช้น้ำเช็ดลงบนสิ่งที่ปิดแผลอยู่ ส่วนอวัยวะอื่นก็ให้ล้างด้วยน้ำตามปกติ เนื่องจากมีรายงานจากคำพูดและการปฏิบัติของอิบนุอุมัรฺว่าท่านได้ทำวุฎูอฺในสภาพที่มีผ้าพันแผลที่มือ โดยท่านได้ใช้น้ำเช็ดลงบนผ้าพันแผลพร้อมกับล้างอวัยวะส่วนอื่นๆ รอบบริเวณ[102]

อนึ่ง ตามทัศนะหนึ่งในมัซฮับชาฟิอีย์ ระบุว่าจำเป็นต้องทำตะยัมมุมอีกครั้งหลังจากทำวุฎูอฺแบบเช็ดน้ำบนผ้าพันแผลแล้ว[103] วัลลอฮุ อะลัม

(8)
การละหมาด

อัลลอฮฺ ได้ตรัสว่า :

﴿وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ ...﴾[104]

ความว่า "และพวกเจ้าจงดำรงการละหมาด"

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ الصَّلاَةُ، وَمِفْتَاحُ الصَّلاَةِ الْوُضُوءُ»[105].

ความว่า: กุญแจสวรรค์ คือการละหมาด ส่วนกุญแจละหมาดคือการอาบน้ำละมาด"

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«العَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلاَةُ، فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ»[106]

ความว่า: "การดำเนินชีวิตที่แยกแยะระหว่างพวกเราชาวมุสลิมกับบรรดาผู้กลับกลอกหรือผู้ปฏิเสธคือการละหมาด ดังนั้นผู้ใดละทิ้งละหมาดโดยเจตนาก็แสดงว่าเขาได้กลายเป็นผู้ปฏิเสธไปแล้ว"

อิบาดะฮฺอื่นๆไม่ได้รับการให้ความสำคัญเท่ากับการละหมาด กล่าวคือ หากเกิดเจ็บป่วย หรือไม่มีความสามารถ ก็อนุญาตให้หยุดปฏิบัติและสามารถทดแทนหรือกระทำอิบาดะฮฺอย่างอื่นแทนได้ แต่สำหรับการละหมาดนั้นไม่สามารถจะละทิ้งหรือทดแทนกันได้ตราบใดที่ยังมีสติสัมปชัญญะครบสมบูรณ์ เพราะในความเป็นจริง

แล้ว การละหมาดคือการเข้าเฝ้าอัลลอฮฺ การขอสิ่งต่างๆที่จำเป็นในชีวิต การขออภัยโทษและขอความเตตาจากพระองค์ แล้วใครเล่าที่ไม่ประสงค์จะเข้าเฝ้าอัลลอฮฺผู้ทรงเอกะ ผู้ทรงเดชานุภาพในการตอบสนองต่อความจำเป็นของมนุษย์? ยิ่งเจ็บป่วย ก็ยิ่งรู้สึกจำเป็นต้องเข้าเฝ้าพระองค์ผู้ทรงกรุณาปรานี เพราะการเจ็บป่วยและการฟื้นจากอาการป่วยล้วนมาจากพระองค์เพียงผู้เดียวเท่านั้น นี่คือเหตุผลที่พระองค์ทรงเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้าเฝ้าพระองค์ผ่านการละหมาดไม่ว่าจะอยู่ในสภาวการณ์ใดก็ตามและไม่ว่าจะด้วยรูปแบบหรือวิธีการใดก็ตามเท่าที่สามารถกระทำได้

เงื่อนไขของการละหมาด

ส่วนหนึ่งของเงื่อนไขที่จะทำให้การละหมาดถูกต้องและถูกตอบรับ คือ

1. **หันหน้าไปทางกิบลัต** ยกเว้นในกรณีที่จำเป็นหรือไม่มีความสามารถ

2. ร่างกาย เสื้อผ้า และสถานที่ละหมาด ต้อง**สะอาดและปลอดจากนะญิส**ต่างๆ เว้นแต่ไม่มีความสามารถ ดังนั้น เมื่อเข้าเวลาละหมาดก็ให้ละหมาดเท่าที่สามารถจะกระทำได้ ถึงแม้ว่าต้องละหมาดในสภาพที่เปื้อนนะญิสก็ตาม

3. **ปกปิดเอาร๊ต** เว้นแต่ไม่มีความสามารถ ซึ่งให้กระทำเท่าที่จะทำได้

อนึ่ง ละหมาดที่กระทำเท่าที่มีความสามารถ ถือถูกต้องแล้ว และไม่จำเป็นต้องละหมาดชดอีกแล้วหลังจากหายป่วย

4. **เข้าเวลาละหมาด** หมายความว่าต้องละหมาดในเวลาที่กำหนด ยกเว้นในกรณีที่รู้สึกยุ่งยาก ก็อนุญาตให้รวมสองเวลาละหมาดเป็นเวลาเดียว ไม่ว่าจะละหมาดรวมในเวลาแรก (ญัมอฺ ตักดีม) เช่น ละหมาดซุฮฺรฺและอัศรฺในเวลาซุฮฺรฺ หรือละหมาดมัฆริบและอิชาอฺในเวลามัฆริบ หรือละหมาดรวมในเวลาหลัง (ญัมอุตะคีรฺ) นั้นคือกระทำในเวลาตรงกันข้ามกับข้างต้น โดยไม่มีการย่อละหมาด (เกาะศัรฺ).[107] นอกจากละหมาดศุบหฺที่ไม่มีการรวมกับเวลาอื่น

การละหมาดของผู้ป่วย

พึงทราบว่าการละหมาดคือการเข้าเฝ้าอัลลอฮฺผู้ทรงกรุณาและปรานีเสมอ และด้วยความเมตตาของพระองค์ ทำให้บ่าวของพระองค์ทุกคน

สามารถเข้าเฝ้าพระองค์ในทุกสภาพการณ์เท่าที่สามารถจะทำได้ภายใต้กรอบของชารีอะฮฺอันสูงส่งของอัลลอฮฺ –วะลิลลาฮิลหัมดฺ-

ดังนั้น ถ้าหากผู้ป่วย –ซึ่งแน่นอนว่าจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเข้าเฝ้าอัลลอฮฺ- สามารถดำเนินการละหมาดอย่างเต็มรูปแบบทั้งด้านรุก่นและเงื่อนไขต่างๆ เฉกเช่นคนปกติทั่วไป โดยไม่ยากลำบากนัก เขาก็จำเป็นต้องทำเช่นนั้น ทั้งด้านความสะอาด การปกปิดเอารัต การละหมาดในเวลา การหันหน้าไปทางกิบลัต การยืนตรง การรุกูอฺ การสุญูด การอ่านฟาติหะฮฺ และอื่นๆโดยสมบูรณ์

แต่ถ้าไม่สามารถทำเช่นนั้น หรือสามารถทำได้แต่ต้องฝืนทำด้วยความยากลำบากจนทำให้ความคุชูอฺอันเป็นจิตวิญญาณของการละหมาดต้องขาดหายไป เช่นนี้อนุญาตให้ผู้ป่วยกระทำเท่าที่มีความสามารถ ดังต่อไปนี้

1. การยืนตรง

การยืนตรงเป็นรุก่นหนึ่งของการละหมาด ซึ่งการละหมาดฟัรฎูของแต่ละคนที่สามารถยืนได้จะถือว่าไม่ถูกต้องหากเขาละหมาดในท่านั่ง[108] ผู้ป่วยจึงจำเป็นต้องละหมาดฟัรฎูในท่ายืนเท่าที่สามารถจะทำได้ เช่น ผู้ป่วยอาจจะยืนละหมาดช่วงหนึ่งแล้วลงนั่งละหมาดอีกช่วงหนึ่งเพราะไม่มีสามารถจะยืนตลอดร็อกอัต หรือผู้ป่วยอาจจะยืนละหมาดหนึ่งร็อกอัตและลงนั่งละหมาดในร็อกอัตต่อไป เพราะไม่สามารถที่ยืนนานๆได้ หรือลำบากที่จะลุกขึ้นยืน ส่วนการละหมาดสุนัต ผู้ป่วยสามารถนั่งละหมาดได้โดยไม่มีเงื่อนไข ถึงแม้ว่าสามารถยืนได้ตลอดร็อกอัตก็ตาม[109]

2. การนั่งละหมาด หรือนอนตะแคง หรือนอนหงาย หรือในท่าที่สะดวก

2.1 การนั่งละหมาด สามารถนั่งในท่าตะร็อบบุอฺ (นั่งด้วยการสอดเท้าขวาเข้าไปใต้ข้อพับซ้ายและสอดเท้าซ้ายเข้าไปใต้ข้อพับขวาสลับกัน)[110] หรืออิฟติรอช หรือ ตะวัรรุก หรือนั่งบนเก้าอี้ หรือนั่งอย่างไรก็ได้ตามที่สะดวก[111]

2.2 หากไม่สามารถละหมาดในท่านั่ง ให้ละหมาดในท่านอนตะแคงบนชายโครงด้านขวาด้วยการหันหน้าไปทางกิบลัต

2.3 หากไม่สามารถละหมาดในท่านอนตะแคง ให้ละหมาดในท่านอนหงายโดยยื่นเท้าไปทางกิบลัตและยกศีรษะขึ้นเล็กน้อย

2.4 หากยังไม่สามารถ ก็ให้ละหมาดด้วยวิธีใดก็ได้ที่สะดวกโดยหันหน้าไปทางกิบลัต เว้นแต่ไม่สามารถจะกระทำได้ ก็ให้หันไปยังทิศที่ใกล้กับกิบลัตมากที่สุด

นี่คือคำสอนของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ อันเป็นความเมตตาแก่ปวงมนุษย์ ซึ่งท่านได้กล่าวมีความว่า

> “***จงละหมาดในท่ายืน หากไม่สามารถก็จงละหมาดในท่านั่ง หากไม่สามารถก็จงละหมาดในท่านอนตะแคง และหากไม่สามารถก็จงละหมาดในท่านอนหงาย***”[112]

ที่สำคัญคือ ไม่อนุญาตให้ละทิ้งการละหมาดตราบใดที่ยังรู้สึกตัว

3- การอ่านฟาติหะฮฺ ซูเราะฮฺ และอื่นๆ

การอ่านฟาติหะฮฺเป็นรุก่นหนึ่งของละหมาดเช่นกัน ดังนั้นผู้ป่วยทุกคนจึงจำเป็นต้องอ่านฟาติหะฮฺในทุกร็อกอัต ส่วนซูเราะฮฺอื่นๆนั้นก็ควรจะอ่านโดยเฉพาะซูเราะฮฺสั้นๆ อาทิ อัล-เกาษัรฺ อัล-อิคลาศ อัล-ฟะลัก และอัน-นาส เป็นต้น[113] เช่นเดียวกับตักบีเราะตุลอิหรอม การอ่านตะชะฮฺฮุด การเศาะละวาตต่อท่านนบี ﷺ และการให้สลาม ให้ปฏิบัติเท่าที่สามารถจะทำได้ เพราะทั้งหมดนั้นล้วนเป็นรุก่นของการละหมาด

4- การรุกูอฺ อิอฺติดาล สุญูด และนั่งระหว่างสองสุญูด

การรุกูอฺ อิอฺติดาล สุญูด และนั่งระหว่างสองสุญูด ล้วนเป็นรุก่นของการละหมาด ดังนั้นผู้ป่วยทุกคนจึงต้องรุกูอฺ อิอฺติดาล สุญูด และนั่งระหว่างสองสุญูดเท่าที่จะทำได้ แต่หากไม่สามารถจะสุญูดลงบนพื้น ก็อย่าให้ถึงกับ

ต้องรองหมอนหรือสิ่งอื่นๆเพื่อใช้สูญุดบนสิ่งนั้นอย่างเด็ดขาด เพราะท่านนบี ﷺ ได้ห้ามไม่ให้กระทำเช่นนั้น โดยท่านได้กล่าวความว่า

“ผู้ใดในหมู่พวกท่านที่สามารถสุญูดลงกับพื้น เขาจงสุญูด ลงเสีย และหากผู้ใดไม่สามารถ ก็จงอย่ายกสิ่งใดๆขึ้นสัมผัสกับหน้าผากเพื่อใช้สุญูดลงบนสิ่งนั้น แต่การรุกูอฺและสุญูดของเขาให้กระทำด้วยการก้มศีรษะลง (เท่าที่จะทำได้) [114]

พร้อมกันนี้ ท่านยังได้ออกคำสั่งมีความว่า

“จงรุกูอฺและจงสุญูดลงบนพื้น/พรมปูพื้น หากเจ้ามีความสามารถ หากไม่แล้วก็จงก้มรุกูอและสุญูดเท่าที่มีความสามารถ โดยให้การสุญูดของเจ้าต่ำกว่าการรุกูอฺ [115]

หมายความว่า หน้าผากไม่จำเป็นต้องให้แตะกับพื้นที่ใช้สุญูด

ผู้ป่วยบางคนอาจจะสามารถรุกูอฺ แต่ไม่สามารถสุญูด หรือตรงกันข้าม ดังนั้น สิ่งใดที่ผู้ป่วยทำได้ก็ให้ทำอย่างเต็มรูปแบบ และสิ่งใดที่ผู้ป่วยไม่สามารถจะทำได้ก็ให้ทำเท่าที่มีความสามารถ แม้จะเป็นเพียงการผงกศีรษะด้วยเจตนาจะรุกูอฺและสุญูด หรือทำสัญญาณด้วยตาพร้อมกับตั้งเจตนาจะรุกูอฺและสุญูดก็ตาม [116]

ทั้งหมดนั้น ล้วนเป็นอะมัลศอลิหฺสำหรับตัวเองในการเข้าเฝ้าอัลลอฮฺอัลบัรรุรเราะหีม ไม่มีความแตกต่างในทัศนะของอัลลอฮฺผู้ทรงเราะอูฟ ผู้ทรงเราะหีม ระหว่างการละหมาดในท่ายืนกับการละหมาดในท่านั่ง หรือนอนตะแคง หรือนอนหงาย เป็นต้น เพราะทั้งหมดนั้นล้วนถูกกระทำตามความสามารถที่มีอยู่ และภายใต้กรอบชะรีอะฮฺของอัลลอฮฺอันทรงเกียรติ แต่ทว่า การทำอิบาดะฮฺในรูปแบบดังกล่าวถือว่าเป็นรูปแบบการทำอิบาดะฮฺที่ดีที่สุดสำหรับเขา

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า:

«إِذَا مَرِضَ العَبْدُ، أَوْ سَافَرَ، كُتِبَ لَهُ مِثْلُ مَا كَانَ يَعْمَلُ مُقِيمًا صَحِيحًا» [117]

ความว่า: “เมื่อบ่าวคนหนึ่งล้มป่วย หรือออกเดินทาง เขาจะได้รับผลบุญเท่ากับผลบุญที่เขาได้กระทำขณะที่พำนักอยู่กับบ้านและมีสุขภาพดี”

5- การละหมาดญะมาอะฮฺ

ถึงแม้ว่าการเจ็บป่วยจะเป็นหนึ่งในข้อผ่อนปรนที่อนุญาตให้ขาดละหมาดญะมาอะฮฺร่วมกับอิหม่ามที่มัสยิด[118] แต่เนื่องจากว่าการละหมาดญะมาอะฮฺมีความประเสริฐที่ยิ่งใหญ่ ดังนั้น หากผู้ป่วยสามารถเดินทางไปละหมาดญะมาอะฮฺที่มัสยิด หรือ มุศ็อลลา หรืออย่างน้อยให้ละหมาดญะมาอะฮฺในห้องพัก หรือในบ้านพร้อมกับใครสักคนสองคนก็จะเป็นการดีกว่าการละหมาดเพียงคนเดียว เพราะท่านนบี ﷺ ไม่เคยละทิ้งละหมาดญะมาอะฮฺแม้ในยามเจ็บป่วย[119] เมื่อครั้งที่ท่านป่วยหนักก่อนเสียชีวิต ท่านยังพยายามออกไปละหมาดญะมาอะฮฺโดยการประคองของเศาะหาบะฮฺสองคน และท่านได้ละหมาดญะมาอะฮฺพร้อมกับผู้คนทั้งหลายในท่านั่งในมัสยิดที่อยู่ติดกับบ้านของท่าน[120]

6- การละหมาดของผู้อำลา (เศาะลาตมุวัดดิอฺ)

มุสลิมและมุสลิมะฮฺทุกคน โดยเฉพาะผู้ป่วยต้องพยายามละหมาดเสมือนกับการละหมาดของผู้ที่จะอำลา "เศาะลาตมุวัดดิอฺ" ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า:

«صَلِّ صَلاَةَ مُوَدِّعٍ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنَّكَ إِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ»[121]

ความว่า: "ท่านจงละหมาดเสมือนกับการละหมาดของผู้ที่จะอำลา (จากโลกนี้ นั่นคือละหมาดที่ถูกกระทำด้วยความรู้สึก) คล้ายกับว่าท่านกำลังเห็นอัลลอฮฺ เพราะแน่แท้ ถึงแม้ว่าท่านไม่เห็นพระองค์ แต่แท้จริงแล้วพระองค์ย่อมทรงเห็นท่านเสมอ"

ในอีกรายงานหนึ่งระบุว่า

«صَلِّ صَلاَةَ مُوَدِّعٍ، كَأَنَّكَ لَا تُصَلِّي بَعْدَهَا»[122]

ความว่า: "ท่านจงละหมาดเสมือนกับการละหมาดของผู้ที่จะอำลาจากโลกนี้ ประหนึ่งว่า ท่านไม่มีโอกาสได้ละหมาดอีกแล้วหลังจากนั้น"

แน่นอน การละหมาดในรูปของคนจะอำลาจากโลก เป็นการละหมาดที่มุสลิมหรือมุสลิมะฮฺพึงกระทำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในยามที่เจ็บป่วย

วัลลอฮุลมะวัฟฟิก เพราะทุกครั้งที่มีการละหมาดฟัรฎูใดๆ ละหมาดฟัรฎูนั้นก็จะไม่สามารถที่จะถูกละหมาดซ้ำอีกครั้งในวันและเวลาดังกล่าวชั่วชีวิต

หุก่มการชดละหมาดที่ไม่สามารถปฏิบัติ

บางครั้ง ผู้ป่วยอาจสลบหรือไม่รู้สึกตัว ทำให้เขาไม่สามารถละหมาดได้ ดังนั้นเมื่อเขารู้สึกตัวขณะที่เวลาละหมาดยังมีอยู่ เขาจำเป็นต้องทำละหมาดนั้นทันที แต่ถ้าเขารู้สึกตัวหลังจากล่วงเวลาไปแล้ว เขาก็ไม่จำเป็นต้องชด (เกาะฎออฺ) ละหมาดที่ได้ล่วงเวลาไปขณะที่เขาไม่รู้สึกตัว ถึงแม้ว่าจะขาดละหมาดไปกี่วันก็ตาม ซึ่งหุก่มของการละหมาดในกรณีนี้เหมือนกับหุก่มการละหมาดของคนวิกลจริต และสตรีมีประจำเดือน นี่คือคำชี้ขาดตามทัศนะของเศาะหาบะฮฺ ตาบิอีนส่วนใหญ่ และเป็นทัศนะของมัซฮับมาลิกีและชาฟิอีย์[123]

หุก่มละหมาดของผู้ตายที่ยังไม่ทันได้ชด

เมื่อมุสลิมหรือมุสลิมะฮฺคนใดได้เสียชีวิตลงในสภาพที่ยังมีละหมาดฟัรฺฎูที่ยังไม่ทันได้ปฏิบัติหรือชด ไม่ว่าจะเป็นละหมาดที่ขาดไปก่อนการป่วยหรือขณะกำลังป่วย และไม่ว่าการขาดละหมาดนั้นเกิดขึ้นขณะที่มีสติหรือขาดสติไปแล้วก็ตาม ถือว่าไม่จำเป็นต้องให้ผู้ใดละหมาดชดให้ และไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าฟิดยะฮฺใดๆทั้งสิ้น แต่จงขอดุอาให้แก่เขาเพื่อให้อัลลอฮฺทรงอภัยโทษต่อบาปที่เขาได้กระทำไว้ –เฆาะฟะร็อลลอฮุละฮฺ- นี่คือทัศนะที่เป็นที่รู้จักกันตามทัศนะของอิหม่ามชาฟิอีย์และมัซฮับของท่าน[124] วัลลอฮฺ อะลัม

(๙)
การถือศีลอดของผู้ป่วย

ศิยาม หรือการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เป็นอีกหนึ่งรุก่นในจำนวนรุก่นอิสลามทั้งห้า ซึ่งมุสลิมและมุสลิมะฮฺทุกคนที่มีสติปัญญา บรรลุศาสนภาวะ มีพลานามัยแข็งแรง และพำนักอยู่กับที่ (ไม่ออกเดินทาง) วาญิบต้องถือศิยามรอมฎอน บ่อยครั้งที่การศิยามทำให้มีพลานามัยที่แข็งแรง อีกทั้งยังเป็นการบำบัดโรคบางประเภทด้วย ขณะเดียวกัน อาจมีโรคบางชนิดที่เป็นเหตุให้ผู้ป่วยไม่สามารถถือศิยามได้ หรือสามารถทำได้แต่ด้วยความยากลำบาก หรือจะก่อให้เกิดอันตรายต่อตัวเอง เช่น เป็นไข้ หรืออื่นๆ

อัลลอฮฺได้ตรัสว่า :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ أَيَّامٗا مَّعۡدُودَٰتٖۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٖ فَعِدَّةٞ مِّنۡ أَيَّامٍ أُخَرَۚ وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ فِدۡيَةٞ طَعَامُ مِسۡكِينٖۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيۡرٗا فَهُوَ خَيۡرٞ لَّهُۥۚ وَأَن تَصُومُواْ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿١٨٤﴾ ﴾[125]

ความว่า: “โอ้ ศรัทธาชนทั้งหลาย พวกเจ้าจำเป็นต้องถือศีลอดดังเช่นชนก่อนหน้าพวกเจ้าที่ต้องปฏิบัติมาแล้ว เพื่อว่าพวกเจ้าจะเป็นผู้ยำเกรง ศิยามต้องกระทำในเวลาที่จำกัดเพียงไม่กี่วันเท่านั้น แต่หากพวกเจ้าคนใดเป็นผู้ป่วยหรืออยู่ในระหว่างการเดินทาง (และไม่มีความสามารถที่จะถือศีลอด) ดังนั้น (อนุญาตให้เขาละศิยามในวันดังกล่าว และ) เขาจำเป็นต้องถือศิยามชดใช้ในวันอื่นๆเท่ากับจำนวนวันที่เขาได้ละทิ้งไว้ ส่วนผู้ใดที่ไม่สามารถจะถือศีลอด (เช่นเนื่องจากความชรา เป็นต้น) เขาจำเป็นต้องจ่ายฟิดยะฮฺทดแทนด้วยการบริจาคอาหารแก่คนยากจน ส่วนผู้ใดที่สมัครใจอยากจะทำความดีเกินกว่าจำนวนวันที่ถูกกำหนด ดังนั้นคุณค่าของความดีนั้นจะกลับคืนสู่ตัวตัวเขา แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น การที่พวกเจ้าถือศีลอดย่อมเป็นการดีกว่าสำหรับพวกเจ้า หากพวกเจ้าทั้งหลายได้รู้”

โรคที่อนุญาตให้ละศีลอด

โรคที่ถือว่าเป็นอุปสรรคสำหรับการถือศีลอดและอนุญาตให้ละศีลอดได้ คือโรคหรืออาการป่วยที่ทำให้ผู้ป่วยขาดความสามารถที่จะถือศีลอด หรือมีความสามารถแต่ก่อให้เกิดอันตราย หรือทำให้อาการป่วยหนักขึ้น หรือทำให้หายช้า ตามคำวินิจฉัยที่เป็นจริง และเขาจำเป็นต้องถือศีลอดชดใช้หลังจากหายจากอาการป่วย[126]

คนชรา หญิงมีครรภ์ หรือหญิงให้นมบุตร

สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถถือศีลอดนั้น อนุญาตให้เขาละศีลอดและไม่จำเป็นต้องถือศีลอดชด แต่เขาต้องจ่ายฟิดยะฮฺแทนด้วยการให้ทานอาหารแก่คนยากจนจำนวนหนึ่งมื้อต่อหนึ่งวันที่ละศีลอด (หากมีความสามารถ) เช่นเดียวกับหุก่มการถือศีลอดของผู้ป่วยเรื้อรังที่ได้รับการวินิจฉัยโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญว่าไม่มีความหวังที่จะหายขาดจากโรค[127]

ส่วนหญิงมีครรภ์ หรือหญิงที่กำลังให้นมบุตร หากนางไม่สามารถถือศีลอดหรือสามารถถือศีลอดแต่เกรงจะเกิดอันตรายกับตัวเองเนื่องจากการถือศีลอดดังกล่าว ดังนั้น อนุญาตให้นางละศีลอดและจำเป็นต้องถือศีลอดชดหลังจากหมดอุปสรรค

ดังกล่าวแล้ว โดยไม่ต้องจ่ายฟิดยะฮฺใดๆทั้งสิ้น แต่หากนางละศีลอดเพราะเกรงว่าดาถือศีลอดของนางจะเกิดอันตรายกับลูกน้อย ไม่ใช่กับตัวนางเอง เช่นนี้นางจำเป็นต้องถือศีลอดชดพร้อมกับต้องจ่ายฟิดยะฮฺควบคู่ไปด้วย นั่นคือ ต้องให้ทานอาหารจำนวนหนึ่งมื้อ หรือข้าวสารหนึ่งลิตรแก่คนยากจนหนึ่งคนต่อหนึ่งวันที่ขาดไป[128]

หุก่มการชดศีลอดรอมฎอนช้า

เวลาที่ผู้ป่วยจำเป็นต้องถือศีลอดชดสำหรับศีลอดรอมฎอนที่ได้ขาดไปคือหลังจากที่เขาหายป่วยดีแล้ว หรือหลังจากที่เหตุผลต่างๆที่อนุญาตให้ละศีลอดได้หมดไป ดังนั้น ผู้ป่วยคนใดมีความสามารถที่จะถือศีลอดชดแต่กลับประวิงเวลาจนกระทั่งเข้าสู่เดือนรอมฎอนใหม่ เช่นนี้เขาจำเป็นต้องถือศีลอดชดหลังเดือนรอมฎอนนั้นโดยไม่ต้องจ่ายฟิดยะฮฺใดๆ ตามทัศนะของอิหม่ามอบูหะนีฟะฮฺ อัลหะสัน อัลบัศรี และอุลามาอฺมุหักกิกในยุคหลัง ส่วนอุละมาอฺส่วนใหญ่มีทัศนะว่าเขาจำเป็นต้องถือศีลอดชดควบคู่กับการจ่ายฟิดยะฮฺ[129] วัลลอฮฺ อะลัม

หุก่มศีลอดที่ยังไม่ได้ชดของผู้ตาย

ศีลอดที่ยังไม่ได้ชดของผู้ตายสามารถแบ่งออกเป็นสองกรณี

- กรณีที่ 1 หากผู้ป่วยเสียชีวิตก่อนที่จะทันถือศีลอดชดเนื่องจากป่วยเรื้อรัง หรือเนื่องจากสาเหตุใดๆ ที่ทำให้เขาไม่สามารถจะถือศีลอดชดได้ ในกรณีนี้ไม่จำเป็นต้องมีการถือศีลอดชดและไม่จำเป็นต้องจ่ายฟิดยะฮฺใดๆแก่ผู้ตาย

- **กรณีที่ 2** หากผู้ป่วยเสียชีวิตหลังจากที่สุขภาพแข็งแรงแล้ว และมีโอกาสสำหรับการถือศีลอดชด แต่ผู้ป่วยกลับประวิงเวลาโดยปราศจากสาเหตุจนกระทั่งเสียชีวิต ในกรณีเช่นนี้ วะลี (ผู้ปกครองหรือทายาทผู้เสียชีวิต) จำเป็นต้องถือศีลอดชดแทนผู้เสียชีวิตตามจำนวนวันที่ขาดไป[130] หากไม่ทำเช่นนั้น วะลีจำเป็นต้องจ่ายฟิดยะฮฺแทนการถือศีลอดชดด้วยการให้ทานข้าวสารในอัตราหนึ่งลิตรต่อหนึ่งวันที่ผู้ตายได้ขาดศีลอดไป ตามทัศนะของอุลามาอฺส่วนใหญ่ รวมถึงอิหม่ามชาฟิอีย์ด้วย[131]

(10)
การทำหัจญ์ของผู้ป่วย

หัจญ์เป็นหนึ่งในบรรดาหลักการอิสลามทั้งห้าประการ มุสลิมทุกคนที่มีความสามารถจำเป็น (วาญิบ) ต้องทำหัจญ์ด้วยตนเอง และถ้าหากว่าผู้ใดมีเงื่อนไขที่จำเป็น (วาญิบ) ต้องไปทำหัจญ์ครบแล้ว แต่สุขภาพทางร่างกายไม่เอื้ออำนวยต่อการทำหัจญ์ เช่นนี้อุละมาอ์ส่วนใหญ่ถือว่า เขายังจำเป็นต้องทำหัจญ์ ตามสภาพต่างๆดังต่อไปนี้

1. ผู้ป่วยที่ยังไม่ได้ประกอบพิธีหัจญ์

สำหรับผู้ป่วยที่ยังไม่ได้ประกอบพิธีหัจญ์มีสองกรณี

1.1 ผู้ป่วยที่มีความคาดหวังว่าจะหายจากอาการป่วย ในกรณีนี้ ผู้ป่วยจำเป็นต้องรอจนกว่าจะหายจากอาการป่วย และไม่อนุญาตให้ผู้ใดทำหัจญ์ฟัรฎูแทนเขา

1.2 ผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ผู้ชำนาญการว่าไม่มีความคาดหวังว่าจะหายจากอาการป่วย ในกรณีนี้อนุญาตให้ผู้ป่วยมอบหมายให้ผู้อื่นทำหัจญ์ฟัรฎูแทนตนได้

และถ้าผู้ป่วยในทั้งสองกรณีข้างต้นได้เสียชีวิตลงก่อนทำหัจญ์ฟัรฎู ญาติใกล้ชิดของผู้ตายจำเป็นต้องดำเนินการทำหัจญ์ฟัรฎูให้แก่เขาจากทรัพย์สินที่เขาได้ทิ้งไว้ ไม่ว่าผู้ตายจะสั่งเสียก่อนเสียชีวิตหรือไม่ก็ตาม[132]

2. ผู้ป่วยที่กำลังประกอบพิธีหัจญ์

สำหรับผู้ป่วยที่ได้เริ่มตั้งเจตนา (เนียต) ประกอบพิธีหัจญ์ และได้ป่วยลงขณะกำลังประกอบพิธีหัจญ์ ดังนั้นให้เขาปฏิบัติดังต่อไปนี้

2.1 ให้พยายามทำพิธีหัจญ์ต่อไปด้วยตนเองจนแล้วเสร็จด้วยการช่วยเหลือของผู้อื่น โดยเฉพาะในส่วนของรุก่นต่างๆ เช่น การวุกูฟ ณ ทุ่งอะเราะฟาต การเฏาะวาฟรอบกะบะฮฺ และการสะแอระหว่างเนินศอฟาและมัรวะฮฺ เสร็จแล้วให้ทำการตะหัลลุลตามบัญญัติว่าด้วยค่าปรับและการชดชเย (ดัมและฟิดยะฮฺ)

2.2 ในกรณีที่ผู้ป่วยไม่มีความสามารถที่จะไปวุกูฟ ณ ทุ่งอะเราะฟาต เนื่องจากไม่รู้สึกตัวตลอดวันอะเราะฟะฮฺ เป็นต้น ดังนั้น หลังจากที่เขาได้รู้สึกตัวแล้วให้เขาเปลี่ยนเนียตจากหัจญ์เป็นอุมเราะฮฺ และทำการเฏาะวาฟรอบกะบะฮฺ สะแอระหว่างเนินศอฟาและมัรวะฮฺ และทำการตะหัลลุลออกจากอุมเราะฮฺ หลังจากนั้นเขาจำเป็นต้องทำหัจญ์ชดเชย (เกาะฎออ์) อีกครั้งในปีถัดไป ตามทัศนะของอุละมาอ์ส่วนใหญ่ซึ่งรวมถึงอิหม่ามอัชชาฟิอีย์ด้วย[133] และถ้าหากว่าเขาได้เสียชีวิตลงก่อนทำหัจญ์ชดเชยให้แล้วเสร็จ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่รับผิดชอบของครอบครัว ญาติใกล้ชิด หรือคนอื่นๆ ที่จะต้องทำหัจญ์แทนเขาด้วยทรัพย์สินที่เขาได้ทิ้งไว้ วัลลอฮุอะอ์ลัม

2.3 ในกรณีที่ผู้ป่วยได้เสียชีวิตลงในสภาพที่ครองอิหฺรอมอุมเราะฮฺหรือหัจญ์อยู่ และก่อนจะทำการตะหัลลุล ให้ดำเนินการห่อและฝังศพในสภาพดังกล่าว โดยไม่ปกปิดหัวและใบหน้าสำหรับศพชาย และไม่ปกปิดใบหน้าสำหรับศพหญิง และไม่ใส่เครื่องหอมใดๆบนตัวของศพทั้งสองประเภท[134] ส่วนการปฏิบัติอุมเราะฮฺหรือหัจญ์ของผู้ตายที่ยังไม่แล้วเสร็จนั้นหวังว่าเพียงพอแล้วสำหรับเขา โดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้อื่นทำแทนหลังจากนั้น[135] วัลลอฮุอะอ์ลัม

(11)
ความประเสริฐของการเยี่ยมคนป่วยและมารยาท

การส่งเสริมและความประเสริฐของการเยี่ยมคนป่วย

อิสลามส่งเสริมให้ประชาชาติมุสลิมเยี่ยมเยียนคนป่วย โดยเฉพาะผู้เป็นบิดามารดา บุตรภรรยา ครอบครัวมุสลิม และคนอื่นๆ โดยจะได้รับความประเสริฐที่มากมาย

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า

«أَطْعِمُوا الجَائِعَ، وَعُودُوا المَرِيضَ...» [136]

ความว่า “พวกเจ้าจงให้อาหารแก่ผู้ที่หิวโหย และจงเยี่ยมเยียนคนป่วย”

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวความว่า *“สิทธิของมุสลิมแต่ละคนที่พี่น้องมุสลิมพึงปฏิบัติต่อเขามีหกประการ (ในจำนวนนั้น) คือ เมื่อเขาป่วยต้องไปเยี่ยมเขาและเมื่อเขาเสียชีวิตต้องไปส่งเขาถึงหลุมศพ”*[137]

จะเป็นการดียิ่งถ้าแพทย์ พยาบาลและผู้ดูแลคนป่วยตั้งเจตนาเพื่อเยี่ยมคนป่วยทุกครั้งที่จะเข้าไปหาผู้ป่วยเพื่อทำการบำบัดหรือดูแลเขา เพื่อให้ได้รับความประเสริฐอันยิ่งใหญ่ ดังต่อไปนี้

«مَنْ عَادَ مَرِيضًا، لَمْ يَزَلْ فِي خُرْفَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَرْجِعَ»[138]

ความว่า "ผู้ใดเดินทางไปเยี่ยมคนป่วย (เหมือนกับว่า) เขากำลังเก็บเกี่ยวผลแห่งสวนสวรรค์จนกระทั่งเขาเดินทางกลับ"

«مَنْ عَادَ مَرِيضًا أَوْ زَارَ أَخًا لَهُ فِي اللَّهِ نَادَاهُ مُنَادٍ أَنْ طِبْتَ وَطَابَ مَمْشَاكَ وَتَبَوَّأْتَ مِنَ الجَنَّةِ مَنْزِلًا»[139]

ความว่า "ผู้ใดไปเยี่ยมคนป่วยหรือพี่น้องเพื่ออัลลอฮฺ จะมีผู้ร้องเรียกเขา (จากฟากฟ้า) ว่า ชีวิตเจ้า และแนวทางการดำเนินชีวิตของเจ้าช่างสวยงาม และเจ้าได้สร้างปราสาทในสวนสวรรค์"

«مَنْ عَادَ مَرِيضًا بَكَرًا شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، كُلُّهُمْ يَسْتَغْفِرُ لَهُ حَتَّى يُمْسِيَ، وَكَانَ لَهُ خَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ، وَإِنْ عَادَهُ مَسَاءً شَيَّعَهُ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ كُلُّهُمْ يَسْتَغْفِرُ لَهُ، حَتَّى يُصْبِحَ وَكَانَ لَهُ خَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ»[140]

ความว่า "ผู้ใดไปเยี่ยมผู้ป่วยในยามเช้า เขาจะได้รับการติดตามด้วยเจ็ดหมื่นมลาอิกะฮฺ พวกเขาต่างจะขออภัยโทษแก่เขาจนกระทั่งยามเย็น และจะเตรียมสวนผลไม้ในสวนสวรรค์ไว้สำหรับเขา และผู้ใดไปเยี่ยมผู้ป่วยในยามเย็น เขาจะได้รับการติดตามด้วยเจ็ดหมื่นมลาอิกะฮฺ พวกเขาต่างจะขออภัยโทษแก่เขาจนกระทั่งยามเช้า และจะเตรียมสวนผลไม้ในสวนสวรรค์ไว้สำหรับเขา"

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يَا ابْنَ آدَمَ مَرِضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي، قَالَ: يَا رَبِّ كَيْفَ

أَعُودُكَ؟ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ، قَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِي فُلاَنًا مَرِضَ فَلَمْ تَعُدْهُ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ؟»[141]

ความหมาย "อบูฮุร็อยเราะฮฺเล่าว่า เราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า แท้จริงอัลลอฮฺจะตรัสในวันกิยามะฮฺว่า โอ้ลูกหลานอาดัมเอ๋ย! เมื่อก่อนฉันได้ล้มป่วยแต่เจ้าไม่ได้เยี่ยมฉัน ลูกหลานอาดัมกล่าวว่า โอ้พระผู้อภิบาลของฉัน ฉันจะไปเยี่ยมพระองค์ได้อย่างไรในเมื่อพระองค์คือพระผู้อภิบาลแห่งสากลโลก" พระองค์กล่าวว่า "เจ้าไม่ทราบดอกหรือว่าบ่าวของฉันคนนั้นป่วย แต่เจ้าก็ไม่ได้ไปเยี่ยมเขา เจ้าทราบหรือไม่ว่า ถ้าหากเจ้าไปเยี่ยมเขา แน่นอนเจ้าจะพบฉันอยู่พร้อมกับเขา"

เช่นนี้แหละคือการให้ความสำคัญของอัลลอฮฺต่อความอุตสาหะของบ่าวในการเยี่ยมเยือนคนป่วย มาชาอัลลอฮฺ แน่นอนว่าทุกคนที่ทราบความหมายของหะดีษเกี่ยวกับความประเสริฐของการเยี่ยมเยือนคนป่วยดังกล่าวย่อมีความรู้สึกอยากจะไปเยี่ยมคนป่วย

ถ้าผู้ที่เดินทางไปเยี่ยมเยือนคนป่วยได้รับเกียรติและได้รับการให้ความสำคัญจากอัลลอฮฺถึงขนาดนั้น ดังนั้นผู้ที่คอยดูแลและคอยให้บริการแก่ผู้ป่วยย่อมต้องได้รับเกียรติและได้รับการให้ความสำคัญจากอัลลอฮฺมากกว่านั้นหลายเท่า เพราะความมุ่งมั่นและความตรากตรำที่ได้ทุ่มเทออกไปนั้นมีมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าคนป่วยดังกล่าวเป็นบิดามารดาหรือสามีภรรยา

มารยาทในการเยี่ยมคนป่วย

ส่วนหนึ่งของมารยาทในการเยี่ยมคนป่วยมีดังนี้

1. เลือกเวลาและสถานการณ์ที่เหมาะสมกับผู้ป่วย เพื่อให้การเยี่ยมของเราเป็นที่สบายใจของผู้ป่วยและครอบครัวของผู้ป่วย

2. พยายามใช้เวลาในการเยี่ยมให้น้อยที่สุด เว้นแต่ว่าเป็นความต้องการของผู้ป่วย เนื่องจากประโยชน์บางประการ

3. ให้สลามแก่ผู้ป่วย และพยายามนั่งด้านหัวของผู้ป่วยพร้อมกับถามไถ่อาการของผู้ป่วย

4. ขอดุอาให้แก่ผู้ป่วย อาทิ

«اللَّهُمَّ اشْفِ ... » [142]

ความว่า “โอ้อัลลอฮฺ ได้โปรดทำให้ (ระบุชื่อผู้ป่วย) หายป่วยด้วยเถิด ร้อมกับเอามือขวาไปทาบลงบนหน้าผากของผู้ป่วย แล้วลูบลงบนใบหน้าและหน้าท้องของผู้ป่วยเบาๆ (หากเห็นสมควร)”

«شَفَاكَ اللهُ». اتو «اللهُ يَشْفِيْكَ».

ความว่า “อัลลอฮฺจะทรงทำให้เจ้าหายจากอาการป่วย”

«أَسْأَلُ اللهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيَكَ» [143]

ความว่า “ฉันขอวิงวอนต่ออัลลอฮฺผู้ทรงยิ่งใหญ่ ผู้อภิบาลแห่งอะรัชที่ยิ่งใหญ่ ขอพระองค์โปรดทำให้เจ้าหายจากอาการป่วย (พร้อมกับเอามือขวาไปทาบลงบนตัวของผู้ป่วย)” (ให้กล่าว 7 ครั้ง)

«لاَ بَأْسَ، طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللهُ» [144]

ความหมาย “ไม่เป็นไรแล้ว ท่านจะบริสุทธิ์จากบาปต่างๆ (เนื่องจากอาการป่วยดังกล่าวและหายจากอาการป่วย) ด้วยความประสงค์ของอัลลอฮฺ”

«اَللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهِبِ البَأْسَ، اشْفِهِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لاَ شِفَاءَ إِلاَّ شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا» [145]

ความว่า “โอ้อัลลอฮฺ พระผู้อภิบาลแห่งมนุษยชาติ โปรดขจัดโรคออกจากตัวเขา โปรดทำให้เขาหายจากอาการป่วย พระองค์คือผู้รักษา (ที่แท้จริง) ไม่มีการรักษาใดๆที่หายขาด นอกจากการรักษาของพระองค์ การหายขาดที่ไม่หลงเหลืออาการป่วยใดๆอีก”

5. อ่านดุอาเสกเป่าผู้ป่วย, ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า

«لَا بَأْسَ بِالرُّقَى مَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِرْكٌ»[146]

ความหมาย "อนุญาตให้อ่านดุอาเสกเป่า ตราบใดเนื้อหาที่ใช้อ่านนั้นไม่มีสิ่งที่ตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺ" นั่นคือการอ่านอายะฮฺอัลกุรอาน หรือดุอาที่มะอ์ษูร แล้วเป่าลงบนผู้ป่วย อาทิ

1. อ่านดุอาเสกเป่าด้วยซูเราะฮฺอัลฟาติหะฮฺ[147]

2. อ่านดุอาเสกเป่าด้วยซูเราะฮฺอัล-อิคลาส, อัล-ฟะลัก และอัน-นาส พร้อมกับเป่าลงบนฝ่ามือทั้งสอง แล้วลูบลงบนตัวของผู้ป่วย โดยเฉพาะบริเวณที่มีอาการ (จำนวน 3 ครั้ง)[148]

3. อ่านดุอาเสกเป่าด้วยอายะฮฺอื่นๆที่ใช้เสก

4. อ่านดุอาเสกเป่าด้วยดุอา

«بِاسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ، مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ، مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنِ حَاسِدٍ، اللهُ يَشْفِيكَ بِاسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ»[149]

ความหมาย "ด้วยพระนามของอัลลอฮฺ ฉันขอเสกเป่าเพื่อให้เจ้าได้รับความคุ้มครอง (ปลอดภัย) จากทุกๆสิ่งที่สร้างความรำคาญให้กับเจ้า จากความชั่วร้ายของทุกๆบุคคลหรือสายตาที่อิจฉาริษยา อัลลอฮฺจะทรงทำให้เจ้าหายจากอาการป่วย ด้วยพระนามของอัลลอฮฺ ฉันขอเสกเป่าเจ้า"

6. ให้คำชี้แนะและตักเตือนผู้ป่วยด้วยวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อให้ผู้ป่วยอยู่เคียงข้างอัลลอฮฺอยู่ตลอดเวลา ด้วยการหมั่นกล่าวซิกิร พอใจกับความเมตตาของอัลลอฮฺ และรำลึกถึงความประเสริฐของความเจ็บป่วย และอดทน พร้อมกับหมั่นกล่าวคำอิสติฆฟาร (ขอลุแก่โทษ) และขอดุอาต่อพระองค์

7. ไม่พูดสิ่งที่ไม่เป็นมงคลที่อาจจะสร้างความสะเทือนใจแก่ผู้ป่วย โดยเฉพาะสิ่งที่ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกเศร้าใจ ลำบากใจ ท้อแท้และสิ้นหวัง แต่ให้หมั่นพูดถึงสิ่งต่างๆที่เป็นมงคล กล่าวชมเชย และให้กำลังใจผู้ป่วยด้วยการคาดหวังว่าอัลลอฮฺจะทรงทำให้หายจากอาการป่วย ลบล้างบาปต่างๆ และประทานความเมตตาแก่เขา

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า

«إِذَا حَضَرْتُمُ الْمَرِيضَ، أَوِ الْمَيِّتَ، فَقُولُوا خَيْرًا، فَإِنَّ الْمَلاَئِكَةَ يُؤَمِّنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ»[150]

ความหมาย "เมื่อท่านทั้งหลายไปเยี่ยมผู้ป่วยหรือผู้ที่เสียชีวิต ท่านทั้งหลายจงกล่าวสรรเสริญต่อเขา เพราะแท้จริงแล้ว บรรดามะลาอิกะฮฺจะกล่าวอามีน (ขอให้อัลลอฮฺทรงตอบรับ) ต่อคำกล่าวสรรเสริญของพวกท่านที่มีต่อเขา"

8. พูดแต่เพียงน้อย ด้วยเสียงที่เบา และหลีกห่างจากเสียงรบกวนและอึกทึกหมั่นขอดุอาและพูดปลอบใจผู้ป่วยด้วยคำพูดที่ทำให้รู้สึกมีกำลังใจ

9. ให้ความช่วยเหลือต่างๆแก่ผู้ป่วยตามความเหมาะสม เช่น ฮะดียะฮฺ เศาะดะเกาะฮฺ และพยายามเสนอตัวให้บริการแก่ผู้ป่วย โดยเฉพาะในด้านอาหารการกิน

10. ขออภัยต่อผู้ป่วยและให้อภัยแก่เขา และขอบคุณครอบครัวผู้ดูแลผู้ป่วยพร้อมกับพยายามให้กำลังใจและความช่วยเหลือต่างๆตามความจำเป็น

11. ขอบคุณต่อความโปรดปรานของอัลลอฮฺที่ทำให้ตัวเองปลอดภัยและปราศจากอาการป่วย

ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวความว่า "ผู้ใดพบเห็นผู้ที่กำลังถูกทดสอบด้วยโรคร้าย แล้วเขากล่าวว่า

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلاَكَ بِهِ، وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلاً».

เขาจะรอดปลอดภัย (ได้รับการคุ้มครอง) จากโรคร้ายนั้น[151]"

ความหมาย "มวลการสรรเสริญเป็นเอกสิทธิ์ของอัลลอฮฺ ผู้ทรงทำให้ฉันปลอดภัยจากสิ่งที่พระองค์ใช้ทดสอบท่าน และพระองค์ทรงให้เกียรติมากมายแก่ฉันเหนือผู้คนอีกจำนวนมาก"

เพราะเมื่อผู้ใดได้กล่าวเช่นนั้นก็เท่ากับว่าเขาได้ขอบคุณอัลลอฮฺต่อความโปรดปรานด้านความปลอดภัยและการมีพลานามัยที่ดี และเมื่อเขาได้ขอบคุณอัลลอฮฺพระองค์ก็จะเพิ่มพูนความโปรดปรานด้านพลานามัยที่ดีแก่เขา

12. อนุญาตให้มุสลิมเยี่ยมเยือนผู้ป่วยที่ไม่ใช่มุสลิม โดยเฉพาะผู้ป่วยที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนบ้าน เพราะเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้ไปเยี่ยมลุงของท่านอบูฏอลิบ และเด็กชายชาวยิวที่กำลังป่วยอยู่ พร้อมกับเชิญชวนเขาทั้งสองให้เข้ารับอิสลาม[152] โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าการเยี่ยมเยือนดังกล่าวสามารถสร้างและเพิ่มพูนความเข้าใจของเขาต่อสัจธรรมของอิสลาม นั่นคือแบบอย่างของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ที่ส่งเสริมให้รับเอาเป็นแบบอย่างในการทำดีกับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม

(12)
แพทย์และจรรยาบรรณ

แพทย์คือผู้ที่มีความรู้ด้านการวินิจฉัยโรคและการบำบัด

อิหม่ามอัช-ชาฟิอีย์กล่าวว่า

«إِنَّمَا الْعِلْمُ عِلْمَانِ: عِلْمُ الدِّينِ، وَعِلْمُ الدُّنْيَا، فَالْعِلْمُ الَّذِي لِلدِّينِ هُوَ: الْفِقْهُ، وَالْعِلْمُ الَّذِي لِلدُّنْيَا هُوَ: الطِّبُّ»[153]

ความว่า “แท้จริงความรู้นั้นมีสองประเภท นั่นคือความรู้ทางศาสนาและความรู้ทางโลก ความรู้สำหรับทางศาสนาคือนิติศาสตร์อิสลาม ส่วนความรู้สำหรับทางโลกคือการแพทย์”

ดังนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์ว่าอิสลามเป็นศาสนาที่สร้างวิถีชีวิตอันประเสริฐบนโลกนี้เพื่อเป็นเส้นทางสู่ชีวิตอันพูนสุกในวันอาคิเราะฮฺ ซึ่งทั้งสองโลกล้วนมีความจำเป็นต่อความรู้ ทั้งที่เป็นความรู้ทางโลกและความรู้ทางอาคิเราะฮฺหรือความรู้ทาง

ศาสนา และทั้งสองความรู้ล้วนเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษยชาติตามทัศนะของอิสลาม

> อิหม่ามอัช-ชาฟิอีย์กล่าวว่า "ความรู้ที่ประเสริฐที่สุดหลังจากความรู้ศาสนาในเรื่องของหะลาลและหะรอมคือความรู้ด้านการบำบัดหรือความรู้ทางการแพทย์ แต่ทว่าชาวคัมภีร์ (หมายถึงชาวยิวและคริสต์) กลับนำหน้าเราชาวมุสลิมในด้านนี้"[154]

นั่นคือการท้อใจของอิหม่ามอัช-ชาฟิอีย์เกี่ยวกับความประเสริฐของความรู้ทางการแพทย์ ท่านถือว่าความรู้ทางการแพทย์เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง ซึ่งเป็นหนึ่งในสามของความรู้ที่ประชาชาติมุสลิมยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับมันเท่าที่ควรเสมือนกับการให้ความสำคัญของชาวยิวและชาวคริสต์ในสมัยของท่าน

ยิ่งกว่านั้น อิหม่ามอัช-ชาฟิอีย์ยังห้ามไม่ให้อาศัยอยู่ในเมืองที่ปราศจากผู้รู้ทางศาสนาและนายแพทย์ ท่านกล่าวว่า

«لاَ تَسْكُنَنَّ بَلَدًا لاَ يَكُونُ فِيهِ عَالِمٌ يُفْتِيكَ عَنْ دِينِكَ، وَلاَ طَبِيبٌ يُنَبِّئُكَ عَنْ أَمْرِ بَدَنِكَ»[155]

> **ความว่า** "พวกท่านจงอย่าพำนักเป็นอันขาดในเมืองที่ไม่มีผู้รู้ทางศาสนาที่สามารถให้คำชี้ขาดหรือบทเรียนทางศาสนาแก่พวกท่าน และไม่มีนายแพทย์ที่คอยดูแลด้านพลานามัยและสุขภาพทางร่างกายของพวกท่าน"

ความรู้ทางการแพทย์ครอบคลุมศาสตร์แขนงต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ อาทิ แพทย์ศาสตร์ในสาขาต่างๆ เภสัชศาสตร์ และพยาบาลศาสตร์ เป็นต้น เป็นแน่นอนว่าความรู้ด้านสุขภาพในแขนงต่างๆโดยรวมแล้วล้วนเป็นสิ่งที่ประชาชาติมุสลิมจำเป็นต้องศึกษา (ฟัรฎูกิฟายะฮฺ) ประชาชาติทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศใดก็ตามจะมีความผิด (มีบาป) หากว่าในประเทศนั้นไม่มีนายแพทย์และผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพเพียงพอกับจำนวนของประชากรที่อาศัยอยู่ในประเทศนั้น

จรรยาบรรณแพทย์ในอิสลาม

แพทย์และผู้ช่วยทุกคนจำเป็นต้องมีมารยาทในด้านต่างๆดังต่อไปนี้

1. ศรัทธาต่ออัลลอฮฺเพียงพระองค์เดียว ซึ่งเป็นผู้บำบัดที่แท้จริง ส่วนแพทย์เป็นเพียงผู้ที่พยายามสรรหาสาเหตุที่ทำให้ผู้ป่วยหายจากอาการป่วยเท่าที่มีความสามารถ ด้วยวิธีการที่ได้รับการอนุมัติและวัสดุหรือส่วนผสมของยาที่หะลาลและดี ส่วนผู้ที่ทำให้ผู้ป่วยหายขาดจากอาการป่วยนั้นคืออัลลอฮฺ

2. มีความยำเกรงต่ออัลลอฮฺขณะทำการรักษาผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยที่แก่ชรา สตรี ผู้ที่ขัดสน และผู้ป่วยที่ไม่ได้นับถือศาสนาเดียวกับตน หรือไม่ได้อยู่ในกลุ่มเดียวกับตน เพราะแพทย์ต้องรับผิดชอบในทุกการกระทำของตนต่อหน้าการพิพากษาของอัลลอฮฺในวันอาคิเราะฮฺ ไม่ว่าจะถูกหรือผิดก็ตาม มีความบริสุทธิ์ใจในการขอความช่วยเหลือต่ออัลลอฮฺขณะทำการวินิจฉัยโรค วินิจฉัยวิธีการบำบัดรักษา และกำหนดตัวยาสำหรับผู้ป่วยแต่ละคน หรืออิสติคอเราะฮฺต่ออัลลอฮฺในการรักษาโรคของผู้ป่วยที่มีอาการสาหัส โดยแพทย์ต้องคิดในทางที่ดีอยู่เสมอและมอบหมายกิจการต่างแด่อัลลอฮฺเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลังจากที่ได้พยายามบำบัดรักษาและขอดุอาอย่างสุดความสามารถแล้ว และกล่าวชุโกร (ขอบคุณ) ต่ออัลลอฮฺให้มากที่พระองค์ได้ประทานความสำเร็จในการบำบัดรักษาผู้ป่วย ด้วยการกล่าวว่า (اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ) "อัลฮัมดุลิลลาฮฺ" หรือ (اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتِ) "อัลฮัมดุลิลลาฮฺ อัลละซี บินิอฺมะติฮิ ตะติมมุศศอลิฮาต" เมื่อพบว่าผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น และกล่าวว่า (اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ) "อัลฮัมดุลิลลาฮฺ อะลา กุลลิฮาล" (قَدَّرَ اللهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ) "ก็อดดะร็อลลอฮฺ วะมาชาอะฟะอัล" เมื่อพบว่าผู้ป่วยอาการยังทรงอยู่เหมือนเดิมหรือทรุดหนักลง

3. คาดหวังในการตอบแทนจากอัลลอฮฺเพียงพระองค์เดียวเท่านั้นต่อทุกความพยายามในการใช้ความคิด ความรู้และเวลา ให้ถือว่าการบำบัดรักษาผู้ป่วยเป็นเส้นทางการทำอะมาลศอลิหฺที่ยิ่งใหญ่สำหรับแพทย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่วนค่าตอบแทนทางโลกที่มีเพียงน้อยนิดเมื่อเทียบกับค่าตอบแทนที่ยิ่งใหญ่ในวันอาคิ

เราะฮฺเป็นสิ่งที่อนุญาตให้รับได้ ไม่ว่าจะเป็นค่าตอบแทนที่ได้รับจากเงินเดือน ค่าจ้าง การบริจาค หรือการขายยา

4. หมั่นให้สลาม **السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ** “อัสสลามุอะลัยกุม” ทุกครั้งที่เข้าไปพบกับผู้ป่วยที่เป็นมุสลิม และกล่าว **بِسْمِ اللهِ** “บิสมิลลาฮฺ” ทุกครั้งที่จะทำการตรวจอาการของผู้ป่วย หรือจะกระทำการใดๆต่อผู้ป่วย เช่นฉีดยา และวัดไข้ เป็นต้น

5. หมั่นขอดุอาต่ออัลลอฮฺให้มากพร้อมกับเสกเป่าผู้ป่วยขณะทำการตรวจอาการด้วยดุอามะอ์ษูรดังต่อไปนี้

5.1 **«بِسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ، مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ»**[156] “บิสมิลลาฮฺ อัรกีกะ มินกุลลิชัยอิน ยุซีกะ” (ฉันขอเสกเป่าเจ้าด้วยพระนามของอัลลอฮฺ เพื่อให้ปลอดภัยจากทุกๆสิ่งที่สร้างความรำคาญให้กับเจ้า”

5.2 **«شَفَاكَ اللهُ»** “ชะฟากัลลอฮฺ” หรือ **«اللهِ يَشْفِيكَ»** “อัลลอฮุยัชฟีกะ” (อัลลอฮฺคือผู้ที่ทำให้เจ้าหายจากอาการป่วย)

5.3 **«لاَ بَأْسَ، طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللهُ»**[157] “ลาบะซา เฏาะฮูรน อินชาอัลลอฮฺ” (ไม่เป็นไร เจ้าจะหายจากอาการป่วยและปลอดจากความผิดบาป ด้วยความประสงค์ของอัลลอฮฺ”

5.4 **«اَللَّهُمَّ اشْفِهِ»** “อัลลอฮุมมัชฟิฮิ” หรือ **«اَللَّهُمَّ عَافِهِ»**[158] “อัลลอฮุมมะอาฟิฮิ” (โอ้อัลลอฮฺ ได้โปรดทำให้เขาหายจากอาการป่วยด้วยเถิด”

5.5 **«أَسْأَلُ اللهَ الْعَظِيمَ، رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيَكَ»**[159] “อัสอะลุลลอฮัลอะซีม ร็อบบัลอัรชิลอะซีม อันยัชฟิยะกะ” จำนวน 7 ครั้ง (ฉันขอวิงวอนต่ออัลลอฮฺผู้ยิ่งใหญ่ พระผู้อภิบาลแห่งอะรัชอันยิ่งใหญ่ เพื่อให้พระองค์ทำให้เจ้าหายจากอาการป่วย พร้อมกับเอามือไปทาบลงบนตัวผู้ป่วยเบาๆ)

5.6 «اَللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ، أَذْهِبِ البَأْسَ، اشْفِهِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لاَ شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لاَ يُغَادِرُ سَقَمًا»[160] "อัลลอฮุมมะ ร็อบบันนาส อัซฮิบิลบะซะ อิชฟิฮิ วะอันตัชชาฟี ลาชิฟาอะ อิลลา ชิฟาอุก ชิฟาอัน ลายุฆอดิรุสะเกาะมัน" (โอ้อัลลอฮฺ พระผู้อภิบาลแห่งมนุษยชาติ ได้โปรดขจัดอาการป่วยออกจากเขา โปรดทำให้เขาหายจากป่วย (ตั้งจิตมุ่งไปยังผู้ป่วย) พระองค์คือผู้ทำให้หายจากอาการป่วย ไม่มีการรักษาใดที่ทำให้หายจากอาการป่วยนอกจากการรักษาของพระองค์ ซึ่งเป็นการหายขาดที่ไม่หลงเหลืออาการป่วยอีกต่อไป)

6. มีจรรยามารยาทที่ดีงามในฐานะผู้เชิญชวนที่น่าชื่นชม ณ อัลลอฮฺต่อหน้าผู้ป่วยและครอบครัว จงอย่าแสดงพฤติกรรมที่แข็งกร้าว และหยิ่งยะโส ต้องอดทนและอดกลั้นให้มากต่อพฤติกรรมที่ไม่ดีของผู้ป่วยในบางครั้ง เพราะโดยปกติแล้วสติที่ดีย่อมอยู่กับผู้ที่มีสุขภาพดี

7. หมั่นรำลึกและเตือนผู้ให้รำลึกถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺผู้ทรงทำให้หายป่วย ผู้ทรงอภัย และทรงเมตตา พร้อมๆกับเชิญชวนผู้ป่วยสู่แนวทางที่เที่ยงตรงของอัลลอฮฺด้วยวิทยญาณ และสอนผู้ป่วยให้หมั่นกล่าวคำว่า «لَا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ» "ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ" โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพบว่าผู้ป่วยกำลังอยู่ในสภาพที่ใกล้กับความตาย เพื่อให้เป็นคำกล่าวสุดท้ายก่อนสิ้นชีวิต

ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

«لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ»[161]

ความว่า "พวกท่านจงสอน (ด้วยความนุ่มนวล) บรรดาผู้กำลังจะเสียชีวิตในหมู่พวกเจ้า ให้กล่าวคำว่า "ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ"

เพื่อให้ผู้ป่วยกล่าวเป็นคำสุดท้าย เผื่อว่าเขาจะเป็นชาวสวรรค์ ดั่งคำยืนยันของท่านนบี ﷺ ที่ว่า

«مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ»[162]

ความว่า "ผู้ใดที่กล่าวประโยคสุดท้าย (ในชีวิตของเขา) ด้วยคำว่า "ลาอิลาฮะอิลลัลลอฮฺ" เขาจะได้เข้าสวรรค์"

หะดีษนี้ มีความหมายที่กว้างครอบคลุมทั้งผู้ที่เป็นมุสลิม และไม่ใช่มุสลิม

8. ถ้าเป็นไปได้ให้วางผู้ป่วยที่ใกล้จะเสียชีวิตในท่าที่หันหน้าไปทางทิศกิบลัต และตะแคงขวาเล็กน้อย[163] หรือในท่านอนหงายโดยหันเท้าทั้งสองของผู้ป่วยไปทางทิศกิบลัตพร้อมกับยกหัวผู้ป่วยให้สูงขึ้นเล็กน้อย[164]

9. มีอะมานะฮฺ ซื่อตรง มีความเห็นอกเห็นใจ และจริงจังในการบำบัดรักษาและดูแลผู้ป่วย โดยไม่แบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติระหว่างผู้ป่วย

10. บรรดาอุละมาอ์ถือว่าอนุโลมให้แพทย์ชายทำการรักษาผู้ป่วยหญิงถ้าเขามีอะมานะฮฺ และอนุโลมให้แพทย์ที่ไม่ใช่มุสลิมรักษาผู้ป่วยมุสลิมเช่นกัน เช่นเดียวกับอนุโลมให้แพทย์หญิงหรือพยาบาลหญิงทำการรักษาหรือดูแลผู้ป่วยชายโดยเฉพาะในกรณีที่จำเป็นและฉุกเฉิน ดังที่เศาะหาบะฮฺหญิงได้เคยบำบัดและดูแลเศาะหาบะฮฺชายที่ได้รับบาดเจ็บในสงครามสมัยท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ[165] แต่มีเงื่อนไขว่าแพทย์หญิงหรือพยาบาลหญิงต้องพยายามไม่สัมผัสหรือต้องตัวผู้ป่วยชายนอกจากจะมีผ้ากั้นหรือจำเป็นจริงๆเท่านั้น เช่นเดียวกันกับแพทย์ชายที่พึงปฏิบัติต่อผู้ป่วยหญิง

หมายเหตุ

1. โรงพยาบาลควรจะเตรียมน้ำซัมซัมและลูกอินทผลัมสำหรับการ ตะหฺนีก (เปิดปาก) ทารกแรกเกิด เพื่อเป็นของขวัญแก่เขาจากโรงพยาบาล และควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆที่เกี่ยวกับอิบาดะฮฺ เช่น น้ำสำหรับใช้อาบน้ำละหมาด ฝุ่นดินและสถานที่สำหรับตะยัมมุม และคู่มือผู้ป่วย เป็นต้น

2. ชายหญิงจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงจากการคุลวะฮฺ (อยู่สองต่อสองกับผู้ที่ไม่ใช่มะหฺรอมของตนในสถานที่มิดชิดและลับตาคน) หรือมีปฏิสัมพันธ์เกินขอบเขตที่ชะรีอะฮฺอนุญาต เพราะการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่หะรอมที่จะนำพาผู้กระทำให้ออกห่างจากความเมตตาของอัลลอฮฺ

(13)
มารยาทและการจัดการกับศพและทารก

(1) มารยาทและการจัดการศพ

อิสลามถือว่าศพของมนุษย์แต่ละคน โดยเฉพาะศพของมุสลิมเป็นสิ่งที่มีเกียรติ อิสลามได้สอนประชาชาติมุสลิมเกี่ยวกับมารยาทและวิธีการจัดการกับศพอย่างละเอียด นั่นคือ เมื่อผู้ป่วยได้กลับไปสู่ความเมตตาของอัลลอฮฺอย่างชัดเจนแล้ว ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. กล่าวคำว่า «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ»[166] แปลว่า “แท้จริงเราเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮฺ และแท้จริงเราย่อมต้องกลับคืนสู่พระองค์”

2. ขอดุอาให้แก่เขาด้วยดุอาการอภัยโทษและเมตตา อาทิ

«اَللَّهُمَّ اغْفِرْ لِـ ... (ระบุชื่อผู้ตาย) وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ، وَاخْلُفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي الْغَابِرِينَ، وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ، وَافْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ، وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ»[167]

แปลว่า “โอ้อัลลอฮฺ โปรดประทานอภัยแก่... (ระบุชื่อผู้ตาย) และยกระดับของเขาในหมู่ของบรรดาผู้ได้รับทางนำ โปรดดูแลบุตรหลานและทรัพย์สินที่เขาได้ทิ้งไว้ โปรดประทานอภัยแก่เราและเขา โอ้พระผู้อภิบาลแห่งสากลโลก และโปรดประทาน (สถานที่พำนัก) ในหลุมศพที่กว้างขวางแก่เขา และประทานแสงสว่างแก่เขา (ขณะพำนักอยู่) ในหลุม”

เพราะแท้จริงแล้วบรรดามะลาอิกะฮฺจะกล่าวคำว่า “อามีน” หมายถึง “ขออัลลอฮฺโปรดตอบรับ” ต่อดุอาที่เราขอแก่ผู้เสียชีวิต[168]

3. เอามือปิดตาผู้เสียชีวิตทั้งสองข้าง[169] พร้อมกับนำผ้าบางๆและสะอาดไปห่มร่าง โดยพยายามตั้งร่างของผู้เสียชีวิตในท่าที่หันหน้าไปทางทิศกิบลัต เหมือนกับตอนที่กำลังป่วยหนักก่อนจะเสียชีวิต[170]

4. ไปเยี่ยมครอบครัวของผู้ตาย (ตะอฺซียะฮฺ) เพื่อให้กำลังใจ และอดทนต่อการจากไปของผู้ตาย เช่นกล่าวแก่พวกเขาว่า

«إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ، وَلَهُ مَا أَعْطَى، وَكُلٌّ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُسَمًّى، فَلْتَصْبِرْ، وَلْتَحْتَسِبْ»[171]

ความหมาย “แท้จริงสิ่งที่อัลลอฮฺเอาไปเป็นเอกสิทธิ์ของพระองค์ และสิ่งที่พระองค์มอบให้ก็เป็นเอกสิทธิ์ของพระองค์ และทุกๆสิ่ง ณ พระองค์นั้นได้รับการกำหนดเวลาที่แน่นอน ดังนั้นเจ้าจงอดทนและจงคาดหวังในการตอบแทนผลบุญจากอัลลอฮฺต่อการทดสอบดังกล่าว” และกล่าวว่า

«أَعْظَمَ اللهُ أَجْرَكَ، وَأَحْسَنَ عَزَاءَكَ، وَغَفَرَ لِمَيِّتِكَ»[172]

ความหมาย “(หวังว่า) อัลลอฮฺจะเพิ่มพูนผลบุญแก่เจ้า (ต่อการทดสอบในครั้งนี้) ทำให้ความอดทนของเจ้ารูสึกดีขึ้น และประทานอภัยแก่ญาติที่เสียชีวิตของเจ้า”

5. ครอบครัวของผู้ตายต้องทำใจและอดทน ถึงแม้ว่าจะ ไม่สามารถกลั้นน้ำตาไว้ได้จน ร้องไห้ออกมาก็ตาม แต่ไม่ถึงกับตีโพยตีพายเนื่องจากการจากไปของผู้เป็นที่รัก ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ สามีภรรยา หรือบุตรหลาน ขอให้เราใคร่ตรองคำสอนของอัลลอฮฺและเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ เกี่ยวกับเรื่องนี้ดังต่อไปนี้

5.1 เราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวความว่า “อัลลอฮฺตรัสความว่า “สำหรับข้าแล้วไม่มีการตอบแทนใดๆที่จะมอบให้แก่บ่าวของข้าที่ข้าได้เอาชีวิตผู้เป็นที่รักของเขาจากชาวโลก แล้วเขาก็อดทน เนื่องจากคาดหวังในความโปรดปรานจากข้า นอกจากสวนสวรรค์”[173]

5.2 เราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวความว่า “ไม่มีบ่าวคนใดที่ถูกทดสอบด้วยการทดสอบใดๆ แล้วเขากล่าวว่า

«إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، اللَّهُمَّ أْجُرْنِي فِي مُصِيبَتِي، وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا»

ความหมาย “แท้จริงชีวิตของเราเป็นกรรมสิทธิ์ของอัลลอฮฺ และแท้จริงเราต้องกลับคืนสู่พระองค์ โอ้อัลลอฮฺ โปรดประทานผลบุญแก่ฉันต่อการทดสอบบนตัวฉัน และโปรดทดแทนสิ่งที่ดีกว่าแก่ฉัน”

นอกจากว่า อัลลอฮฺจะตอบแทนผลบุญแก่เขาจากการ (อดทนต่อการ) ทดสอบดังกล่าว และพระองค์จะประทานสิ่งทดแทนที่ประเสริฐกว่าแก่เขา”[174]

6. ให้รีบดำเนินการภารกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับผู้ตายตามคำสอนของอัลลอฮฺและแบบอย่างของเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ดังต่อไปนี้

6.1 จัดการเรื่องหนี้สินของผู้ตายให้แล้วเสร็จ

6.2 อาบน้ำศพ

6.3 ห่อหุ้มศพ

6.4 ละหมาดญะนาซะฮฺ

6.5 หามหรือติดตามศพไปจนถึงสถานที่ฝังศพ (กุโบร)

6.6 ฝังศพ

6.7 ขออภัยโทษ (อิสติฆฟาร) และขอดุอาให้ตั้งมั่นอยู่บนหลักการอิสลามหลังจากที่ได้ฝังศพเรียบร้อยแล้ว

6.8 ไปเยี่ยมที่กุโบรพร้อมกับขอดุอาลุแก่โทษและความเมตตาแก่เขา

6.9 ญาติ เพื่อนบ้าน หรือบุคคลทั่วไปจัดเลี้ยงอาหารแก่ครอบครัวผู้เสียชีวิตโดยเฉพาะวันแรกๆของการเสียชีวิต[175] และให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะเด็กกำพร้า (ยะตีม)

6.10 หลีกห่างการปฏิบัติต่างๆต่อผู้ตายและครอบครัวของผู้ตายที่ไม่มีแบบอย่างการปฏิบัติหรือไม่ได้รับการสอนจากเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ

ข้อสังเกต

ผู้เสียชีวิตที่ถือว่าเป็นชะฮีดตามทัศนะของอิสลาม มีหลายสาเหตุ อาทิ

1. เสียชีวิตเนื่องจากโรคห่า
2. เสียชีวิตเนื่องจากโรคในท้อง
3. เสียชีวิตเนื่องจากจมน้ำ
4. เสียชีวิตเนื่องจากตกกระแทกกับของแข็ง
5. เสียชีวิตในสนามสงครามในหนทางของอัลลอฮฺ[176]
6. สตรีที่เสียชีวิตเนื่องจากการคลอดบุตร[177]

(2) – วิธีการจัดการกับทารกแรกเกิด

หลังจากที่ทารกได้คลอดออกมาจากท้องมารดาแล้ว ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ให้ความช่วยเหลือทารกให้ปลอดจากสิ่งต่างๆที่ไม่พึงประสงค์ พร้อมกับกล่าวคำว่า **اَلْحَمْدُ لِلَّهِ ، مَا شَاءَ اللهُ** เมื่อพบว่าทารกมีสุขภาพดี และครบถ้วนสมบูรณ์

2. ทำความสะอาดทารกจากสิ่งที่เป็นนะยิส และสิ่งสกปรกต่างๆ พร้อมกับสวมใส่อาภรณ์ที่เหมาะสมแก่เขา

3. ให้ทารกได้ยินเสียงอาซานด้วยการอาซานเบาๆใกล้หูทารก[178]

4. ขอดุอาให้อัลลอฮฺทรงบันดาลเขาให้อยู่กลุ่มของบรรดาศอลิฮีนหรือสอลิฮาต

5. ขอความคุ้มครองต่ออัลลอฮฺให้พระองค์คุ้มครองทารกให้ปลอดภัยจากการรังควานของชัยฏอน และจากความชั่วร้ายต่างๆ ด้วยดุอา อาทิ

«أُعِيْذُكَ (أُعِيْذُكِ :ทารกหญิงให้กล่าวว่า**) بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ،**

مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لاَمَّةٍ»[179]

ความว่า “ฉันขอความคุ้มครองด้วยคำตรัสต่างๆที่สมบูรณ์ของอัลลอฮฺให้แก่ทารกคนนี้รอดปลอดภัยจากการยั่วยุต่างๆของชัยฏอน จากอันตรายของสัตว์ร้าย หรือความชั่วร้ายของคนชั่ว และจากโรคที่เกิดจากพลังสายตา (อีน) หรือโรคอื่นๆที่เกิดโทษ”

6. ทำการตะหฺนีก[180] นั่นคือการเปิดปาก (ป้อนอาหาร) ทารกในวันแรกเกิดด้วยผลอินทผลัมที่อ่อนนุ่มก่อนที่จะป้อนอาหาร หรือเครื่องดื่มใดๆแก่ทารก หลังจากที่ได้รับการบดเคี้ยวด้วยปากที่สะอาดของบิดาทารก หรือปู่ที่ศอลิหฺและมีสุขภาพดี หรือผู้รู้ที่ศอลิหฺและมีสุขภาพดีท่านใดก็ได้ และถ้าสามารถนำเนื้ออินทผลัมที่ได้รับการบดเคี้ยวแล้วไปเคล้าผสมกับน้ำซัมซัมก็จะเป็นการดียิ่ง แล้วให้เอาเนื้ออินทผลัมดังกล่าววางไว้บนนิ้วชี้ขวาแล้วป้อนเข้าปากทารกพร้อมกับกล่าว “บิสมิลลาฮฺ” และขอดุอาให้ได้รับความจำเริญในชีวิต หลังจากนั้นให้ตวัดนิ้วขึ้นด้านบนและลงด้านล่างของปากอย่างอ่อนโยนเพื่อให้ทารกได้ดูดเนื้ออินผลัมและน้ำซัมซัมได้มากที่สุด พร้อมกับขอดุอาต่ออัลลอฮฺให้พระองค์ประทานริซกีที่หะลาล ดี และบะเราะกะฮฺแก่ทารกดังกล่าว

อนึ่ง ในกรณีที่ไม่สามารถหาผลอินทผลัม ก็สามารถทำการตะหฺนีกด้วยอาหารประเภทใดก็ได้ที่มีรสชาติหวาน[181]

7. ตั้งชื่อทารกในวันแรกเกิดด้วยชื่อที่ไพเราะและมีความหมายที่ดี เช่น อับดุลลอฮฺ และฟาฏิมะฮฺ เป็นต้น เพราะเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้ตั้งชื่อบุตรชายของท่านที่ชื่ออิบรอฮีมในคืนที่ถูกคลอดออกมา[182]

8. ทำอะกีกะฮฺในวันที่เจ็ดด้วยการเชือดแพะหรือแกะสองตัวสำหรับทารกเพศชายและหนึ่งตัวสำหรับทารกเพศหญิง[183] พร้อมกับทำการโกนผมไฟ[184]และนำเงินไปบริจาคทานจำนวนเท่ากับราคาเงินที่มีน้ำหนักเท่ากับน้ำหนักของผมทารก[185]

9. ให้อาหารและเครื่องดื่มที่หะลาลและเป็นประโยชน์แก่ทารกตามด้วยวิธีการที่สะอาดและถูกหลักโภชนาการ ทั้งด้านประเภทของอาหาร จำนวน และเวลา

10. พยายามเปิดหรืออ่านอัลกุรอานและคำสอนที่มาจากอัลลอฮฺและเราะซูล ﷺ ให้ทารกได้ฟังเบาๆ และบ่อยๆ ต้องเลี้ยงดูเขาด้วยทรัพย์สินที่หะลาล และให้การอบรมแก่เขาด้วยความรู้สึกที่เปี่ยมด้วยความรัก ความผูกพัน และอ่อนโยน ทั้งด้านคำพูด จรรยามารยาท และอิบาดะฮฺ พร้อมกับหมั่นขอดุอาต่ออัลลอฮฺให้พระองค์บันดาลเขาให้เป็นลูกที่ศอลิหฺ มีคุณธรรม และปลอดภัย

وصلى الله على نبينا محمد وعلى آله وصحبه وسلم

سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين

والحمد لله رب العالمين.

เชิงอรรถ

[1] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 4648, 4660, มุสลิม หมายเลข 2571
[2] ซูเราะฮฺ อัต-เตาบัต: 51
[3] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ : อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5642, มุสลิม หมายเลข 2573
[4] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5647, 5648, มุสลิม หมายเลข 2571
[5] เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 2572
[6] เศาะฮีห อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5645
[7] อัล-อะดับ อัลมุฟร็อด โดย อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 493 และ เศาะฮีห อัล-อะดับ อัลมุฟร็อด โดย อัลบานีย์ หมายเลข 379

[8] เศาะฮีห อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5678
[9] ชัรฺหฺ มะอานี อัล-อาษารฺ ของอัฏ-เฏาะฮาวีย์ หมายเลข 7159
[10] อัล- มุศ็อนนัฟ ของอิบนุ อบี ชัยบะฮฺ หมายเลข 23415
[11] หะดีษเศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 2204
[12] หะดีษ อะหฺมัด 3/321, อัลติรฺมิซีย์ หมายเลข 2065, อัลหากิม หมายเลข 8223, ตัครีจ อะหาดีษ มุชกิละฮฺ อัลฟักรฺ ของบานีย์ หมายเลข 11 :หะสัน
[13] ชัรฺหฺ อัฏ-ฏิบ อัน-นะวะวีย์ ของอิบนุ ก็อยยิม อัล-เญาซียะฮฺ 1/34
[14] แหล่งเดิม
[15] หะดีษอะหฺมัด หมายเลข 3578
[16] หะดีษ อัฏ-เฏาะบะรอนีย์ 24 (649)
[17] หะดีษ อัฏ-เฏาะบะรอนีย์ 23 (749) : เศาะฮีห
[18] หะดีษ อะหฺมัด หมายเลข 17422, เศาะฮีห อัล-ญามิอฺ อัศ-เศาะฆีรฺ หมายเลข 6394
[19] ดูอัลมุหัลลา ของอิบนุ หัซมิน 11/19, ชัรหฺ เศาะฮีห มุสลิม ของอัน-นะวะวีย์ เล่ม 14/191, มัจมูอฺ อัลฟะตาวา ของอิบนุ ตัยมียะฮฺ 18/12, 21/564, และ วับลุลฆุมาม อะลา ชิฟาอิล อุวาม ของอัช-เชากานีย์ 1/373
[20] ซูเราะฮฺ อัล-บะเกาะเราะฮฺ : 153
[21] ซูเราะฮฺ อัซ-ซุมัรฺ : 10
[22] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 1469, มุสลิม หมายเลข 1053
[23] หะดีษ อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 2396, อิบนุมาญะฮฺ หมายเลข 4031 :หะสัน
[24] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรย์ หมายเลข 5652, มุสลิม หมายเลข 2576
[25] หะดีษ อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 2398 :หะสัน เศาะฮีห
[26] หะดีษ อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 2399 :หะสัน เศาะฮีห
[27] ซูเราะฮฺ อัล-บะเกาะเราะฮฺ :152
[28] หะดีษ เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 2877
[29] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 7405, มุสลิม หมายเลข 2675
[30] หะดีษ เศาะฮีห อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5678
[31] หะดีษ อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 2038 :หะสัน เศาะฮีห
[32] ซูเราะฮฺ อัช-ชุอะรออฺ : 80
[33] เศาะฮีห อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5675, มุสลิม หมายเลข 2191
[34] หะดีษ อบูดาวูด หมายเลข 4207 :เศาะฮีห
[35] หะดีษ อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 2329 :เศาะฮีห
[36] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5671, 6351, มุสลิม หมายเลข 2680
[37] หะดีษ เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 2720
[38] หะดีษ อัฏ-เฏาะบะรอนีย์ หมายเลข 13536 ระดับอิสนาด ดี
[39] หะดีษ อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 2307, อัลนะสาอีย์ หมายเลข 1824, อิบนุมาญะฮฺ หมายเลข 4258 :หะสัน เศาะฮีห
[40] หะดีษ เศาะฮีห อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 7504
[41] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 2038, มุสลิม หมายเลข 2174
[42] หะดีษอบูดาวูด หมายเลข 466, เศาะฮีห อัล-ญามิอฺ อัศ-เศาะฆีรฺ หมายเลข 4715
[43] หะดีษอัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 3558, เศาะฮีห อัล-ญามิอฺ อัศ-เศาะฆีรฺ หมายเลข 3632

[44] หะดีษอะหฺมัด หมายเลข 8710, เศาะฮีห อัล-ญามิอฺ อัศ-เศาะฆีรฺ หมายเลข 1223
[45] หะดีษ อัล-มักศ็อด อัล-อะลีย์ ฟี ซะวาอิด อบียะอฺลา อัล-มูศิลีย์ หมายเลข 297, เศาะฮีห อัล-ญามิอฺ อัศ-เศาะฆีรฺ หมายเลข 1218
[46] ชัรฺหฺ มะอานี อัล-อาษารฺ โดย อัฏ-เฏาะหาวีย์ หมายเลข 6955, เศาะฮีห อัล-ญามิอฺ อัศ-เศาะฆีรฺ หมายเลข 944
[47] หะดีษ อะหฺมัด หมายเลข 8406, เศาะฮีห อัล-ญามิอฺ อัศ-เศาะฆีรฺ หมายเลข 1225
[48] เศาะฮีห อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 3280, มุสลิม หมายเลข 2012
[49] หะดีษ เศาะฮีห อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5666
[50] เราเฎาะฮฺ อัฏ-ฏอลิบีน ของอัน-นะวะวีย์ 2/97
[51] ดู อิหฺยาอฺ อุลูมิดดีน ของอัล-เฆาะซาลีย์ 4/3 , ตะฮฺซีบ มะดาริจญ์ อัส-สาลิกีน ของอิบนุก็อยยิม หน้า 248
[52] หะดีษ อบีดาวูด หมายเลข 4380, อัน-นะสาอีย์ หมายเลข 4870, อิบนุ มาญะฮฺ หมายเลข 2597 :เศาะฮีห ลิฆ็อยริฮฺ
[53] หะดีษ อบีดาวูด หมายเลข 1517, อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 3577, สิลสิละฮฺ อัล-อะหาดีษ อัศ-เศาะฮีหะฮฺ หมายเลข 2727
[54] หะดีษ อบ ดาวูด หมายเลข 1516, อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 3434, เศาะฮีห อัล-ญามิอฺ อัศ-เศาะฆีรฺ หมายเลข 3486
[55] ชัรหฺ เศาะฮีห มุสลิม ของอัน-นะวะวีย์ 17/59
[56] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 2738, มุสลิม หมายเลข 1627
[57] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 2743, มุสลิม หมายเลข 1628
[58] หะดีษ อบีดาวูด หมายเลข 2867, อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 2117 :เฎาะอีฟ
[59] หะดีษ อบีดาวูด หมายเลข 3343 :เศาะฮีห
[60] หะดีษ อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 1078, 1079, อิบนุมาญะฮฺ หมายเลข 2413 :เศาะฮีห
[61] หะดีษ อัฏ-เฏาะบะรอนีย์ หมายเลข 10196, เศาะฮีห อัต-ตัรฺฆีบ วัต-ตัรฺฮีบ โดย อัลบานีย์ หมายเลข 744
[62] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 4440, มุสลิม หมายเลข 2444
[63] หะดีษ อะหฺมัด หมายเลข 24356
[64] หะดีษ อบู ดาวูด หมายเลข 3116 : เศาะฮีห
[65] ดูรายละเอียดในหนังสือ อะหฺกาม อัล-อะดะวียะฮฺ ฟี อัช-ชะรีอะฮฺ อัล-อิสลามียะฮฺ ของอัล-ฟักกีย์
[66] อัล-บะศออิรฺ วัซ-ซะคออิรฺ ของอบีหัยยาน อัลเตาหีดีย์ หน้า 233, นัษรฺ อัด-ดุร็อรฺ ฟี อัล-มุหาเฎาะรอต ของอบี สะอัด อัล-อุบัยย์ 6/34, มัจญ์มูอฺ อัล-อัมษาล ของอบี อัล-ฟัฎลฺ อัล-มัยดานีย์ 2/371
[67] หะดีษ เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 2012
[68] หะดีษ เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 2221
[69] หะดีษ อะหฺมัด หมายเลข 17186, อัลติรฺมิซีย์ หมายเลข 2380, อิบนุ มาญะฮฺ หมายเลข 3349 :อิสนาด เศาะฮีห
[70] หะดีษ เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 2202
[71] หะดีษ เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 2202
[72] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ: อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 6346, 7426, มุสลิม หมายเลข 2730
[73] หะดีษอัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 3505 :เศาะฮีห
[74] หะดีษ อบูดาวูด หมายเลข 5090 :หะสัน
[75] หะดีษ อบูดาวูด หมายเลข 1525 :เศาะฮีห
[76] อะมัล อัล-เยามฺ วัลลัยละฮฺ ของอิบนุสุนนีย์ หมายเลข 351, เศาะฮีห อิบนุหิบบาน หมายเลข 974 :เศาะฮีห
[77] ซูเราะฮฺ อัล-นะหฺลฺ: 69
[78] หะดีษ อิบนุ มาญะฮฺ หมายเลข 3491

[79] หะดีษ มุสตัดร็อก อัลหากิม หมายเลข 8225
[80] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ : อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5684, มุสลิม หมายเลข 2217
[81] หะดีษ เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 6513
[82] หะดีษ อัฏ-เฏาะบะรอนีย์ หมายเลข 11167
[83] หะดีษ อัด-ดาเราะกุฏนีย์ หมายเลข 2739, อัล-หากิม หมายเลข 1739
[84] หะดีษ อัลหากิม หมายเลข 1739
[85] หะดีษ อัล-บัยฮะกีย์ ในสุนัน อัล-กุบรอว์ หมายเลข 9988, ชุอะบุล อีมาน หมายเลข 3834
[86] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 3261, 3263, มุสลิม หมายเลข 5881, 5882, 5885
[87] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5688, มุสลิม หมายเลข 2215
[88] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ :อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5769, มุสลิม หมายเลข 2047
[89] สารานุกรม อัล-อิญาซฺ อัล-อิลมีย์ ฟี อัลกุรอาน อัล-กะรีม วะ อัส-สุนนะฮฺ อัล-มุเฏ๊าะฮะเราะฮฺ โดย ยูสุฟ อัลหาจญ์ อะหฺมัด หน้า 763-753
[90] ดู อัฏ-ฏิบ อัน-นะวะวีย์ ของอิบนุ ก็อยยิม 2/450
[91] หะดีษ อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 1851 :เศาะฮีห
[92] หะดีษมุสลิม หมายเลข 274 และอัลมัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 1/405-407
[93] ดู อัลมัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 1/476-530
[94] หะดีษ เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 234
[95] หะดีษ อัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 55
[96] หะดีษ เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 234
[97] หะดีษ เศาะฮีห มุสลิม หมายเลข 325
[98] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ : อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 338, 341, 347, มุสลิม หมายเลข 110-(368)
[99] หะดีษ อัฏ-เฏาะบะรอนีย์ หมายเลข 13366, อัด-ดาเราะกุฏนีย์ หมายเลข 685, 686, อัลหากิม หมายเลข 634, 636, 638
[100] ดู อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 2/212-299
[101] ดู ฮิดายะตุสสาลิก อิลา อัล-มะซาฮิบ อัล-อัรบะอะฮฺ ฟี อัล-มะนาสิก ของอิบนุญะมาอะฮฺ 1/400
[102] หะดีษ อัลบัยฮะกีย์หมายเลข 1078,1079,1080, 1081
[103] ดู อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 2/226, อัล-กอฎีย์ อบู อัฏ-ฏ็อยยิบ อัช-ชาฟิอีย์ มีทัศนะว่า เป็นการเพียงพอสำหรับการทำตะยัมมุมอย่างเดียว โดยไม่จำเป็นต้องลูบน้ำบนผ้าพันแผล
[104] ซูเราะฮฺ อัล-บะเกาะเราะฮฺ 43
[105] หะดีษอัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 4: เศาะฮีห ลิฆ็อยริฮี
[106] หะดีษอัต-ติรฺมิซีย์ หมายเลข 2621 , เศาะฮีห อัน-นะสาอีย์ของอัลบานีย์ หมายเลข 156
[107] ทัศนะนี้ เป็นทัศนะที่อุละมาอฺในมัซฮับชาฟิอีย์หลายท่านเห็นชอบและสนับสนุน เช่น อบูสุลัยมาน อัล-ค๊อฏฏอบีย์, อัล-กอฎีย์ หุสัยน, อัล-มุตะวัลลีย์, อัร-รายานีย์, อัน-นะวะวีย์ (อัลมัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 4/383 ชัรหฺ เศาะฮีห มุสลิม 5/218) อัส-สุบกีย์, อัล-อิสนะวีย์ อัล-บุลกีนีย์ และ อัส-สุยูฏีย์ (อัด-ดีบาจญ์ อะลา เศาะฮีห มุสลิม บิน อัลหัจญาจญ์ ของอัส-สุยูฏีย์ 2/335 และตันวีรฺ อัล-หะวาลิก ชัรฺหฺ มุวัฏเฏ๊าะ มาลิก ของอัส-สุยูฏีย์ 1/124)
[108] อัล-อุมม์ ของอัช-ชาฟิอีย์ 1/80
[109] อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 2/221
[110] หะดีษ อัน-นะสาอีย์ หมายเลข 661, อิบนุ คุซัยมะฮฺ หมายเลข 978, 1238, อัล-หากิม หมายเลข 947, 1021 :เศาะฮีห
[111] ดู :นัยลุลเอาฏอรฺ ของอัช-เชากานีย์ 3/101

[112] หะดีษ เศาะฮีห อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 1117
[113] ดู อัล-อุมม์ ของอัช-ชาฟิอีย์ :1/81
[114] หะดีษ อัฏ-เฏาะบะรอนีย์ในอัล-เอาสัฏ หมายเลข 7089, สิลสิละฮฺ อัล-อาหาดีษ อัศ-เศาะฮีหะฮฺ ของอัลบานีย์ หมายเลข 323
[115] หะดีษ อัล-บัยฮะกีย์ หมายเลข 3669 (ดู :นัยลุลเอาฏอรฺ ของอัช-เชากานีย์ 3/225, อัล-อุมม์ ของอัช-ชาฟิอีย์1/79)
[116] ดู อัล-อุมม์ ของอัช-ชาฟิอีย์1/81
[117] หะดีษ เศาะฮีห อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 2996
[118] อัล-อุมม์ ของอัช-ชาฟิอีย์1/81, อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 4/205
[119] มุตตะฟักุน อะลัยฮฺ :อัลบุคอรีย์ หมายเลข 5658, มุสลิม หมายเลข 77 -(411), 84 -(413)
[120] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ : อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 664, 712, 713, มุสลิม หมายเลข 95-(418), 257-(654)
[121] หะดีษอัฏ-เฏาะบะรอนีย์ ใน อัล-เอาสัฏ หมายเลข 4427, อัล-มุค็อลลิศียาต โดย อัล-มุค็อลลิศ หมายเลข 1121, 3073, สิลสิละฮฺ อัล-อาหาดีษ อัศ-เศาะฮีหะฮฺ ของอัลบานีย์ หมายเลข 1914
[122] หะดีษอัล-กุฎออีย์ ใน มุสนัด อัชชิฮาบ หมายเลข 952
[123] ดู :อัส-สุนัน อัลกุบรอ โดย อัล-บัยฮะกีย์ 1/388, บิดายะฮฺ อัล-มุจญ์ตะฮิด วะ นิฮายะฮฺ อัล-มุกตะศิด 1/97, อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 3/65
[124] ดู ฟัตหุลอะซีซ ของอัร-รอฟิอีย์ 6/457, อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 6/372, อัสนา อัล-มะฏอลิบ ของอัล-อันศอรีย์ 1/428, ตุหฺฟะฮฺ อัล-มุหฺตาจญ์ ของอัล-ฮัยตะมีย์ 3/439
[125] ซูเราะฮฺ อัล-บะเกาะเราะฮฺ 183-184
[126] อัลมัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 6/258
[127] ตัฟสีรฺอัลกุรฺอาน อัล-อะซีม ของอิบนุกะษีรฺ 1/215
[128] อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 2/268, อัล-ฟุรูอฺ 2/26
[129] ดู อัล-อุมม์ 2/103, บะดาอิอฺ อัศ-เศาะนาอิอฺ ของอัล-กาสานีย์ 2/104, อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 6/36
[130] โดยอ้างหลักฐานจากหะดีษเศาะฮีห มุตตะฟัก อะลัยฮฺ : อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 1952, มุสลิม หมายเลข 1147 และทัศนะเก่าของ อิหม่ามอัช-ชาฟิอีย์ และได้รับการยืนยันว่าเป็นทัศนะที่ถูกต้อง โดยอุละมาอ์มัซฮับชาฟิอีย์หลายท่าน อาทิ อัล-บัยฮะกีย์ (มะริฟะฮฺ อัล-สุนัน วัล-อาษารฺ 6/311, และมุคตะศ็อร อัล-คิลาฟิยาต ของอัล-บัยฮะกีย์ หน้า 3/70) อัล-หาฟิซ อิบนุ อัศ-เศาะลาหฺ (ฟะตาวา อิบนุ อัศ-เศาะลาหฺ หน้า 277) อิหม่ามอัน-นะวะวีย์ (อัล-มัจญ์มูอฺ 1/67) และอิบนุ หะญัรฺ (ฟัตหุลบารีย์ 4/193, อัตตัลคีศ อัลหะบีรฺ 2/399)
[131] ดู อัล-อุมม์ 2/104, อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 6/372, ตัฟสีรฺ อัล-กุรฺฏุบีย์ 2/285
[132] อัล-อีฎอหฺ ฟี มะนาสิก อัล-หัจญ์ ของอัน-นะวะวีย์ หน้า 103-108
[133] ดู อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 8/310, ฟัตหุลบารีย์ 3/ 4, นัยลุลเอาฏอรฺ 5/103 และริสาละฮฺหัจญ์มับรูรฺของผู้เขียน
[134] ฮิดายะตุสสาลิก ของอิบนุญะมาอะฮฺ 1/375
[135] ดู ฟัตหุลบารีย์ 3/174, ฟะตาวาอิบนุอุษัยมีน 2/252
[136] หะดีษเศาะฮีหฺอัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5373, 5649
[137] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 2162
[138] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 2568
[139] หะดีษอัต-ติรมิซีย์ หมายเลข 2008: หะสัน

[140] หะดีษอะหมัด หมายเลข 612, 975: หะสัน

[141] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 2569

[142] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ: อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5959, มุสลิม หมายเลข 1628

[143] หะดีษอบูดาวูด หมายเลข 3106: เศาะฮีหฺ

[144] หะดีษเศาะฮีหฺหฺมุสลิม หมายเลข 919

[145] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ: อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5743, หฺมุสลิม หมายเลข 2191

[146] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 2200

[147] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ: อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5749, มุสลิม หมายเลข 2201

[148] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ:อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 4439 , มุสลิม หมายเลข 2192

[149] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 2186

[150] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 919

[151] หะดีษอัต-ติรมิซีย์ หมายเลข 3431, 3432: หะสัน เศาะฮีหฺ

[152] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ:อัล-บุคอรีย์ 3/176 , มุสลิม หมายเลข 24

[153] อาดาบ อัช-ชาฟิอีย์ วะมะนากิบุฮู ของอิบนุอบีฮาติม หน้า 244

[154] เฏาะบะกอต อัช-ชาฟิอียะฮฺ ของอิบนุกะษีร หน้า 32 และตะวาลี อัต-ตะสีส ของอิบนุกะญัร อัล-อัสเกาะลานีย์ หน้า 66

[155] อาดาบอัช-ชาฟิอีย์ วะมะนากิบุฮู ของอิบนุอบีฮาติม หน้า 244

[156] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 2186

[157] หะดีษเศาะฮีหฺอัล-บุคอรีย์ หมายเลข 3616

[158] หะดีษอะหมัด หมายเลข 638: หะสัน

[159] หะดีษอบูดาวูด หมายเลข 3160, อัต-ติรมิซีย์ หมายเลข 2083: เศาะฮีหฺ

[160] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ: อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5675, 5743, 5750 มุสลิม หมายเลข 2191

[161] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 916

[162] หะดีษอบูดาวูด หมายเลข 3116: เศาะฮีหฺ

[163] หะดีษอะหมัด หมายเลข 28167 (6/461) จากหะดีษของฟะฏิมะฮฺ บินตุเราะซูลิลลาฮฺ, อัล-หากิม หมายเลข 1305, อัล-บัยฮะกีย์ หมายเลข 6604, 6605 จากหะดีษของอัล-บะรออ์ บิน มะอฺรูฟ, อิบนุอบีอัด-ดุนยา หมายเลข 257, อิบนุ อะสากิร 12/296 จากหะดีษของหุซัยฟะฮฺ

[164] เราฎาะฮฺ อัฏ-ฏอลิบีน ของอัน-นะวะวีย์ 2/96

[165] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ: อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 2882, 2883, 5679 มุสลิม หมายเลข 1810, ฟัตหุลบารีย์ 6/80, 10/136

[166] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 918

[167] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 920

[168] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 919

[169] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 920

[170] เราฎาะฮฺ อัฏ-ฏอลิบีน ของอัน-นะวะวีย์ 2/97

[171] มุตตะฟัก อะลัยฮฺ: อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 1284, มุสลิม หมายเลข 923

[172] อัล-บะยาน ฟี มัซฮับ อัช-ชาฟิอีย์ ของอัล-อิมรอนีย์ 3/118, อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 5/306

[173] หะดีษเศาะฮีหฺอัล-บุคอรีย์ หมายเลข 6424

[174] หะดีษเศาะฮีหฺมุสลิม หมายเลข 918

[175] หะดีษอบูดาวูด หมายเลข 1332, อัต-ติรมิซีย์ หมายเลข 998, อิบนุมาญะฮฺ หมายเลข 1610, เศาะฮีห อัล-ญามิอฺ อัศ-เศาะฆีร หมายเลข 1015

[176] หะดีษอัต-ติรมิซีย์ หมายเลข 1063: เศาะฮีห

[177] หะดีษอะหมัด หมายเลข 8092, อัน-นะสาอีย์ หมายเลข 2054, 3163: เศาะฮีห

[178] หะดีษอบูดาวูด หมายเลข 5205, อัต-ติรมิซีย์ หมายเลข 1514, ตัครีจญ์อัล-กะลิม อัฏ-ฏ็อยยิบ ของอัลบานีย์ หมายเลข 211: เฎาะอีฟ

[179] หะดีษเศาะฮีหฺอัล-บุคอรีย์ หมายเลข 3371

[180] หะดีษเศาะฮีหฺอัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5467, 5470

[181] อัล-มัจญ์มูอฺ ของอัน-นะวะวีย์ 8/443

[182] หะดีษเศาะฮีหมุสลิม หมายเลข 2315 จากหะดีษของอะนัส บิน มาลิก และดูตัวอย่างอื่นๆจากหะดีษมุตตะฟัก อะลัยฮฺ: อัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5470, มุสลิม หมายเลข 2144 จากหะดีษอะนัส บิน มาลิก และเศาะฮีหอัล-บุคอรีย์ หมายเลข 5467 จากหะดีษอบูมูซา อัล-อัชอะรีย์

[183] หะดีษอบูดาวูด หมายเลข 2834, อัต-ติรมิซีย์ หมายเลข 1513, อัน-นะสาอีย์ หมายเลข 4212, อิบนุมาญะฮฺ หมายเลข 3162: เศาะฮีห

[184] หะดีษอบูดาวูด หมายเลข 2837, อัต-ติรมิซีย์ หมายเลข 1522, อิบนุมาญะฮฺ หมายเลข 3165: เศาะฮีห

[185] หะดีษอัต-ติรมิซีย์ หมายเลข 1519, เศาะฮีห อัล-ญามิอฺ อัศ-เศาะฆีร ของอัลบานีย์ หมายเลข 7960